

DIPLOMAMUNKA

VALCZ PÉTER
színháztudomány szak

ELTE
2025.

EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM

BÖLCSÉSZETTUDOMÁNYI KAR

MAGYAR IRODALOM- ÉS KULTÚRATUDOMÁNYI INTÉZET

ÖSSZEHASONLÍTÓ IRODALOM- ÉS KULTÚRATUDOMÁNYI TANSZÉK

A KAPOSVÁRI SZÍNÉSZKÉPZÉS ELSŐ HÚSZ ÉVE

konzulens:

RING ORSOLYA

egyetemi adjunktus

írta:

VALCZ PÉTER

FY8KRJ

színháztudomány MA

Kijelentem, hogy a dolgozat saját munkám eredménye.

A szöveg hivatkozás nélküli átvételeket nem tartalmaz.

absztrakt

2003-ban a Kaposvári Egyetem Művészeti Karán indult el a *kaposvári színészképzés*. 2025-ig tizennyolc osztály 265 tanulója hagyta el az iskola falait felsőfokú végzettséget szerzett diplomás színészként. Meghatározó mennyiség. Ezt a több mint húsz évet négy korszakra szabdalta a történelem, az emberi történetek és a kultúrpolitika. Érzékeny téma, amihez a dolgozat szerzője megpróbál egyrészt objektíve, másrészt empátiával fordulni. A képzés története egy kicsit Magyarország története, mivel megjelennek benne mindazok az ideológiák, attitűdök, generációs kihívások, amiket annyira ismerünk. Szemtanúi lehetünk a fiatal demokrácia ellentmondásainak, a kulturális elit ütközeteinek mindezt egy olyan intim és drámai térben, mint amilyen a színészképzés. A dolgozat körüljárja a képzés egzisztenciális kérdéseit, bemutatja az előzményeket, a születést, a fordulatokban gazdag történetét, és – *az iskola továbbélése reményében* – gondolkodik annak lehetséges jövőjéről.

Minden korszak megteremti korának színész ideálját.

Ki a mi korszakunk színésze?

abstract

In 2003, the actor training program in Kaposvár was launched at the Faculty of Arts of the University of Kaposvár. By 2025, eighteen classes and 265 students have graduated as professional actors. Such is a significant number. These more than twenty years have been divided into four distinct eras by history, personal stories, and cultural politics. It's a sensitive topic, which the author approaches with both objectivity and empathy. The history of this training program is, in a way, also the history of Hungary, as it reflects all the ideologies, attitudes, and generational challenges that we know so well. We become witnesses to the contradictions of a young democracy and the clashes within the cultural elite — all within the intimate and dramatic space where actor trainings take place. The thesis explores the existential questions of the program, presents its background, birth, and eventful history, and — hoping for the school's continuation — reflects on its potential future.

Each era creates its own ideal of the actor.

Who is the actor of our time?

TARTALOM

1. BEVEZETŐ	4
1.1. Az érzelmek viharában	4
1.2. A kutatás menete	6
1.3. Csak tiszta forrásból	7
2. LENNI VAGY NEM	9
3. KORÁBBI KÉPZÉSEK	18
3.1. Pest	18
3.2. Kolozsvár	21
3.3. Marosvásárhely	23
3.4. Újvidék	24
3.5. Összegzés	27
4. KAPOSVÁRI INDULÁS	30
4.1. Ellenérvek	31
4.2. Mellette szóló érvek	34
4.3. Aki miatt lett	36
4.4. Mi a különbség?	40
4.5. MAB-monológ	42
4.6. Az indulás	45
5. KORSZAKOK	50
5.1. Babarczy-korszak	51
5.2. Csáki-korszak	59
5.3. Vidnyánszky-korszak	70
5.4. Kéri-korszak	75
6. AKIÉRT A HARANG SZÓL	77
6.1. Első szakasz - Előtte	78
6.2. Második szakasz - Az osztály	82
7. ZÁRÓ GONDOLATOK	86
7.1. Mi történt itt?	86
7.2. Mi történhet itt?	91
IRODALOMJEGYZÉK	96
NÉVSOR	98

1. BEVEZETŐ

1.1. Az érzelmek viharában

Az elmúlt évtizedekben páratlan átrendeződésnek lehettünk tanúi a magyar színészképzés területén. Ennek egyik legmeghatározóbb pontja a 2003-ban a Kaposvári Egyetem Művészeti Karán indult *kaposvári színészképzés*. 2025-ig tizennyolc osztály 265 tanulója hagyta el az iskola falait felsőfokú végzettséget szerzett színészként. Meghatározó mennyiség. Ez a több, mint húsz év elegendő hosszúságú, hogy megpróbáljunk objektíve rálátni magára a képzésre, megvizsgáljuk annak alakulását, és – *az iskola továbbélése reményében* – ezekből tanulságokat vonhassunk le.

Az objektivitásra való törekvés különösen fontos ebben a témában, mert könnyen megjelenhetnek az érzelmek. Egyrészt érintett vagyok, ott voltam a képzés indulásakor az első osztály tagjaként, majd két alkalommal is rendeztem vizsgaelőadást az alsóbb éveseknek, így a képzés első öt évét személyesen és több oldalról is átéltem. A kaposvári képzés ezen kívül azért is különösen érzékeny téma, mert fordulatokban gazdag húsz évében összesűrűsödnek benne mindazok az ideológiai törekvések, összeütközések, ami a rendszerváltás utáni magyar társadalmi, politikai teret is jellemzik. Mondhatni egy érzelmi *darázsíkszek*, ami a színészekkel párhuzamosan ontotta magából a nehezen múlt lelki sérüléseket. Eltérő igazságok feszülnek egymásnak, bírósági perek folytak le, hat tanszékvezető váltotta egymást, mindezt egy intim és intenzív képzési struktúrában, egy vidéki városban, a kaposvári színházi aranykor alkonyán. A húsz évet végigkísérő dinamikák számomra ismerősnek hatnak, és motivál a gondolat, hogy a működésében tetten érjem azokat az elemeket, amik folyton újateremtik ezeket a helyzeteket. Dolgozatomban igyekszem feltárni egyrészt a félreértésekből, nehezítő körülményekből, vélt és valós különbségekből, adminisztrációs megfélemlésekből, tisztázatlanságokból fakadó akadályokat, és mindezek ellenére létrejövő konstruktív és hatékony példákat. A szándékokat és azok megvalósulását.

Az objektív vizsgálatot nehezítő tényező továbbá, hogy a magyarnyelvű színészképzésre általánosan jellemző a *mester-tanítvány* metodológia, ami nagy teret enged az egyedi pedagógiának, az egyéni utaknak, és ez igencsak megnehezíti az összehasonlítást az osztályok között. Ebben a rendszerben rengeteg múlik az osztályfőnökön, azon, hogy ő kit tud meghívni tanítani, valamint hogy ő maga milyen élethelyzetben van. Látni fogjuk, hogy akár egy

korszakon belül mekkora különbség van két egymást követő osztály képzése között, attól függően, hogy ki indít osztályt. Sőt, ugyanannak az osztályfőnöknek két osztálya között is komoly különbségek lehetnek a tekintetben, hogy a diákok milyen képzéshez jutnak. Ez a jelenség igaznak mondható a többi magyar nyelvű színészképzésre is. Mi az oka ennek? Hogyan alakult ki ez a jelenség? Van-e egyáltalán általánosnak mondható metódus, vagy mindenki úgy tanít, ahogy tud? Hogyan viselik ennek terhét az osztályfőnökök és a diákok? És elképzelhető-e egy olyan képzés, ami ugyanazt a színvonalat garantálja a hallgatóknak függetlenül attól, hogy melyik évben felvételiznek?

Az érzelmeket tovább fűti a hazai művészeti oktatásra általánosan jellemző intenzitás. A felvételtől a diplomaosztóig reggeltől éjfélig tíz-húsz hallgató van összezárva egy próbateremben, olyan munkát végezve, ahol saját testükkel és érzelmeikkel dolgoznak. Ezek a sajátos körülmények azt üzenik, hogy ez egy különösen intenzív szakma, amit csak így lehet üzni. Akkor jó, ha fáj. Az a normális, ha a diák elszakad a családjától, ha kialvatlan, ha emberi kapcsolatait, társadalmi perspektíváját az iskolára szűkül. Ez a fajta szélsőséges igénybevétel tovább emeli a képzésen töltött idő téjtét, a siker és a bukás súlyát, a mesterségtanárok jelentőségét.

A kaposvári képzésnek van továbbá egy erős politikai, kultúrpolitikai vetülete, ami igazán megnehezíti a vizsgálatát. 2012-re a képzésen szinte háborús helyzet alakult ki. Ennek részletes felgöngyölítése meghaladja a jelen dolgozat kereteit, így csak röviden teszek erre kísérletet. A 2018-ban kezdődő Kéri-korszak pedig mind a mai napig tart - színháztörténeti szempontból kínosan közel van – így arról sem fogok részletesen írni. Ehelyett javaslom azt a nézőpontot, ami a képzés egészére tekint. Melyek azok a korszakokon átívelő tendenciák és kihívások, amikkel a kaposvári képzést jellemzik?

Magyarázatra szorul az első bekezdésben gondolatjelbe rejtett személyes reményem, miszerint a kaposvári képzés *tovább fog élni*. Feleségem, Horváth Julianna szintén ebben az iskolában végzett, és első közös terveink közt szerepelt egy osztályokon átívelő kaposvári diáktalálkozó megszervezése. Ez 2023 szeptemberében egy városligeti piknik formájában – *Kapösszvár* néven – meg is történt. A sokfelé szabdalt, sokszor valóban traumatikus képzés diákjainak találkozása gyógyító erejű volt. Bár a tanárokat, a létező személyes ellentétek miatt jobbnak láttuk nem meghívni, de a diákok szintjén átíveltük azokat a szakadékokat, aminek létrehozásában vajmi kevés szerepünk volt. Véleményem szerint, ez a tisztulási folyamat

szakadna meg a képzés bezárásával, és a három próbatermen kívül csupán az a tanulság maradna, hogy *ez sem sikerült*. Jómagam hiszek abban, hogy ez a képzés nem egy kudarc, hanem egy felnőtté válás története, és hogy a politikai viharok elvonulásával megindulhat egy csendes és tudatos építkezés egy olyan átlátható képzés irányába, ami távolról is merőben különbözik a többi magyar nyelvű színészképzéstől, így valóban alternatívát jelenthet a következő... mondjuk húsz évben.

1.2. A kutatás menete

Az eddigiekben azt soroltam fel, hogy milyen szubjektív tényezőkkel kell megküzdenie egy magamfajta kutatónak, aki a kaposvári színészképzés tanulságait vizsgálja. Most pedig következzenek azok az általam választott szempontok, amiken keresztül megpróbálom vizsgálhatóvá tenni a témát.

A bevezetést követő első fejezetben azzal a népszerű alapkérdéssel foglalkozom, hogy kell-e egyáltalán felsőfokú színészképzés, vagy sem. Körbejáróm a *nemek* és az *igenek* tipikus érvrendszerét. A kaposvári képzés egész eddigi működését körüllegi az az egzisztenciális kérdés, hogy szükség van-e rá egyáltalán.

Az ezt követő fejezetben a történelmi kontextussal foglalkozom. Hogyan és milyen úton jött létre az a négy, magyar nyelvű felsőfokú színészképzés, amelyek mind a mai napig léteznek. A pesti, kolozsvári, marosvásárhelyi és újvidéki képzés indulásának rövid bemutatása izgalmas hasonlóságokat és tanulságos különbségeket mutat.

A következő fejezetben, már a kaposvári képzés kapcsán vizsgálom létrejöttének érveit és a vele szemben megfogalmazott ellenérveket. Majd rátérek születésének történetére: Hogy indul útjára a rendszerváltás után egy felsőfokú színészképzés? Milyen lobbik kellett ahhoz, hogy egy ilyen kevés hallgatót érintő, drága, presztízis-képzés elindulhasson úgy, hogy ordító munkapiaci igény sem mutatkozott rá? Mennyire kell másnak lennie egy új képzésnek, mint a már létezők? Milyen szabályozásoknak kell megfelelni az akkreditáció során és ez általában milyen kapcsolatban áll a valósággal? És a legfontosabb: ki volt az, aki mindezt elkövette és miért?

Az ötödik fejezetben kísérletet teszek a képzés első három korszakának objektív bemutatására. Élni fogok olyan javaslatokkal, amiken keresztül vizsgálhatóvá válhat egy képzés. Ettől nem függetlenül bemutatok egy részletet abból a kérdőívből, amit az iskolában végzett hallgatókkal készítettem.

Végezetül – gondolatkísérletként – megkísérlem megfogalmazni a kutatás során leszárt tapasztalataimat, összegezni a tüneteket és azok kezelésére javasolt esetleges megoldásokat.

1.3. Csak tiszta forrásból

Trill Beatrix 2021-ben végzett a kaposvári színész szakon. Szakdolgozatát A KAPOSVÁRI SZÍNÉSZKÉPZÉS? AVAGY... címmel írta a képzés addigi történetéből.¹ Ez a hiánypótló kutatás több mint húsz interjúra támaszkodik, amiket Beatrix tanárokkal, osztályfőnökökkel, már végzett és még aktív jogviszonyú diákokkal készített. Szakdolgozata feldolgozza a képzés 2003 és 2020 közötti történetét, foglalkozik az osztályfőnök-rendszerrel, a rostálással kapcsolatos véleményekkel, a háromról ötéves képzésre való váltással, a duális képzéssel, valamint végigveszi az egymást követő osztályok különböző képzéseit. Sikerült interjút készítenie három tanszékvezetővel (Babarczy László, Csáki Judit, Kéri Kitty), valamint tizenhat osztály egy-egy végzett hallgatójával is, amiket a dolgozatában változtatás nélkül mellékel. Ezekre az interjúkra és Beatrix történeti összefoglalójára sokat fogok támaszkodni. Nagy munkát végzett, amelyre alapozva én már vizsgálhatok specifikusabb szempontokat.

A fent vázolt nézőpontok megkövetelték további interjúk készítését. Különösen izgatott Leitner Sándorral való beszélgetés, akit az egész Kaposvári Egyetem Művészeti Karának szellemi atyjaként aposztrofálnak. Leitner kereste meg Babarczy Lászlót a színészképzés ötletével, aminek Babarczy nem tudott ellenállni.² Különösen izgatott, hogy a legtöbb esetben férfiak vizionálta nagy gondolatokat és koncepciókat miként látták a megvalósításban oroszlánrészt vállaló nők. Sikerült interjút készítenem Tolnai Máriával, a Babarczy-korszak tanszékvezető-helyettesével, Bierer Judittal a jelenlegi képzés intézeti titkárával, és Simonné Pallós

¹ Trill Beatrix: Kaposvári Színészképzés? Avagy... (2021.)

² A színház nem a szakmáért van - Koltai Tamás interjúja Babarczy Lászlóval. (2004.)

Piroskával, aki a művelődéstörténetet oktatta tíz éven át, majd rövid ideig intézetvezető helyettesi pozícióra kényszerült.³

Ahogy már említettem, sikerült elkészítenem egy hiánypótló kérdőívet⁴, a korábban említett összdiáktalálkozó szervezése során kialakult hálózatot felhasználva, a 2003 és 2025 között Kaposváron végzett hallgatókkal. A negyvenhárom kérdést tartalmazó kérdőívet az intézményben 2025-ig végzett 265 színészek negyede, egészen pontosan 24%-a töltötte ki, ami már komolyan vehető visszajelzés azoktól, *akiért a harang szól*. (Minden osztályból legalább ketten kitöltötték.)

Végezetül nagyon inspiráló volt olvasni *Bodó Viktor* által indított új *Budapesti Színészképzés* tervezetét, ami a 2024/25-ös tanévben indult el a Jurányi Inkubátorházban⁵. A képzés még nagyon friss és nem ad felsőfokú diplomát, de Bodóék koncepciója fontos javaslatokkal él a kortárs színészpédagógiát tekintve. Volt szerencsém elvégezni a párizsi Jacques Lecoq színházi iskolát, ami a hazaitól egy teljesen eltérő képzési megközelítést kínál. Az itteni személyes tapasztalataim, valamint szakdolgozatommal kapcsolatos kutatás alapján javaslok az utolsó fejezetben néhány támpontot, amit a legnagyobb tisztelettel tárok a jelenlegi kaposvári színészképzés vezetősége elé, és azok elé, akik a jövőben színészpédagógiával szeretnének foglalkozni.

³ Interjúm Simonné Pallós Piroskával. (2025.)

⁴ Nagy Kapösszvári Kérdőív - Valcz (2025.) - egybefüggő részleteket lásd a /-ik fejezetben.

⁵ G.Tóth Ilda interjúja Bodó Viktorral - Forbes (2025.) https://forbes.hu/legyel-jobb/bodo-viktor-szineszkepzes-juranyi/?fbclid=IwY2xjawIUX0pleHRuA2FlbQIxMQABHXKDQjev6Tr30OkSb_8PXRWwwQa1HKXHgTJGJR1crfnJIg3F4ZHWcCPubQ_aem_uOOSkYWm8tq52CeCHerrDg

2. LENNI VAGY NEM

Miért kellene egyáltalán színházi iskolák? A kérdésre adott válaszok a kezdetektől fogva rendkívül szélsőségesek. Sokan vallják, hogy *nem kellene*, mivel a színészet gyakorlati képzés, *csinálva* lehet csak elsajátítani, arra *születni kell*, az ifjú odakerül segédszínészként egy színházhoz és *ellesi* a nagyoktól.

“Közhely, de mélységesen igaz: színésznek születni kell, a mesterség fortélyait pedig valójában nem az egyetemen, hanem a világot jelentő deszkákon sajátítják el a művészek.”⁶

– állítja egy internetes magazin, aminek “*Sose gondoltad volna...*” kezdetű cikke legendás színészekről mesél, akik diploma nélkül csináltak karriert (Latinovits Zoltán, Csákányi Eszter, Tordy Géza, stb). A szakmainak nem nevezhető portál véleménye érzékelhetően közel áll a közvéleményhez. Ezzel szemben fogalmazza meg például Hajdú Steve – hasonlóan bulvár kontextusban – hogy a diploma nélküli színészek “*többsége szar*” és hogy a végzett színészek azt mondják, hogy “*hígul fel a szakma*”⁷. A dialógus lényege mit sem változott a kezdetek óta (stílusa bizonyára), amikor Szigligeti Ede 1875-ben a Budapesti Közlönyben a következő mondatra kényszerült: „*Ma már a színészeti tanoda felállításának célszerűségében értelmes ember nem kételkedik.*”⁸ Parázs vitákat feltételez ez az állítás is.

Vizsgáljuk meg konkrétabban, hogy a két szélsőséges állítást milyen érvek, érzetek befolyásolják. Miért legyen? Mert szükség van rá. Arra hogy kinek van rá szüksége, most három opciót javasolnék. A társadalomnak. A színházaknak. Az egyénnek.

társadalmi szükség

Az első a művészet társadalomban betöltött szerepének dimenziójába repít. Babarczy László azzal a gondolattal fegyverezte le a kaposvári színészképzés létrejötté miatt őt megkérdőjelezőket, hogy *sosem lehet azt tudni, hogy egy országnak hány tehetséges zongoraművészre van szüksége.*⁹ Ezzel az állítással nehezen lehet vitatkozni, hiszen valóban, ki háborogna egy tehetséges zongoristákkal telített országon? (Azzal most itt nem

⁶femcafe.hu - Kovács Patrik (2022.) <https://www.femcafe.hu/cikkek/sztarok/diploma-nelkuli-ostehetsegek-magyar-szineszek-akik-sosem-vegeztek-szinmuveszetit>

⁷ Life TV, Bréking (2020.) <https://24.hu/szorakozas/2020/12/04/hajdu-steve-szineszet-iskola-diploma/>

⁸ Magyar Színháztörténet II. (1873–1920) (2021.) <https://mek.oszk.hu/02000/02065/html/2kotet/74.html>

⁹ Babarczy László szóbeli közlése

foglalkozunk, hogy nagy mennyiségű zongorista *kinevelésének* milyen komplexebb feltételei vannak (tehetségkutató programok, ösztöndíjrendszer, fesztivál hálózat, szakmaiság, tervezhetőség, stb.) Mindenesetre ez az eszme, egy olyan színházszerető és -értő társadalmat vizionál, ahol a gombamód szaporodó színjátszókörök sokasága segít ventilálni, kapcsolódni, megérteni a másikat és a világot körülöttünk. A folyamatos túljelentkezést becsatornázza egy rétegzett struktúrába és nem számúzi az elitből a jelentkezők 90%-át (a fel nem vettek). Ez az aspektus sokszor kerül (eredménytelen) párbeszédbe a második, pragmatikusabb szemponttal, miszerint az intézményes színházi rendszernek konkrétan mennyi színészre van szüksége a működéshez.

piaci szükség

Ez a szint, ez a piaci érv jelenik meg leggyakrabban, hiszen számokkal ez a legkönnyebben kifejezhető. Az 1865-tel indult pesti Magyar Színészeti Tanoda eleinte a Nemzeti Színház utánpótlását volt hivatott kinevelni – majd évtizedekkel később már több más fővárosi és vidéki színházét is.¹⁰ A kolozsvári képzés hivatalossá tételében nagy szerepet játszott a trianoni békediktátum által elvágott szakmai hálózatokból fakadó erdélyi színészhány pótlása.¹¹ A Bodó Viktorék által indított Színészképző létrejötté nem lehet független a fővárosi művész-színházak hálózatának kiszorulásától a budapesti színészképzésből. Fontos megjegyezni, hogy a színházi igényt figyelembe vevő érvek a színház alatt az önkormányzati és/vagy állami kőszínházi rendszert értik, a maga betöltendő álláshelyeivel, míg Babarczy – talán akaratlanul – a teljes színházi területre utalt független alkotókat, társulatokat és magánszínházakat is beleértve. Ez a szempont táblázatokon alapszik. Nem veszi figyelembe sem a jövőben esetlegesen létrejövő új formációkat, sem azt, hogy egy egyén életében milyen más kifutása lehet a képzésnek. Ez utóbbi szól a harmadik szempontról.

egyéni szükség

A harmadik fajta igény az emberek, a felvételizők felől válik értelmezhetővé. Ez egy olyan szempont, ami vitatja a képzések piaci felelősségét, és sokkal inkább az érdeklődést veszi figyelembe. *A ki mit akar tanulni, és a ki miből fog megélni* kérdéseket szándékosan szeparálja, mondván a piaci igények dinamikusabban változnak, mint ahogy az oktatás-szervezés arra reagálni tudna. A felvételizőt tudatosnak és felnőttnek tartja. Nem állítja be drámai kérdésnek azt, ha valaki végül nem a szakmájában helyezkedik el.

¹⁰ Nánay István: Tanodától - egyetemig (2005.)

¹¹ A Szentgyörgyi István Színművészeti Intézet története I. (2011.)

E három szükség gyakran keveredik, miközben akár három ideológia köré is csoportosítható lenne: szocializmus, kapitalizmus, individualizmus; vagy eszme, munka, vágy; vagy három életkorhoz: idősor, aktív középkor, fiatalkor. Az biztosnak tűnik, hogy tudatos különvétele megkönnyíti az erről való párbeszédet. Tipikus példa az összemosásra, amikor egy felvételiző a jelentkezéskor minél több lehetőséget akar magának, de ahogy bejutott a szakmába, már a túlképzésről panaszkodik. Vagy egy színházvezető, akinek elege van már a sok vizsgaelőadásra szóló meghívóból, viszont nagy jelentőséget tulajdonít neki, ha a vizsgát történetesen ő maga rendezzi.

A Nagy Kapösszvári Kérdőív ezzel kapcsolatos válaszaiból is lesűrhető az összemosódás:¹² A hallgatók túlnyomó része keveset tudott a képzésről, nem járt korábban Kaposváron (66,7%), a felsőfokú végzettség számított neki elsősorban (71,9%). 85%-uk gondolja, hogy túlképzés van színészekből, de csak 32%-uk gondolja, hogy jobb volt, mikor még csak egy képzés volt. A diákok csaknem 90%-a véli, hogy a képzésnek *“maximálisan”, “fontos”, “kiemelkedő”* feladata, hogy segítsen a végzettjeinek szerződéshez jutni. Illetve a következő válaszok születtek arról, hogy milyen más munkakört töltöttek be ideiglenesen, vagy milyen más szakmában helyezkedtek el (akár továbbképzéssel) a kaposvári képzésen végzetek¹³:

A színészetén kívül milyen más szakmákban, munkakörökben helyezkedtek el Kaposvárott végzetek?

rendező, író, dramaturg, koreográfus, zeneszerző, művészeti vezető, bábszínész, kellékes, gyermekfelügyelő, taxi, felszolgáló, pultos, tv- rádióbemondó, műsorvezető, ceremóniamester, futár, zenész, drámapedagógus, fordító, gyógypedagógus, ruhatervező, rendőr, óvodapedagógus, fejlesztő foglalkozásvezető értelmi sérültek mellett, gyerektábor-vezető, táncos, masszőr, asztalos, pedagógus, raktáros, nevelő, dietetikus, mediátor, jógaoktató, üzletkötő, pszichológus, szövegíró, színjátszó csoport vezetése, művelődésszervező, rendezvényszervező, logopédus, kertész, couch, képzőművész, nyelvtanár, ingatlanos, biztosítási ügynök, családállító konzulens, Srcam Master, riporter, pék, gamedesigner, forgatási asszisztens, gyártásvezető, pakolómunkás, közönségszervező, könyvtáros, ötvös, influenzszer, ruhabolt eladó, konyhai kisegítő, szociális munkás, benzinkutas, erdész, idegenvezető, kalauz, újságíró

¹² Nagy Kapösszvári Kérdőív - Valcz (2025.)

¹³ u.o.

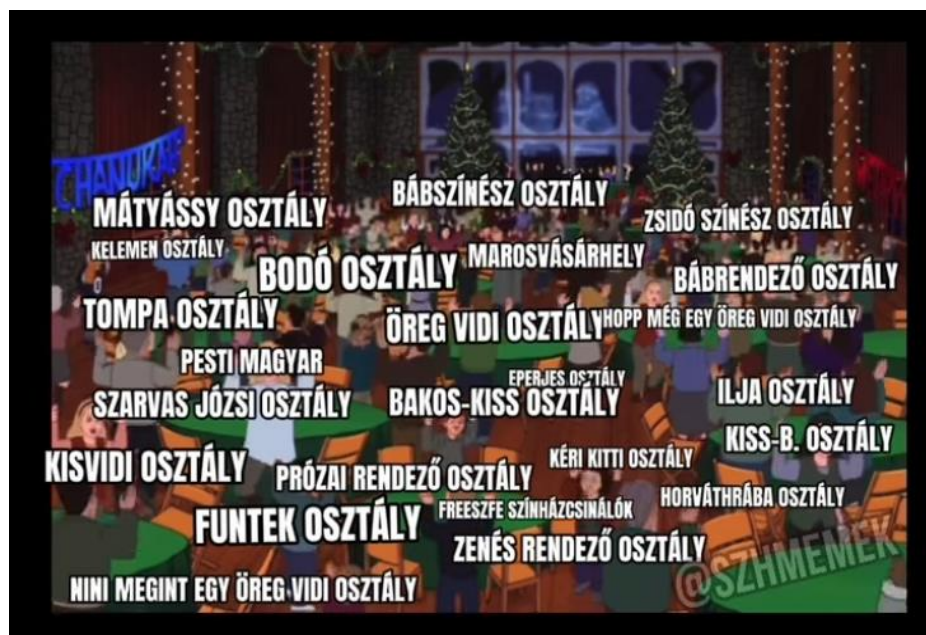
Tehát mindhárom szempontból lehet relevanciája a képzésnek, de míg az első és a harmadik nehezen megfogható keretekkel számol, addig a második egy véges számmal operál. De létezik két mutató, amin keresztül valahogy mégiscsak mérhetővé válik egy szak sikeressége. A két szám pedig:

- mekkora a jelentkezés az adott szakra¹⁴
- a végzettek hány százaléka marad a pályán¹⁵

mérőszámok

Ha akarom, ez a két mérőszám lefedi mindhárom nézőpontot. Míg a jelentkezők száma önmagáért beszél, addig a pályán maradottak száma egyszerre jelenti a meghirdetett (köszínházi, intézményes) és létrehozott (független, maszek, szabadúszó, stb) állások számát, így voltaképp a teljes társadalom aktuális színházi igényét. Itt persze rengeteg a meghatározó részletkérdés, például rögtön az, hogy mit nevezünk pályának. De erről később.

Nemrégiben jelent meg egy igen tanulságos (és szellemes) mém a színészi túlképzésről. Aktualitását az ún. *zsidó színész osztály* indításának híre adta, de az “össztáncban” részt vesz az öt magyar nyelvű felsőfokú képzés valamennyi osztálya, a Free-SZFE képzései, a Bodó-féle Budapesti Színészképzés, és végül a régóta pletykált Csányi János-féle pécsi képzés is átvonul a színen – több mint húsz aktuális színházi osztályt vonultatva fel.¹⁶

¹⁴ felvi.hu adatai alapján könnyen rekonstruálható. Lásd Korszakok

¹⁵ Ilyen adat nem állt rendelkezésre, ezért készítettem egyet. Lásd Korszakok.

¹⁶ Színház Mémek (2024.) <https://www.facebook.com/szhmemek/videos/579742987851155/>

Ez a mém is azt az érzetet artikulálja, hogy a betöltendő színészi pozíciók viszonylagos stagnálása ellenére, színházi iskolák folyamatosan alakulnak. Sőt, nehéz elindítani úgy egy képzést, hogy arra ne legyen elegendő számú jelentkező.¹⁷ Színjátszó csoportok, workshopok, stúdiók, színész II, színész I, és a hierarchia csúcsán a diplomás színész. Fontos tény, hogy ezek legtöbb esetben kislétszámú (10-20 fős) csoportok, így a sokszoros *túljelentkezés* tényével óvatosan kell bánni. Ugyanakkor a művészeti képzések ritkán kecsegtetnek piacképes kereslettel. Mindezekkel együtt a jelentkezők száma gyakorlatilag töretlen. A kaposvári képzés 2003-as indulása csak annyiban volt hatással a jelentkezők számára, hogy onnantól dupla akkora esélye lett annak, aki mindkét helyre elment felvételizni. (A kérdőív alapján az elmúlt 20 évben 7%-ra tehető azok aránya, akik csak Kaposvárra mentek felvételizni.¹⁸) Sőt, azt is lehet mondani, hogy az újabb alternatíva eleinte ösztönözte a jelentkezési kedvet, mert olyanok is újrapróbálkoztak, akik valamilyen okból már megbántódtak, kiábrándultak a pesti főiskolából.

Igény tehát van, ami ugyanakkor még mindig nem igazolja azt, hogy a színésszé váláshoz fontos lenne a képzés.

ellenérvek

Most nézzük meg a tárgyalta egzisztenciális érem másik oldalát. Az ellenzők sem vitatják a tanulási folyamatot – tehát a fiatalnak valahol mégis csak össze kell szednie a tudást – de azt nem felülről, szervezeten egy erre elkülönített intézményben (egyetemi szinten), hanem egyéni küzdelem útján, és helyszíni gyakorlaton keresztül. Ahogy az embergyermek sem iskolában tanul meg beszélni, hanem pár év hallgatás után, utánzásán keresztül, úgy a színészpálánta is figyeljen, lesse el, kérdezzen, tapasztalja meg, és ha valóban jó, úgy az egyre nagyobb feladatok által lassan *színésszé* lesz.¹⁹

2024-ben Magyarországon a főállású színészek nagyrésze főiskolát végzett, amit ma már az Előadóművészeti Törvény²⁰ azon rendelkezése is motivál, miszerint a nemzeti kategóriába sorolt színházak társulatának 70%-a, a kiemelt kategóriában helyet kapó színházak tagjainak

¹⁷ “Hiába sok a tanoda, szinte mindegyikbe többen jelentkeztek eddig is, mint ahány tanulót fel tudtak venni.” Matalin Dóra, HVG (2021.)

https://hvg.hu/360/202107__szineszkepzes_azszfe_helyett_diploma_nelkul_valtozo_szerepek_forgoszinpada

¹⁸ Nagy Kapösszvári Kérdőív - Valcz (2025.)

¹⁹ A forrás itt a szóbeszéd. Nem találtam erre vonatkozó írásos anyagot.

²⁰ [2020. évi XXXII. törvény 51. § \(1\)](#)

60%-a felsőfokú vagy a közalkalmazotti törvényben előírt végzettséggel kell rendelkeznie.²¹ A diploma nélküli színészek a kisebbségi létből és visszautasítottságból fakadó frusztráció és a különutasság büszkesége közti skálán helyezkednek el, ami szorosan összefügg a befutott karrier elfogadottságával. Az országos ismeretséget elért diploma nélküli színészeket egyfajta romantika övezi, ami feltehetően kétfajta forrásból ered. Egyrészt táplálkozik a kezdetekből, a *magyar színjátszás hőskorának* nevezett XIX. századi korszakból, **diploma nélkül** vagyonukat feláldozó földbirtokosok (Vida László), szüleikkel szakító műkedvelő nemesek (Szentpétery Zsigmond), szabóból (Bartha János), tisztartóból (Jantsó Pál) váló csepűrágók történetei azt sugallják, hogy ezt a szakmát csak nagy szenvedéllyel, önfeláldozással és erős ellenszélben lehet (érdeemes?) űzni.²² Alig hihető, de valószínű, hogy Petőfi Sándor nimbusza – a költői hivatás mellett – erre a szakmára is rányomta a bélyegét. Ahogy a klasszikus magyar költő neme férfi, kora ifjú, halála önfeláldozó, úgy Thália papjainak a kiszolgáltatottság, a megbecsülés hiánya és a bizonytalan anyagi háttér juthat *jólmegérdemelt* évszázados osztályrészül.

A diplománélküliség romantikájának másik forrása pedig már a viharos XX. századból eredhet. Különböző önkényuralmi rendszerek, ahol az intézmény a hatalom megtestesítője; váratlan történelmi helyzetek, amik félresöprik az egyéni utakat; kirekesztő ideológiák, aktuális ideák. Ha csak a fent említetteket vesszük, Latinovits a Műszaki Egyetemről került Debrecenbe segédszínészként, Tordy az '56-os forradalom miatt nem kezdhette el a tanulmányait a főiskolán, míg Csákányit a "külsője miatt nem vették fel".²³ De az 1960-as évek amatőr színházi mozgalmárai, vagy a 70-80-as évek kísérleti, progresszív színházainak alkotói közül is sokakat találunk, akik nem a felsőfokú színészképzésen át kerültek színpadra. Sőt, az ő kényszerű vagy szándékolt utuk rendszerkritikai aspektusai is erőteljesek, ahol az egyetlen hivatalos színészképző intézmény könnyen megfeleltethető az egypártrendszernek.²⁴ Hajdú Stewe parlagi kijelentése pedig már a jelenkori kapitalizmus vadhajításairól szól a népszerűbb, kereskedelmi területeken, ahol a külsőség, a bárdolatlanság sokszor népszerű jelentséggel bírnak.

²¹ Ezt a törvénykezést kielégítendő indult el 2013-ban a Drámainstruktor - színjátékos szakirányú képzés az SZFE-n, ahol zömében vidéki színházaknál dolgozó, több éve a pályán lévő, diploma nélküli kollégákat "segítették" 6 félév alatt diplomához.

²² Talpassy Tibor *A magyar színjátszás hőskora* című olvasmányos könyve tovább erősíti a korszak romantikáját.

²³ https://femina.hu/hazai_sztar/csakanyi_eszter_nem_vettek_fel_a_szinmuveszetire/

²⁴ <https://hiaszt.hu/celok/>

Szólni kell továbbá a hazánkban is kétségkívül a legnagyobb népszerűségnek örvendő musical műfajáról, ahol a színésszé válást még mindig a különütasság jellemzi. Bár 2001-2005 között végzett Kerényi Imre osztályában az első musical színész osztály (Dolhai Attila, Tompos Kátya, Posta Victor, Nagy Sándor, stb.)²⁵, de ezt követően már szélesebb “felhasználású” *zenés színész* képzések indultak. A képzések ellenére a Madách Színházban még most is címszerepekhez jutnak jó hangú, diplománélküli énekesek – olyan sztárok, mint Miller Zoltán, Gubik Petra, Borbély Richárd, stb.

diploma nélküli színész

diplomás színész

stúdiók

Illetve van egy fontos és meghatározó terület, ami mintha kompromisszum volna a két végletes vélemény között. Ez pedig a színházi stúdiók hagyománya. Egy társulattal rendelkező színház saját fennhatósága alatt felvételt hirdet. A kaposvári Csiky Gergely Színházban a 70-es évektől a “képzés” nem hivatalos formában zajlott. Zsámbéki Gábor úgy vélte, a fővárosi színházak elvitték a „gyorsan kamatozó fiatal színészeket”²⁶, így a kaposvári teátrumba a gátlásosabb, lassabban érő tehetségek kerültek, akiket kvázi kineveltek. Ahogy nőtt a színház hírneve, egyre több fiatal jelentkezett segédszínésznek, de akár kellékesnek is. Babarczy szerint, nem csak a főiskolán végzett *mátégáborokra* figyeltek, hanem a segédszínészekre is.²⁷ Ebben a struktúrában nincs *külön* hangképzés, mozgásóra, nincsenek elméleti órák; a színészek kizárólag a készülő előadás kapcsán fejlődnek, a beszélgetések során szereznek tudást. Ez egy klasszikus, mondhatni shakespeare-i forma – mind a mai napig sokan esküsznek rá.²⁸

²⁵ <https://archiv.szfe.hu/osztaly/operett-musical-szinesz-regi-2001-2005/>

²⁶ MIHÁLYI Gábor (1984): A Kaposvár-jelenség. Budapest: Múzsák Közművelődési Kiadó

²⁷ Trill Beatrix: Kaposvári színészképzés? Avagy...

²⁸ Bővebben később: 5.3 Korszakok / Vidnyánszky-korszak

A szervezett formában való működésre jó példa a hajdani Nemzeti Stúdió (mai Pesti Magyar Színiakadémia), valamint az egykori Új Színház Stúdiója, amit a Keleti István Művészeti Iskolával (KIMI) és a Kolibri Színházzal közösen működtettek. Ezek a stúdiók amolyan előkészítőként funkcionáltak, és szorosabb kapcsolatot ápoltak egy-egy színházzal. A tanárok zöme az ott dolgozó színészek, rendezők közül került ki, akiknek ez sokszor motivációt, perspektívát nyújtott a pályájukon.²⁹ A színház olcsón segédszínészekhez jut, míg a stúdiósoknak az apróbb szerepek még nem derogálnak. Bizonyos értelemben, a kaposvári színészképzés kezdeti időszaka mutatott ezzel hasonlóságot, miszerint a Csiky Gergely Színház rendezői, színészei tanítottak. És érdemes ezt a területet a későbbiekben is figyelembe venni, mikor a *duális képzésről* (hivatalosan: kooperatív képzés) lesz szó.

attitűd

És van még egy pletyka szinten, de folyamatosan felmerülő érv az egyetemi képzéssel szemben: az attitűd. Míg egy saját nevelt (stúdiós) fokozatosan, alázattal lépeget fel a szigorú színházi hierarchián, amíg el nem foglalja a kiérdemelt helyét, addig egy diplomás színész már tart valahol, és ha a képzése jól sikerült, akkor van önismerete, tartása, magabiztossága és ereje. A színházi vezetésnek így egy mások által nevelt, öntudatos, művelt főt kell betörniük, hogy a létező hierarchiába beilleszthetővé váljon.

Ebben a fejezetben általánosságban jártam körül a színészképzéssel kapcsolatos kérdéseket. Fontosnak tartom, hogy ez az alapkérdés felvetésre kerüljön, hiszen minden további már “csak” következmény. Látni fogjuk, hogy egy színészképzés létrejöttének indítéka nagyban meghatározza a fennmaradását. Ahogy az is döntő, hogy egy képzés melyik igényre / igényekre (társadalmi, piaci, egyéni) akar válaszolni. És az sem meglepő, hogy e sokszínű művészi pálya kimeneteli követelményei kevésbé megfoghatóak, így milyensége mindig vita tárgyát képi. 1896-ban Solymosi Elek, színész, színházigazgató így kesergett – kissé igazságtalanul – egy tanügyi kongresszuson: „A színészet pedagógiájának nincsen komolyan számba vehető története, nincs fejlődése, nincsen semmiféle múltja. Megszületett mint csodaszörny, s miután senki sem szerette, nem is dédelgette, nem is nevelte fel senki”³⁰. Evidencia, de idekívánczozik, hogy a képzéssel kapcsolatos véleményeket nagyban meghatározzák, hogy az adott

²⁹ <https://pmsza.hu/rolunk/a-sziniakademia-tortenete>

³⁰ Magyar Színháztörténet II. 1873–1920 (2021.)

véleményformáló milyen személyes utat járt be, milyen viszonya volt az oktatási rendszerrel, tanított-e már, és ha igen, milyen szinten és milyen sikerrel.

Mielőtt rátérnék a 2003 előtt már létező magyar nyelvű, felsőfokú színészképző iskolák kialakulásának rövid bemutatására, engedjenek meg egy személyes gondolatot a színészet népszerűségével kapcsolatban.

nyitott struktúra

Ez az érdeklődés számomra sokkal inkább emberi, sőt gyermeki gyökerű. Legtöbb sport és művészeti ág természetes része a gyerekkornak. Persze nem az összes és nem mindenkinél, de kevés gyermeket kell unszolni arra, hogy bábozzon, rajzoljon vagy rohangáljon. Azt hiszem, hogy a szerepjátékban (tehát a színházban) rejlő misztikum fontos szerepet tölt be az énkeresés és az önismeret területén, és ez a folyamat bőven tart még a pályaválasztás időszakában is. A felsőfokú képzésbe való belépés határválasztó, és sokan rekednek kívül olyanok, akiknek az életében a színház örökre egy hiány marad. A szigorú színházi hierarchia a társadalom nagy részét a “lelátóra” száműzi. Egy általam ideálisnak tartott színházi struktúra felelőssége viszont abban is állna, hogy kialakítson egy olyan nyitott környezetet, ahol a szerepjátszás és az alkotás szélesebb körben elérhető marad, erősítve ezáltal az emberek közti empátiát.³¹

³¹ Kiváló példa erre a közösségi színházi gyakorlatok, vagy a Németország szerte alkalmazott *Bürgerbühne* rendszer, ahol felnőtt színjátszó csoportok egy-egy közsínházzal közösen hoznak létre előadásokat. A képen a köln-i Bürgerbühne előadás látható. Bővebben: <https://szinhaz.net/2021/04/23/neudold-julia-civilek-a-varos-szinpadan/>

3. KORÁBBI KÉPZÉSEK

A kaposvári képzés megjelenése előtt valamennyi felsőfokú színészpédagógiai intézmény létrejöttében fontos szerepet játszott a magyar nyelv és identitás. Nem kizárólagos indokként, de szorosan kapcsolódott hozzá. Vizsgáljuk meg röviden a pesti, a kolozsvári, a marosvásárhelyi, valamint az újvidéki képzés indulásának történelmi kontextusát, hogy lássuk ez az intézményi “szülés” milyen hatással van a “gyermek” későbbi életére.

3.1. Pest

1865. január 2-án egy hámszobás lakásban kezdődött el az intézményes magyar nyelvű színészképzés Pest-Budán, a Magyar Színészeti Tanoda berkein belül.³² A Tanoda létrejötte szorosan, mégis áttételesen kapcsolódik a magyar nemzeti identitás kialakulásának folyamatához, kissé későn kitett pont az “i”-n. Mivel a török hódoltság végét követően a Magyar Királyság csupán a Habsburg Birodalom részeként létezett, így különösen fontosá váltak a kulturális intézmények és gyakorlatok.³³ A 18-ik században induló értelmiségi nyelvmozgalom a nyelv modernizálása tett kísérlet volt, amely felhívás nem csak új szavak és kifejezések létrejöttét, nem csak fordítások sorát eredményezték, de a nemzeti irodalom megerősödése a “túlélés” felé tett “küzdalem” főszereplőjévé vált³⁴. Ebbe a folyamatba ágyazódott a Nemzeti Színház ügye is, a helyé, ahol a nemzet irodalma majd végre méltó piedesztálra emelve élőlővővá válhat. A Nemzeti Színház (1837) létrejötte a számtalan bizottság, tervezet és koncepciót látva szinte maga volt a csoda – kellett is a támogatás, mert a zömében németnyelvű pest-budai polgárság olyannyira nem jelentett biztos, piacképes alapot, hogy három évvel később a színház már tulajdonosváltásra kényszerült. Ekkor került Pest vármegyétől állami fenntartásba és ekkor keresztelték Nemzeti Színházzá. A tanoda praktikusán a Nemzeti Színház színészgárdájának utánpótlását volt hivatott kielégíteni, de míg a Nemzeti Színház majd’ harminc évvel korábbi létrejötte a forradalmat megelőző, felfokozott hangulatban, erős piaci ellenszélben, a németnyelvű polgárság többségi közegében zajlott,

³² Nánay István: Tanodától - egyetemig (2005.)

³³ Imre Zoltán: Inter- és intrakulturalitás, mimikri és színház (2018.)

³⁴ u.o.

addig a Tanoda a szabadságharcot követően, már a kiegyezés kapujában, amolyan békülő gesztusként született³⁵. Két korszak, két eltérő indíték.

Míg a Nemzeti Színház létrejötte politikai program eredménye – hiszen piaci igény kevés mutatkozott rá, addig a Tanoda indulásának már – a politikai mellett – gyakorlati oka is volt. A nemzeti identitás költséges erősítése és az anyagilag megtérülő szórakoztatás örök dilemmájával szembesülő Színház számára a túlélés volt a cél, amit legtöbbször gazdag programkínálattal, sorozatos bemutatókkal próbáltak elérni. Az első szezonban átlagosan kétnaponta tartottak bemutatót, ami később 50-60-ra “csökkent”. Ebben a megfeszített téthelyzetben a színház nem vehette magára a képzés terhét is, miközben a nemzeti célt elhivatottan szolgáló kíméletlen színházkritikai vonal (Vörösmarty, Bajza) rendre korholta a *síró-éneklő* stílust, az affektáló beszédmodot, a hibás hanghordozást, a hamis pátoszt és a modoros taglejtést.³⁶

Paulay Ede a Tanoda első harminc évének meghatározó alakja, a Nemzeti Színház főrendezője, majd igazgatója *Visszapillantás* című művének bevezetőjében így ír az okokról:

“Alig van színész, aki a magyar nyelvet szabályosan és szépen beszéli; magasabb irány felé törekvést csak kivételképpen és csak a fentebb említett két színháznál találunk. (Nemzetin kívül a kolozsvári és debreceni színházról beszél). A vidéki színészet nem az az értékes sereg, amelyből akár a dráma, akár az opera pótolhassa ritkuló sorait. A színészetet tanítani kell.”³⁷

**minőségi
verseny**

A Nemzeti Színház kezdő társulata az korabeli országos *bestof*-ból került ki, és ebben a fővárosi versenyhelyzetben, a kritika, a fenntartó és a *hozzáértők* keresztüzében intenzív útkeresésre, folyamatos fejlődésre kényszerült. Ezt a színvonalat feltehetően már nem volt képes utánpótolni a többségében üzletialapú vidéki merítésből. A magyarnyelvű színház számára sokáig bevehetetlen főváros, miután állami szubvencióval végül bevétetett, újra eltávolodott a vidéktől. A fővárosi képzés kizárólagosságát egy 1883-ban hozott szabályzat is erősítette, ami országszerte előnyben részesítette a Tanoda növendékeinek alkalmazását.³⁸ A

³⁵ Nánay István: Tanodától - egyetemig (2005.)

³⁶ u.o.

³⁷ u.o.

³⁸ u.o.

képzésben részt nem vevő vidéki színházigazgatók ugyanis nehezményezték, hogy a végzettek nem *kész színészek*. A Nemzeti Színház *elővásárlási joga* abban az 1891-es ösztön- és segélydíj-alapítási kezdeményezésben is tetten érhető, ahol a vidéki városok fedeznék egy-egy általuk küldött - és a tanári kar által fölvehetőnek ítélt – növendék oktatását, aki a végzés után – amennyiben a Nemzeti Színház nem tart rá igényt (!) – az illető város színpadán tartoznék egy ideig működni.³⁹

A Paulay-korszak alatt a Tanoda a Nemzeti Színházhoz kötődött – amolyan kihelyezett stúdióként – hiszen a tanári kar túlnyomó többsége ennek a tagja volt, és a növendékek is ebben a színházban léptek fel gyakorlatosként. Paulay 1894-es halálát követően, és a Vígszínház 1896-os alapításával, lassan kialakult a többé kevésbé mai napig is érvényes fővárosi színházi struktúra. Az akkor már Színművészeti Akadémiára átnevezett intézmény történetében először az 1901/1902-es tanévben került arra sor, hogy olyan színész kerüljön a tanári kar **bővül a** kötelékébe – Gál Gyula személyében –, aki a Vígszínházból jött, így a Nemzetitől eltérő **hálózat** stílust is képviselte. Ez lehetett annak a szintén a mai napig tartó hálózati rendszer kialakulásának kezdete, ahol a különböző színházak által *delegált* tanárokon keresztül kapcsolódnak a képzésen résztvevő utánpótláshoz. Így, miközben a Nemzeti Színház egyre szélesebb konkurenciát kapott (Operaház, Népszínház, Vígszínház), az Akadémián folytatott képzés egyre több szállal kapcsolódott a főváros és az ország színházi szövetéhez.⁴⁰

A Tanoda tehát a kezdeti nehézségek ellenére gyökeret vert, és első felsőfokú színházi képzésként, uralkodói hátszéllel kivívta máig tartó, százhatvan éves elsőbbségét, amit sem a világháborúk, sem a diktatúrák nem rengettek meg, sőt úgy tűnik, hogy a 2020-as modellváltás és egyetemfoglalás sem fog.

³⁹ Nánay István: Tanodától - egyetemig (2005.)

⁴⁰ u.o.

3.2. Kolozsvár

Kolozsvár – az 1850-es népszámlálási adatok alapján - 19.612 fős lakosságának 63%-a volt magyar⁴¹, többek közt ennek is köszönhető, hogy tizenhat évvel a pesti előtt itt nyitotta meg kapuját a magyar nyelvterület első színháza.⁴² Míg Kelemenék és a többi társulat Pestet próbálták bevenni, addig Kolozsváron, mint kés a vajban, haladt előre a magyar színház ügye. A Farkas utcai épület 1821-es avatására kiírt pályázatra írta meg Katona József a Bánk Bánt, míg a következő évben itt mutatták be a legrégebbi fennmaradt magyar nyelvű és zenéjű operát is, a *Béla futását*.⁴³ Közadakozás, felülről szerveződés, alulról szerveződés, engedélyek, Kótsi Patkó János világlátott modern megközelítése, innen indult Paulay, ide tért vissza Janovics Jenő, aki többek közt létrehozta az akkor valóban világhírű némafilm stúdióját...majd Trianon. Őszintén megrendítő látni, ahogy ez a dicsőséges kolozsvári évszázad belesodródik a XX.századba.

Színészképzés tekintetében tudomásunk van egy 1842-es erdélyi színészutánpótlást érintő törvényjavaslatról, ami azonban nem kapta meg az uralkodói szentesítést. Az 1920-as trianoni békediktátum viszont központi kérdéssé tette az utánpótlást. Egyfelől a magyar állampolgárságú színészek szerződtetése körüli jogbizonytalanság okán, másrészt a román állam következetesen kiállt amellett, hogy állami szubvencióval magyar nyelvű színészképzés nem hozható létre. Ennek ellenére, magániskola néha mégis működhetett, ide sorolható Hetényi D. Elemér 1924-től Nagyváradon majd 1935-37 között Kolozsvárott működő színiiskolája. ⁴⁴

**háborúban
született**

Az 1941-es második bécsi döntést követően, a világháború alatt, a Kolozsvári Nemzeti Színház mellett indult el a magyar állam által támogatott, hároméves képzés. Az első és egyetlen osztályt a 37 felvett növendékből 8-an fejezték be, és csupán ketten maradtak Erdélyben (Kudelász Ildikó és Szabó Duci). A háború lezárását követően, de még a Román Népköztársaság kikiáltása előtt 1946. október 13-án I. Mihály király szentesíti a Magyar Zene-

⁴¹ Varga E. Árpád: Erdély etnikai és felekezeti statisztikája, Népszámlálási adatok 1850–2002 között

⁴² Ha már verseny: Kelemen-féle társulat viszont két évvel korábban, 1790-ben tartotta az első magyarnyelvű bemutatót Pesten, a Várszínházban. Kótsi Patkó János vezette kolozsvári társulat 1792-ben lépett fel először, *Titkos ellenkezés, alias Kölcséry* című előadással.

⁴³ Gaál Gábor: Erdélyi színház (1928.)

⁴⁴ Lázok János: Kolozsvári előzmények - A Szentgyörgyi István Színművészeti Intézet története

és Színművészeti Konzervatóriumot.⁴⁵ Hogy miért? Az eljárás lényege az, hogy úgy szüntetnek meg egy magyar állami intézményt, hogy egy magyar tannyelvű, de román állami oktatási intézményt indítanak, leszerelve ezáltal a magyarság várható ellenállását.⁴⁶

Tehát a kolozsvári felsőfokú képzés – háborús időben – voltaképp abban a három évben született meg végül, amikor Észak-Erdély újból magyar fennhatóság alá került. Azt is mondhatjuk, hogy amit közel száz évig különböző okokból nem tettek lehetővé az eltérő kormányzatok, az gyorsított eljárásban történt meg ebben a három éves történelmi időkapuban. A román királynak és később a Népköztársaságnak már ezzel az “idegen kézzel” létrehozott intézménnyel kellett kezdenie valamit.

Az újabb és újabb átalakítások során (Konzervatóriumból Magyar Művészeti Intézet lett) mindvégig a kettős politikai játszma dominált (pl.: karok száma), ami egyszerre igazodott a román többségi, a magyar kisebbségi, valamint a szovjet testvéri elvárásokhoz. A kezdeti időszakot a tanár- és a felszereltség hiánya határozta meg, valamint az, hogy hiába a rögtönzött intézményi alapítás, gond van az felvételizők számával és “származásával”⁴⁷. Az 1948-49-es csonka évet emlegetik az ideológiai átállás kísérleti éveként, de úgy is, mint az erdélyi-romániai magyar színészképzés intézményteremtő hőskora⁴⁸, amelynek kiemelten fontos célja, hogy a későn és rossz körülmények között, de végre elindult kolozsvári felsőfokú színészképzés kialakuljon és megmaradjon.

⁴⁵ u.o.

⁴⁶ Hasonló taktikát követtek egy évvel korábban a Bolyai Tudományegyetem esetében.

⁴⁷ Az 1949-es tehetségkutató kampány során (ebbe bevonták a szakszervezeteket, a kultúrotthonokat, a középiskolákat, az üzemiszíniájszókat) 1901 jelentkezőt hallgattak meg, 81-en felvételiztek, 50-et vettek fel és 18 hallgató végzett.

⁴⁸ u.o.

3.3. Marosvásárhely

De nem maradt meg sokáig. A központosított, erős ideológiával, koncepciók perekkkel és nehezen átlátható döntési mechanizmusokkal fűtött rendszerben, egy 1954-es újabb átalakítás eredményeképp a Szentgyörgyi István Színművészeti Intézet magyar nyelvű rendező szakát Bukarestbe, a színészképzést pedig Marosvásárhelyre helyezik át.⁴⁹ Ez az eset egyedülálló a magyar intézményes színészképzés történetében.

**Tompa
Miklós**

Tompa Miklós, rendező személye megkerülhetetlen az erdélyi színészképzés tekintetében is. Tompa 1936-tól 41-ig volt a budapesti Nemzeti Színház ösztöndíjas rendezője, mely időszak alatt szoros kapcsolatot épített ki Major Tamással. 1945-ben megbízást kap a marosvásárhelyi együttes megalapítására, és a következő évben megnyílik az Állami Székely Színház, aminek élete végéig meghatározó intézményvezetője és szellemi alakja. Tompa remek diplomáciai érzékkel képes volt a kor ideológiai elvárásainak megfelelni, és közben igen magas művészi színvonalú előadásokat létrehozni.⁵⁰ A kolozsvári képzés Vásárhelyre való sorsdöntő átköltöztetésére mind a mai napig több magyarázat létezik.

Az egyik változat szerint Tompa kérvényezte az áthelyezést, mert nem nézte jó szemmel, hogy az oktatás miatt négy vezető színésze heti rendszerességgel teszi meg a 113 kilométeres távolságot, ami sok kiesést jelent a Székely Színház számára. 1952-ben szovjet nyomásra, marosvásárhelyi központtal létrejött Magyar Autonóm Tartomány konjungtúráját és személyes összeköttetéseit kihasználva, Tompa végül eléri célját. A másik változat szerint a központi vezetés egyértelmű célja az áthelyezéssel Kolozsvár szellemi potenciáljának gyengítése, eddigi vezető szerepének aláaknázása. Az erdélyi közvéleményben e második verzió a legelterjedtebb.⁵¹

A tény az, hogy 1954-ben a felvételit még Kolozsváron tartották, de az tanévet a hallgatók már Vásárhelyen kezdték, és ezzel egyidőben a kolozsvári képzést megszüntették. Az új helyen a képzés “természetesen” megfelelő előkészítés nélkül indult el különböző intézmények alkalmatlan helyiségeiben, megfelelő felszerelés hiányában. A tanárok viszont közel voltak,

⁴⁹ Kovács Levente: Az illúzió iskolája (2011.)

⁵⁰ Kovács Levente: Tompa Miklós portréja (2011.)

⁵¹ Lázok János: Kolozsvári előzmények (2011.)

így a figyelemben nem volt hiány. A tanrendben és a működésben viszont nem történt változás.⁵²

A kolozsvári korszak fő célkitűzése a háború után újrainduló színészállomány megteremtése volt. (A nagybányai színház például egy teljes osztályt (12 fő) vett át.) A marosvásárhelyi időszakra viszont már kialakult a mai is létező erdélyi színházi struktúra – Kolozsvár, Marosvásárhely, Temesvár, Szatmár, Sepsiszentgyörgy – így a felvettek számát már egy nagyobb visszafogottság jellemezte.⁵³

Az erdélyi színészképzés központja ma is Marosvásárhely. Itt működik a magyar nyelvű színész- és rendezőképzés mellett bábszínész, koreográfia, tetralógia, látványtervező, média és zene szak. A rendszerváltás után, 1991-ben a kolozsvári Bolyai-Babeş Tudományegyetemen újraalapítják a Színházi Tanszéket magyar nyelvű színészképzéssel és tetralógiával.⁵⁴ De a fiatalok közt az a szóbeszéd, hogy *Kolozsvár Erdély Kaposvára*. A második képzés.

3.4. Újvidék

Az újvidéki magyar nyelvű, felsőfokú színészképzés 1974-ben indult útjára az akkor alapított Újvidéki Művészeti Akadémián (ÚME). Ebben az évben alakult az Újvidéki Színház is. Ezekről a nagyszabású kulturális kezdeményezésekről már 1971-ben cikkeztek az újságok⁵⁵, tehát szemben az erdélyi képzésekkel, itt az előkészítésre hosszabb idő állt rendelkezésre. További különbség még Romániához képest, hogy Nagy-Jugoszlávia koncepciója egy eleve többnemzetiségű konstrukció, ahol a nagyon is létező kisebbségek elleni atrocitásokat a szovjet testvériség szellemében volt praktikus kezelni.⁵⁶

Az alapítások kultúrpolitikai háttere abban állt, hogy a Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaságban sokszor “ijesztő mértékben felerősödő nemzetiségi ellentéteket Josip Broz Tito, az államalakulat örökös elnöke 1974-ben egy új alkotmánnyal akarta letörni. Ezen új alaptörvény értelmében az egyetlen kézben összpontosuló kormányzást felváltotta a

⁵² Kovács Levente: Az illúzió iskolája (2011.)

⁵³ u.o.

⁵⁴ <https://hu.teatrufilm.ubbcluj.ro/>

⁵⁵ „Jövőre megnyílik a Színművészeti Akadémia Újvidéken”, Magyar Szó, 1971. nov. 4., 10.

⁵⁶ Oláh Tamás doktori értekezése “Kisebbségi (színházi) nyelv - kisebbségi (színház)politika” (2022.)

tagköztársaságok és autonóm tartományok által delegált nyolc tagú elnökség, melynek élén természetesen továbbra is Tito állt.”⁵⁷ Az új alkotmány megszületése széleskörű jogokat biztosított az újonnan alakult Vajdasági Autonóm Tartománynak, valamint a tagköztársasági státusszal szintén nem rendelkező, főként albánok lakta Koszovó tartománynak. A változás és az ezt követő kulturális fellendülés biztosítéka volt továbbá a jugoszláv gazdaság teljesítménye, ami a 70-es években tetőzött.

A képzés indoka tehát (kulturál)politikai természetű. Tárgyalt témánkban egyedülálló, hogy egy képzés és az anyaszínház egyszerre alakuljon. A vajdasági magyar nyelvű színházak és tagozatok folyamatosan változtak. Az első világháborút megelőzően a Monarchia többi városára jellemző módon előbb vándortársulatok érkeztek⁵⁸ (1816), majd megépült az 1400 főt befogadó, illusztris épület (1854), ami 1911-ben leégett. Az első világháborút lezáró békeszerződés után létrejött Szerb-Horvát-Szlovén Királyságban nem engedélyezték a magyarnyelvű társulatok vendégszereplését. 1945-ben jön létre Szabadkán a Horvát Népszínház mellett a Magyar Népszínház – állandó társulattal (!) – mely intézményeket 1951-ben összevonják, 1958-ban pedig *szerbhorvát nyelvű és magyar nyelvű* társulattá nevezik át, mintha ugyanazt a repertoárt játszanák, csak más nyelven. Az egész Vajdaságban nagyjából ötven és hatvan fő között lehet a szerződött magyar színészek száma, de több, mint kilencven százalékuk képesítés nélküli műkedvelő volt, akik főként a két világháború közti illegális időszakban szárnyra kapott amatőr színházi mozgalmakból érkeztek. Ebben a helyzetben indul Újvidéken a színház és a képzés.⁵⁹

Közvetlen előzménye még az újvidéki Szerb Nemzeti Színházban működő kétéves stúdió, ami 1964-től 1972-ig működött. (Ezen a képzésen végzett Ladik Katalin is, a világhíres performanszművész és költő.) Az egyetemi képzés voltaképp a stúdió tantervét vette át és egészítette ki társadalomtudományi kurzusokkal.⁶⁰

interdiszciplináris

Az Újvidéki Művészeti Akadémia egy másik lényeges sajátossággal rendelkezik, ami a kaposvári képzés esetében még fontos lesz. Ez pedig az interdiszciplináris alapkoncepció. Az Akadémián a Dráma tanszék mellett, képzőművészeti és zenei tanszék működik. Rudolf

⁵⁷ u.o.

⁵⁸ Első előadás a Láng Ádám János-féle társulat Goethe: Clavigo című vendégjátéka.

⁵⁹ u.o.

⁶⁰ Táborosi Margaréta: Újvidéki Művészeti Akadémia megalapítása (2025.)

Brucci első dékán szándékában egy nyitott, eltérő ideák találkozáshelyéül szolgáló művészeti csatlakozási pont megteremtése állt, ahol kiteljesednek és összeütköznek a különböző művészeti aktivitások, gondolkodásmódok, kifejezésmódok.⁶¹

Bár minden szakon voltak magyar hallgatók, magyar nyelvű képzés kizárólag a kétévente indított legfeljebb tíz főből álló magyar színészosztályban folyt. Az első osztályt a Belgrádi Egyetem Drámaművészeti Karának állandó tanára, a szerb Milenko Maričić vezette. Kezdetben heti négy, majd heti egy alkalommal járt le Újvidékre. (Újvidék-Belgrád 97 km). A harmadik évben át is adta az osztály magyar tagozatát Pataki Lászlónak, aki bár szakirányú végzettség nélkül, de jó ideje része volt a vajdasági magyar nyelvű színházi életnek⁶². A szerb osztály vezetését pedig a szerb asszisztensére bízta. Mindebből úgy tűnik, hogy Maričić beindítani jött a szakot. Pataki megítélése meglehetősen kettős volt. Míg a korabeli kritika dicséri alakításait, addig az első évfolyammal készült interjúk alapján Pataki módszere egy elmaradt, barokkos, deklamáló színház volt, ahol például a dühöt az ökölbe szorított kéz és az összeráncolt szemöldök jelentette. Külön sérelmezték, hogy diplomaelőadásuk egy Szabadkai Népszínház-béli Pataki-rendezés lemásolása volt.⁶³

neo-avantgárd

Szóval, az az ellentmondásos helyzet állt elő, hogy az első magyar osztály⁶⁴ – nemzetiségi helyzet ide vagy oda – jobban szeretett a szerb rendezővel dolgozni, mint a magyarral. A fiatalok jobban mentek a haladó, új áramlatokkal, mint a klasszicizáló formával. És az Újvidéli Akadémia (talán pont Patakit kivéve) haladó szellemiségű volt. Az állandó tanárok mellett olyanok fordultak meg a képzésen, mint Eugenio Barba és Giorgio Strehler, az egyetem honlapja szerint pedig előadott itt Peter Brook, Andrzej Vajda, Jan Kott, Jancsó Miklós, Szabó István, Babarczy László, továbbá két legendás Sztanyiszlavszkij-tanítvány, Anatolij Efrosz és Georgij Tovsztogonov is.⁶⁵ A belgrádi BITEF-en olyan alkotók arattak léptek fel Robert Wilson, Jerzy Grotowski, valamint a saját darabját rendező Samuel Beckett. Ahogy a Qubit írja Tolnai Ottó, költő halálára: “Azokban a hatvanas-hetvenes években, amikor Szabadkától

⁶¹ u.o.

⁶² Pataki László rendezte 1945-ben a Szabadkai Népszínház első bemutatóját, Balázs Béla Boszorkánytáncát. Egyéves megszakítással harmincöt évig volt a Szabadkai Népszínház társulatának tagja. Pataki Lászlóról nevezték el a Pataki Gyűrű-díjat, a vajdasági magyar színészi teljesítmény legrangosabb elismerését.

⁶³ Oláh Tamás doktori értekezése “Kisebbségi (színházi) nyelv - kisebbségi (színház)politika” 2022.

⁶⁴ Kovács Frigyes, Szűcs Hajnalka, Tallós Zsuzsanna, Venczel Valentin

⁶⁵ O.T. - u.o.

Eszéken át Ljubjanáig és oda-vissza tombolt a neo- és transzavantgárd...”⁶⁶ Mindeközben a határ másik oldalán Paál István, a szegedi egyetemi színpadon kísérletezik, és rövid részletekben fordítják Grotowski elméleti munkáit.

A kétévente induló magyar osztályok végzősei a Vajdaságban a két említett színház mellett a szabadkai Gyermekszínház, a szabadkai Kosztolányi Dezső Színház és a Zentai Magyar Kamaraszínház kötelékében tudnak elhelyezkedni. Emellett többen vannak, akik megkísérlik a magyarországi és szerbiai karriert.⁶⁷

3.5. Összegzés

A 2000-es évek elejére tehát egy magyarországi és három határontúli képzés működik. Mi vonható le ezen képzések születésének körülményeiből? Azt biztosan kijelenthetjük, hogy bármennyire is viszontagságosak is voltak ezek az indulások, a képzések mind a mai napig léteznek. A kolozsvári költözés az egyetlen eset, amikor egy helyszínen megszüntették a képzést, de ezt a valóban drasztikus változást leszámítva az átköltöztetett Szentgyörgyi István Színművészeti Intézetben sem az oktatás felépítésében, sem stratégiai célkitűzéseiben, sem a tantervben, sőt a tanári karban sem volt jelentős változás⁶⁸. Tehát azt látjuk, hogy dacára a háborúknak, egymást váltó diktatúráknak, a kisebbségi létezésnek, magyar nyelvű felsőfokú színészképzés az elmúlt 160 évben nem szűnt meg. Az újabb és újabb rendszerek inkább a maguk formájára alakították a képzéseket, mint hogy beszántották volna.

Valamennyi felsőfokú képzés az indulásakor szorosan kapcsolódott egy-egy színházhoz. Általában ez az *anyaszínház* adta a tanári kar legnagyobb hányadát, a hallgatók sokszor itt mutatták be vizsgaelőadásukat, és a végzősök tekintetében ennek a színháznak volt kvázi *elővásárlási joga*. Persze a hallgatóknak is volt beleszólása hova szerződnek, de a gyakorlat azt mutatja, hogy az osztályfőnök hívása olyan kegy és visszajelzés, amit egy pályája elején álló színész ritkán utasít vissza. Az anyaszínház, ami eleve egy kiemelt státusszal jár, az előnyös szerződtetési helyzettel tovább erősödhet. Mivel egy színház képtelen minden végzőst

⁶⁶ Vajna Tamás nekrológja “Minket a szarból tapasztott az úristen” Qubit (2025.)
<https://qubit.hu/2025/03/28/minket-szarbol-tapasztott-az-uristen>

⁶⁷ Táborosi Margaréta szóbeli közlése

⁶⁸ Beszédes, hogy 1947 és 1962 között a vizsgaelőadásokat a kolozsvári és vásárhelyi időszakban is ugyanúgy Kőmíves Nagy Lajos és Tompa Miklós rendezték. Az utóbbi helyszínen Tompa már többször vetemedett arra, hogy a főpróbahétén átrendezze Kőmíves Nagy rendezését.

szerződteni, így a másik fontos szempont, amit érdemes megvizsgálni, hogy egy képzés miként képes beágyazódni az anyaszínháznál szélesebb színházi struktúrába, és ezt a diplomáciai folyamatot hogyan és mennyire vállalja fel az anyaszínház.

A Nemzeti Színháznak a XIX. század végén szembesülni kellett azzal, hogy a konkurenciák megjelenésével elvesztette fővárosi monopóliumát. A színházzal szoros szimbiózisban működő Akadémia viszont – uralkodói segítséggel – sokáig megtartotta egyeduralmát, és egymaga volt hivatott felelni az ország valamennyi színházának utánpótlásáért. A földrajzi távolság – korabeli utazási viszonyokat is figyelembe véve – természetesen gátolta meg, hogy egy vidéki igazgató, rendező vagy színész túlságosan belefolyjék az Akadémia életébe. A fővárosi színházi élet differenciálódásával viszont olyan helyzet állt elő, hogy ha az Akadémia nem engedi be a képzésbe a többi színház (és műfaj) képviselőit, feltételezhetően veszít elismertségéből és elősegíti új képzési helyek létrejöttét, amivel az Akadémia saját monopóliumát teszi kockára.

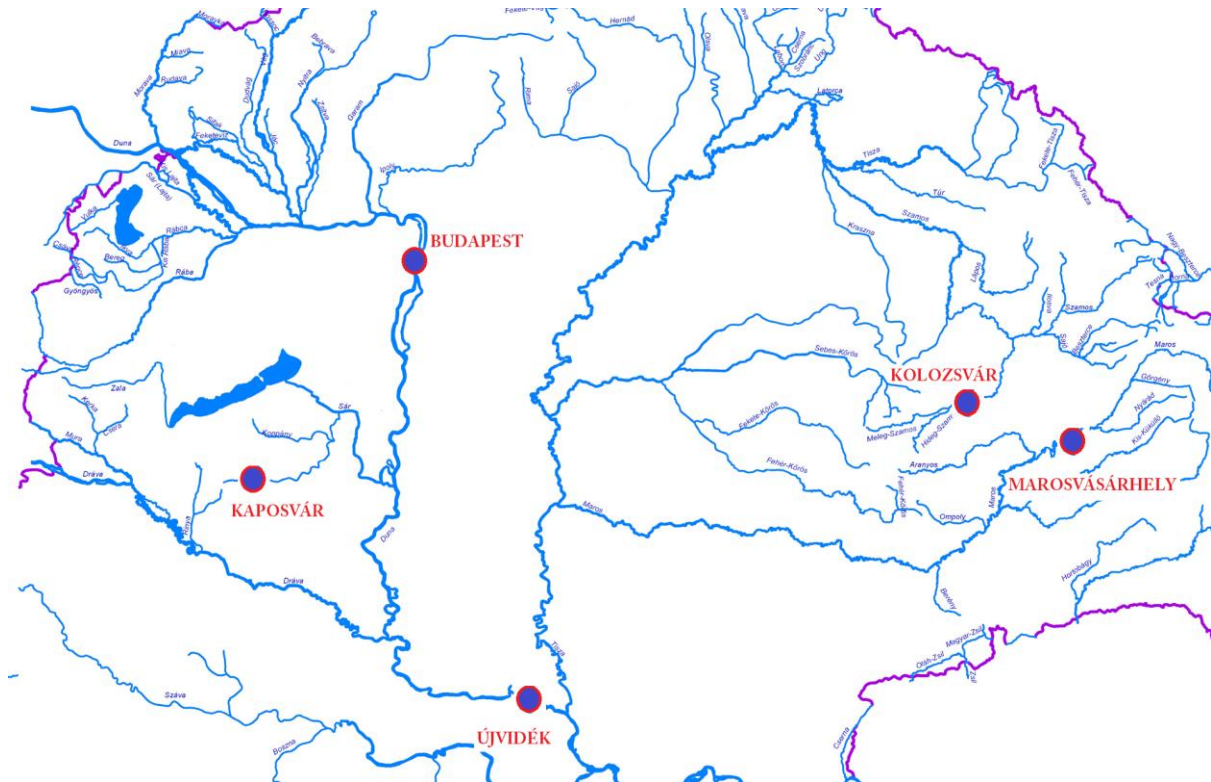
A kolozsvári képzés ezzel szemben eleve a háború után foghíjassá lett erdélyi színházi struktúra feltöltésére alakult, olyan komoly toborzási akciókkal, amit ma már nehezen tudunk elképzelni. Az anyaszínház itt a nemzeti tragédia színpalái közt *anyáskodva* missziót vitt. Ezt a feladatát gyakorlatilag elvégezvén, személyi érdekek és politikai machinációval létrejött költöztetés után a marosvásárhelyi korszakra már nem a feltöltés, hanem az utánpótlás volt jellemző. A magyar nyelvű képzések történetében talán Tompa az, aki a legsikeresebben használta fel egy lokális képzés anyaszínházra gyakorolt építőerejű potenciálját.

Az indulás Újvidéken tűnt leginkább szervezettnek. A meglepő politikai akarat, az eleve kislétszámú és kétévente induló osztályok, az interkulturális és interdiszciplináris helyzet előremutató és fenntartható környezetet teremtett, amit az is bizonyít, hogy a képzés struktúrája nem sokat változott a mai napig.

földrajz

Ehelyt ki kell emelnem a földrajzi elhelyezkedés jelentőségét, vagyis, hogy a távolságoknak, határoknak mennyire fontos szerepe van a hálózatok alakulásában. Erre a térképre ránézve szinte abszurd, hogy pont Marosvásárhely és Kolozsvár közötti fárasztó ingázás volt az egyik érv az iskola átköltöztetésére. Történelmi kontextusban persze gondolnunk kell a korabeli közlekedés minőségére is. Mindenesetre Kaposvár történetében szintén meghatározó lesz a

földrajzi elhelyezkedés, így a két fejezet között megosztom ezt a vaktérképet, az öt iskola közti távolságokkal együtt. Jó utazást!

Ezen a térképen jól látszik, hogy a következő felsőfokú színészképzést terület eloszlási szempontból Békéscsabán kéne indítani. (Vagy Szentesen. Vagy Szegeden.)

Budapest	Kolozsvár	441 km
Kolozsvár	Marosvásárhely	113 km
Újvidék	Szabadka	98 km
Budapest	Kaposvár	185 km
Budapest	Marosvásárhely	590 km
Budapest	Újvidék	299 km
Kaposvár	Újvidék	261 km
Kaposvár	Marosvásárhely	798 km

4. KAPOSVÁRI INDULÁS

2003 szeptemberében tehát ilyen intézményi kontextusban indul el Magyarország második, a nyelvterület ötödik felsőfokú színészképzése. Létrejött és több mint húsz éves létezése sok mindenről tanúskodik: a rendszerváltás utáni Magyarországról, a politika szerepéről, a kommunikációról, a színház változó megítéléséről. A következőkben a kronológiai bemutatást többször felváltják majd a tematikus részek. Ahogy a dolgozat elején (avagy minden történet elején), úgy itt is induljunk ki a legfontosabból: a miértből?

Miért ne?

Ez a kérdés – így írásban – kétféleképpen értelmezhető és csak egy hangsúly választja el az egymással ellentétes jelentéseket. Amennyiben az első szóra, a “miért”-re helyezzük a hangsúlyt, úgy bagatelizáljuk – kicsit flegmán – azokat az érveket, amik amellet szólnak, hogy valami ne legyen, ne történjen meg. Ha viszont a “ne” szót nyomjuk meg, úgy azokra az érvekre utalunk, amik megindokolják, hogy valami miért **ne** történjen meg, jöjjön létre. Az előbbi a létezés megindoklására nem hoz érveket, csak a *nem létezést* kérdőjelezi meg. Az utóbbi pedig komolyan és elszántan érvel a *létezés ellen*. Előbbi akár lehet: *intuitív, organikus, átgondolatlan, felelőtlen*, az utóbbit pedig akár illelhetjük az *ésszerű, demotiváló, életellenes* jelzőkkel. Mindenesetre a létező világ nagy része, az első hozzáállásból született, míg az utóbbiról csak feltételezéseink vannak, hiszen soha nem igazolódtak be. A kaposvári képzés létrejötté ellen sok minden szólt, de a tény, hogy van, és húsz év alatt végzett itt 265 színész, akiknek nagy része jelenleg is a pályán van. És az is tény, ha nem jött volna létre, én most nem tudnék miről írni.

4.1. Ellenérvek

Mielőtt belevetnénk magunkat az *igenekbe*, vegyük elő újra a nemeket. Mi szólt az ellen, hogy 2003-ban a fenti intézményi környezetben újabb felsőfokú képzés induljon?

túlképzés

Leghangosabb ellenérvek a túlképzést említik. Ez a már említett, állami, intézményes, aktuális munkahelyek számából indul ki, nem számolva a jövőben létrejövő alternatív vagy magánszínházak nyújtotta pozíciókkal. A szocializmus alatt minden végzősnek volt nem csak *papíron*, de ténylegesen is munkája, de még a 90-es években is – kis kitartással – simán a pályán lehetett maradni. A fővárosi képzésbe becsatornázott mesterségtanároknak a közvetlenebb kapcsolat és a rálátás jobb tárgyalási pozíciót eredményezett, de a “maradékot” is könnyen felszívta az a nagyságrendileg országosan 70 színház, ami működött.⁶⁹ Az SZFE-n egy osztály átlagosan 8-15 emberből állt, így hacsak minden színház négyévente szerződtetett egy színészt, akkor is alulképzés állapítható meg.⁷⁰

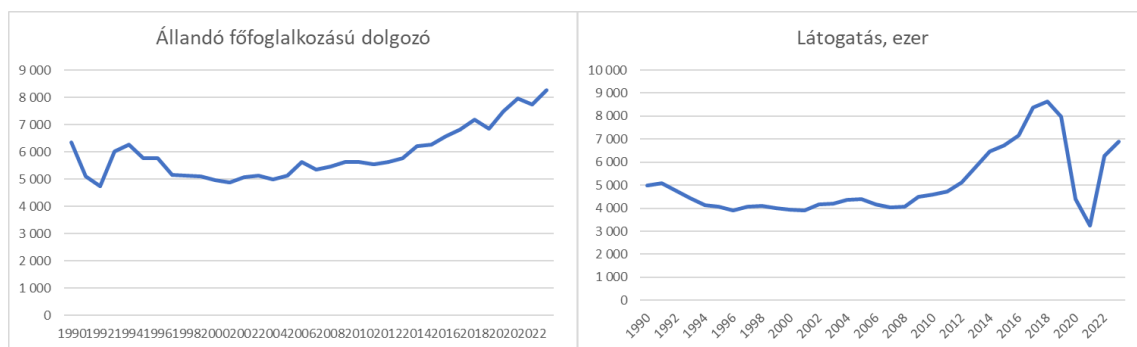
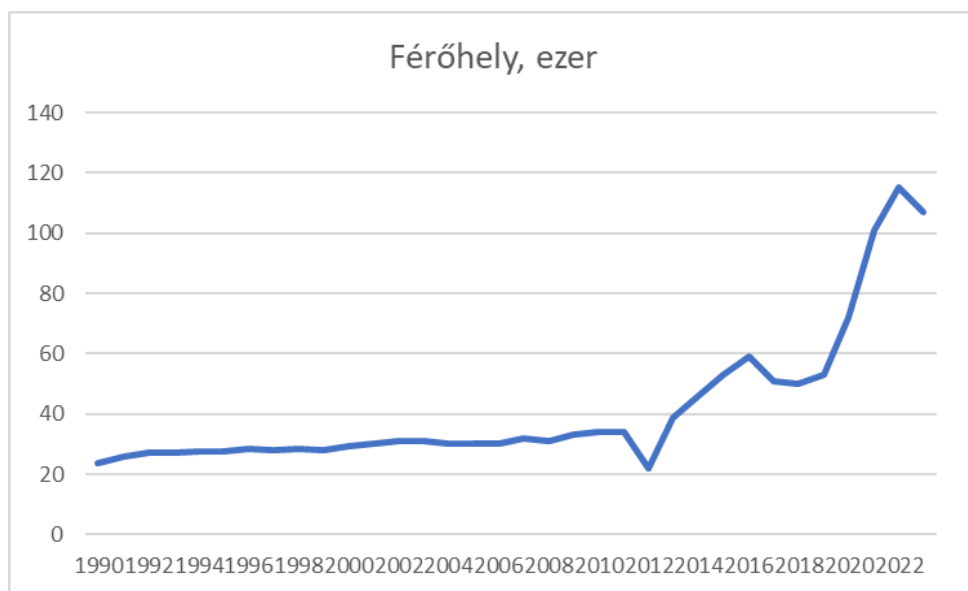
Érdemes egy pillantást vetni a KSH színházakat, színházi dolgozókat és nézőket érintő kimutatására. A látványos kiugrás a 2008-ban elfogadott új Előadóművészeti Törvény⁷¹ jelenti, amikor az addig is létező, de jogi periférián mozgó nem önkormányzati színházakat (alternatív, független, magán) *színháznak* minősítették. Látható, hogy míg a férőhelyek száma (a színházak számával együtt) a rendszerváltáshoz viszonyítva 4,5-szeresére nőtt (24e-ről 107e-re), addig a főfoglalkozású dolgozók és a nézői látogatások száma egyaránt csupán 1,3-szorosára emelkedett. Általánosságban tehát azt mondhatjuk, hogy 30 év elmúltával több helyen több előadást, de nagyjából ugyanannyian hoznak létre és tekintik meg. Sok apró részlet is közrejátszik ezekben az adatokban,⁷² de a képzésen résztvevők száma ugyanakkor (ha csak a kaposvári képzést nézzük) legalább egy osztálynyival (1,6-szorosával) nőtt, és empirikusan is jóval dinamikusabban növekszik, mint a betöltendő helyek száma.

⁶⁹ Szabó István: A színházi struktúra helyzete, a jövőre vonatkozó elképzelések. (2022.)

⁷⁰ Sokszor volt példa rá, hogy az SZFE két osztályt indított.

⁷¹ 2008. évi XCIX. törvény Előadó-művészeti szervezetek jogállásáról

⁷² A főfoglalkozású dolgozók száma a független területen nem tükrözik a ténylegesen ott dolgozó alkotók számát, mert ezek rendszerint számlás megbízások. / A 1992-ben látszó zuhanás feltételezhetően a szocializmusban sokszor felelőtlenül felduzzasztott társulatok racionalizálása lehetett. / Illetve a 2018-as covid előtti 8,5 milliós évi látogatás egy növekvő tendencia csúcsa, amit feltehetően a covid-járvány tört ketté.

forrás: KSH

kisváros

A kaposvári szakalapítás ellen szólt az is, hogy mit akar egy művészeti kar egy ilyen kisvárosban mint Kaposvár, ahová akkoriban csak átszállással lehetett levonatozni. Pláne 70 kilométerre egy olyan nagyvárostól, kulturális központtól mint Pécs. Az intézményi keret csupán egy tanítóképző főiskola, így a nem-gyakorlati tanárok gründerolása szinte képtelenség. A később létrejött Kaposvári Egyetem főprofilja (és kiemelkedő kutatási területe) is az agrár, azonbelül is az állattenyésztés – és ez bajosan hozható össze a művészképzéssel. A képzés egyik legkiemelkedőbb elméleti oktatója, Simonné dr. Pallós Piroska Kaposvár szülötte, lokálpatrióta mondta a vele készített interjúbán:

“Az én fejemben egy művészeti képzés mindig összekapcsolódik egy olyan kulturális élményhalmazzal, amit egy város adni tud. Kaposvár ezt nem tudja adni. Ez egy vidéki poros kisváros, akármit csinál.”⁷³

⁷³ Interjú Simonné Pallós Piroskával (2025.)

Fontos történelmi szempont – bár kétlem, hogy erre képzésalapítási szempontból bárki gondolt volna – Magyarország közelgő EU-csatlakozása. Ha elfogadjuk azt, hogy a határontúli képzések és az anyaországi színházi piac közötti szabad áramlást meghatározták a határok, akkor érdemes belegondolni, hogy az ország egy évvel a szakalapítást követően csatlakozott az Európai Unióhoz. Bár az uniós határ változásával ideiglenesen az erdélyi és magyarországi képzések közé egy a korábbinál szigorúbb akadály emelkedett, de Románia 2007-es csatlakozásával nem csak lélektanilag, de a “külföldi tanulás” és a munkaerő áramlása szempontjából is új korszak kezdődött. (Ez az akadály a nem-EU tag Szerbiával és benne az újvidéki képzéssel még mindig létező.) Így a kaposvári mellett a már meglévő erdélyi képzések is bekerültek egy pályaválasztás előtt álló fiatal elérhető lehetőségei közé.

status quo

A negyedik és talán legfontosabb szempont, hogy a kaposvári színészképzést nem egy új színházi vonulat, akarat, stílus, megközelítés hívja életre, hanem bizonyos szempontból a regnáló main-stream. (Babarczy László a képzés indulásakor a SZFE rektorhelyettese.) Ebből fakadóan sokan gondolhatták, hogy a képzés nem szolgál valódi alternatívaként, hanem egy már létező képzésrendszer duplikálását jelenti, ahol az egyetlen látható különbség, hogy nem Pesten van. Ennek kézzelfogható bizonyítéka, hogy a Pesten használatos akkreditációt emelték át Kaposvárra.

Ezek az ellenérvek, bár az indulást nem tudták megakadályozni, fontos elemzési szempontként szolgálnak a későbbiekben, hogy mennyiben sikerült rácáfolni, ha sikerült, és melyik korszak milyen válaszokat adott ezekre a fajsúlyos félelmekre.

4.2. Mellette szóló érvek

És most következzenek azok az érvek, amik végül közös erővel útjára indították a képzést.

Horvátország

Arra a kérdésre, hogy van-e szükség még egy képzésre, logikusnak tűnt kicsit megismerni a régió más országainak színészképzését. (Ez épp csak annyira történt meg, hogy konstataljam, egy mélyebb kutatásból milyen izgalmas következtetéseket lehetne levonni.) Most csupán egy országra térnék ki: Horvátországra. Azért esett rá a választásom, mert bár Horvátország népessége kevesebb, mint a fele a magyarországinak, de az úgynevezett HDI⁷⁴ mutató alapján a legközelebbi szomszédunk a régióban.⁷⁵ Horvátországban jelenleg négy (!) felsőfokú képzés van. Zágrábban és Splitben klasszikus színészképzés folyik, az előbbi minden évben 12 fővel indul, az utóbbiban minden második évben indítanak osztályt. Eszéken egy interdiszciplináris művészeti egyetem keretén belül tanulnak a diákok, míg a rijekai egy alkalmazott művészeti egyetem, ahol a hallgatók különböző művészeti ágakat kombinálva sajátíthatják el színjátszást.⁷⁶ Ebből a szempontból, tehát az adekvát válasz arra kérdésre, hogy legyen-e második képzés Magyarországon az hogy: *miért* ne?

Kaposvári-csoda

Országosan és talán a szakmán belül is a legnagyobb adu a képzés elindításáért lobbizók kezében az olykor csak ***kaposvári-csodaként*** aposztrofált legendás színháztörténeti időszak. Zsámbéki Gábor 1968-ban került Kaposvárra és *az ország egyik legrosszabb színházából* sokadmagával legendát épített. Zsámbéki hívta '73-ban Babarczy Lászlót, Babarczy hívta Ascher Tamást és Szőke Istvánt, és az új vezetőség rögtön kilenc új színészt is szerződtetett. Néhány harmincas éveiben járó rendező, éjszakáig elhúzódó próbák, és mindenre elszánt, dolgozni akaró társulat. Kialakult egy olyan közösség az összezárttság és a munka szeretete miatt, ami vidéki színháznál csak ritkán, Budapesten pedig egyáltalán nem tudott létrejönni a színészek időbeosztása miatt. A társulat a műhelymunkának köszönhetően egyre jobb lett, így a kritika és a szakma is felfigyelt Kaposvárra. 1978-ban Zsámbéki és a társulat egy része Pestre

⁷⁴ Az emberi fejlettségi index (Human Development Index, rövidítése: HDI) egy mutatószám, amely a világ országainak összehasonlítását teszi lehetővé a születéskor várható élettartam, az írástudás, az oktatás és az életszínvonal alapján. 2024-ben Magyarország a 46-ik, Horvátország a 47-ik a világ országainak sorában.

⁷⁵ <https://hu.wikipedia.org/wiki/Horv%C3%A1torsz%C3%A1g?variant=zh-cn>

⁷⁶ Blazsanyik Zsaklina szíves kutatása az alábbi - felvi.hu- hoz hasonló - oldalon <https://visokoobrazovanje.hr/visoka-ucilista/pretrazivanje>

ment, és Babarczy lett a színház igazgatója, aki képes volt újraépíteni a társulatot és a színvonalat is emelni. Harminc évig volt a színház igazgatója, és képes volt újabb és újabb generációkat kinevelni.⁷⁷ 2003-ra, 62 évesen, a képzés indulásakor a következő rendezőcsapatra támaszkodhatott: Kelemen József (színész státusz), Keszég László (rendező státusz), Léner András (rendező státusz), Mohácsi János (rendező státusz), Réthly Attila (rendező státusz), Rusznyák Gábor (rendező státusz), Znamenák István (színész státusz).⁷⁸ Ők lettek Kaposváron a mesterség képzés tanári gárdája. Ez a dicső múlt, ami még a rendszerváltás után, sőt 2003-ban is működőképesnek bizonyult⁷⁹ meggyőző érvnek mutatkozott, hogy lehet építeni az itt felhalmozott tudásra és a közösségre, és hol máshol lehetne új képzést indítani, ha nem éppen itt.

A harmadik érv egészen más természetű, és tulajdonképpen rendkívül életszerű. Nemrégiben eltévedtem a debreceni MODEM-be és a múzeum egy félreeső termében *Intézményfikciók* című kiállításra bukkantam, ahol egy debreceni művészeti kar megvalósítási lehetőségeit dolgozták fel a Debreceni Egyetem építész szakos hallgatói.⁸⁰ Ez megvilágította számomra azt a nyilvánvaló aspektust, hogy a történések csak bizonyos része központilag vezérelt. A kultúra természete is az, hogy növekedni, terjeszkedni akar, amit különböző összekapcsolások és szétválások, kezdeményezések, betöltendő pozíciók és személyes vágyak összessége alakít mikro szinten és erre az ezerarcú lobbira adott aktuális politikai akarat szentesít makroszinten. Csak a képzeletünkben – meg talán néhány komoly diktatúrában – létezik a mindent átlátó és irányító stratégia képe. A Kaposvári Egyetem is természetszerűen növekedni **növekedés** akart, és nem arra kereste a választ, hogy miért lenne jó Pécsen vagy Debrecenben egy művészeti kar, hanem abba az irányba állította minden rendelkezésére álló meggyőző erejét, hogy mindez Somogy megyében valósuljon meg.

Leitner álma

Az utolsó érv pedig egy olyan érv, amit mindeztidáig homály fedett. Nem tudtak róla a tanárok, a hallgatók, a közvélemény, mert gyakorlatban nem valósult meg. Mégis fontos, mert a lobbisorán sokszor elhangozhatott, a pályázatokban sokszor utaltak is rá és a személyes véleményem pedig az, hogy ha sikerül ezt a szándékot a gyakorlatba is átültetni, akkor a kaposvári képzés egyedisége okán jóval ellenállóbbá lett volna, és nem cserélt volna ennyiszer gazdát és profilt.

⁷⁷ Mihályi Gábor (1984): A Kaposvár-jelenség

⁷⁸ Gombos Péter: A Kaposvári Egyetem húsz éve (2020.)

⁷⁹ Mohácsi János ekkor rendezte a valóban legendás Csak egy szög c. előadást.

⁸⁰ <https://modemart.hu/kiallitas/intezmenyfikciok-egy-debreceni-muveszeti-kar-lehetosegei/>

Ez a szándék pedig – mint azt megtudtam – őszintén fakadt az egész képzés ötletadójából: Leitner Sándorból.

4.3. Aki miatt lett

Ki ez a Leitner Sándor? Miért nincs wikipedia oldala? Életrajzát a *MultiMedia az Oktatásban* című konferencia honlapjáról vadászom le⁸¹. Pedig 2005-ben még a Magyar Érdemrend Középkeresztjét is megkapja. Az internetes keresés ezen kívül a Kieselbach Galéria oldalát dobja fel, ugyanis Leitner festőművész, grafikus és rajztanár⁸². 1946-ban született Kaposváron. Sikerült interjút készítenem vele, látva ezt a virtuális alulreprezentáltságot, ez nagy érték.

“Én Kaposváron születtem. Imádom én ezt a helyet. De azért, mert itt születtem. És hiába csodálok sok mindent a világban, nem tudom annyira szeretni. Ez valami olyasmi, mint a gyerek-anya viszony. Hát, agyonverhet téged anyád, akkor is szeretni fogod. Na, ez valami ilyen vérre menő állapot nálam. (...) Az apám órasmester volt, és mivel szegénynek gyerekkorában már paralízises problémái voltak, testi deformációval, ami megnehezítette a mindennapi életet is, valahogy a megértő, belátó orvosok engedélyezték, hogy a Leitner bácsi maszek működési engedélyt kapjon. Na, én ettől egyéb kategóriás lettem, mert ‘45 után olyan volt a világ, hogy volt a munkás, a paraszt, az értelmiségi, meg minden egyéb. Az egyéb volt a titkos forradalmár, az ellenőrizhetetlen, a kutyaütő, minden rossz, ami a világon lehet. Gimnáziumba is alig akartak fölvenni.”⁸³

Kezdi életét Leitner, aminek a mi szempontunkból fontos pontjai, hogy tanul a Nizzai Képzőművészeti Egyetemen, a Magyar Képzőművészeti Egyetemen, majd 1974-től elkezd tanítani a kaposvári Tanárképző Főiskolán. Itt járja végig a ranglétrát, miközben a tanító mellett elindítja az óvóképzést, létrehozza az országban az első fotó szakot, és lesz végül a Kaposvári

⁸¹ https://www.mmo.njszt.hu/kituntetes/MMO_dijak_Leitner_Sandor_2015.htm

⁸² Kieselbach Galéria - Leitner Sándor életrajz https://www.kieselbach.hu/muvesz/leitner-sandor_3045

⁸³ Interjúm Leitner Sándorral (2025.)

Egyetem Művészeti Karának és képzéseinek megálmodója, létrehozója, megalkotója. Igen, az ő lelkén szárad a kaposvári színészképzés ötlete is.

“Tulajdonképpen azt akartam elérni, hogy legyen egy olyan főiskola, amilyen nincs az országban. Mert akkor az Kaposvárnak egy nagy dolog lesz, Somogynak egy nagy dolog lesz.”⁸⁴

Az ötlet pedig nem más, mint a homogén művészképzési tradíció megdöntése. Magyarországon valamennyi művészeti egyetem (képző, ipar, tánc, zene, színház és film, stb) kizárólag a saját területére szakosodik. Ez logikusnak tűnhet, de a művészképzésben nem ilyen egyértelmű helyzet. Míg az orvostudományban létfontosságú támaszkodni az emberiség eddigi tudására, addig a művészetben kiaknázhatatlan inspirációs forrás rejlik a különböző kifejezési formák egymásra hatásában. Színháztudományi tanulmányaim során vált nyilvánvalóvá számomra, hogy Leitner eredeti elképzelése – a vizuális- és előadóművészet integrált oktatása – mennyire progresszív. Ha ez Rippl-Rónai József és a kaposvári Csiky Gergely Színház városában megvalósul, úgy a képzés potenciálisan nem az ország második, hanem akár nemzetközi tekintetben is egy elsődleges képzéssé válhatott volna.

De nem ez történt. Leitner természetesen Babarczy Lászlót, a Csiky Gergely Színház legendás igazgatóját kereste meg az ötlettel. Minden jel szerint Babarczynak ambivalens érzései voltak ezzel kapcsolatban:

“Én erre nagyon emlékezem, hogy ő azt mondta, hogy Budapest mellett Kaposváron minek. Ennek ő nem látta nagy esélyét. Egy darabig.”⁸⁵ – Simonné dr. Pallós Piroska

“Ez olyan ajánlat, amire nem lehet nemet mondani.”⁸⁶ – Babarczy László

“Három évig tököltünk rajt”, hogy hogyan tudjuk elfogadtatni a színházi szakmával, hogy el akarjuk venni a jogot, ami odadeklarálódott a Vas utcába, az Isten tudja már mióta.”⁸⁷ – Leitner Sándor

Tehát Babarczynak a szakma előtt önmagát is meg kellett győznie. Az ajánlat kétségkívül csábító. Feltételezhetően Babarczy Leitner összművészeti elképzelésével nem igen tudott mit kezdeni, az idegen volt az ő színházi világától. (Sokkal közelebb áll ez egyébként Vidnyánszky Attila színházához.) Babarczynak a interdiszciplínáció annyit jelentett, hogy a látványtervezők

⁸⁴ u.o.

⁸⁵ Interjúm Simonné Pallós Piroskával (2025.)

⁸⁶ Koltai Tamás interjúja Babarczy Lászlóval. (2004.)

https://www.epa.hu/03000/03040/00451/pdf/EPA03040_szinhasz_2004_12.pdf

⁸⁷ Interjúm Leitner Sándorral (2025.)

csináljanak díszletet a színészek vizsgáihoz. Leitner pedig nem értett a színészképzéshez, így abba nem akart beleszólni. Előállt tehát egy olyan helyzet, ahol Babarczynak úgy kellett megfelelő alternatívát ajánlani önmaga, a szakma és az akkreditációs bizottság számára, hogy közben komoly befolyása és alakítója volt a budapesti Színház- és Filmművészeti Főiskolának (1991-1994 rektor, majd több ízben rektorhelyettes volt).

“Végül Laci találta meg a kulcsot természetesen.”⁸⁸

Ez a kulcs pedig az volt, hogy a kaposvári képzésen ne osztályfőnök rendszer legyen, hanem minden trimeszterben más dolgozzon az osztályokkal. Ennek deklarált célja, hogy minél több fajta ízlést, munkamódszert ismerjenek meg diákok.

“Ha hiszed, ha nem, ez volt a kulcs abban, amivel el tudtuk érni ezt a dolgot.”⁸⁹

képzési garancia

Itt meg kell állni egy pillanatra, mert első ránézésre nem tűnik egetverő különbségnek az ötlet, de fontos jelenségre kínál egy lehetséges választ. Ez pedig a képzés minőségének garanciája. Jelenleg egyetlen magyar nyelvű képzés nem képes két egymást követő osztálynak ugyanazt a minőségű képzést garantálni. Itt nem az osztályok uniformizálásáról van szó, hanem a képzés képlékenységről. Más képzésben részesült egy olyan hallgató, aki Máté Gábor osztályába jár, mint aki Zsótér Sándor osztályába, és megint más, aki Hegedűs D. Gézához. Mást kap a Szarvas József-osztály, mint Ilja Bocsarnyikovsz osztálya. És nem kicsit mást, hanem hangsúlyosan mást. Ebben a helyzetben a felvételizőknek tisztában kéne lenniük, hogy az adott évben osztályt indító tanár mit nyújt, de a gyakorlat azt mutatja, hogy legtöbbször nem ismerik a tanárokat, és hogy kevesen válogatnak.⁹⁰ Csak jussanak be – mindegy kihez. Babarczy koncepciója erre az anomáliára nyújtott volna megoldást. És volt is annak realitása, hogy a rendezői csapat tanári közösségként működik együtt, de ezt eleinte pont Babarczy megkérdőjelezhetetlen tekintélye sem tette lehetővé.

Trill Beatrixnek volt lehetősége interjút készítenie Babarczy Lászlóval; egy évvel a halála előtt, tizennyolc évvel a képzés indulása után:

“(…)Leitner Sándor hozzám fordult, hogy segítsék ennek a létrehozásában. Mivel abban az időben én a budapesti színművészeti, akkor még főiskola rektorhelyettese voltam, és ezen kívül a művészeti oktatási

⁸⁸ u.o.

⁸⁹ u.o.

⁹⁰ Nagy Kapösszvári Kérdőív - Valcz (2025.) A felvételizők kb 90%-a semmit nem a tanáiról.

intézmények felügyeletét ellátó akadémiai albizottság tagja is, hatékonyan tudtam segíteni abban, hogy a színművészeti oktatás állami szintű intézménye Kaposváron is létrejöhessen.

T. B.: Mi volt ebben az Ön szerepe?

B. L.: Ezek után én lettem a Kaposvári Egyetem művészeti karán megvalósuló színészoktatás vezetője és szervezője.

T. B.: Mik lettek tudatosan átemelve az SZFE akkori képzéséből? Miért?

B. L.: Az SZFE néhány évvel korábbi rektoraként, arra törekedtem, hogy az állami szintű színi oktatás Budapesten megvalósuló, nagyon is személyhez kötött rendszere nyíltabb, sokszínűbb legyen. Ebből, amíg én voltam a vezető, sok mindent sikerült megvalósítani, így a Kaposvári Egyetem színművészeti képzése felvételi módszereiben és oktatási rendjében is meglehetősen különbözött a budapestitől. Arra törekedtünk, hogy a budapesti egyetem túlzottan szigorú és túlságosan személyhez kötött felvételi rendszerét nyíltabbá és demokratikusabbá tegyük. Ez részben sikerült is.

T. B.: Mi volt a cél a második magyarországi egyetemi színészképzéssel?

B. L.: Az előbbieken benne van a válasz, hogy miért indult második. És végül Kaposváron sok olyan művészjelölt jutott diplomához, ami Budapesten nem volt lehetséges.

T. B.: Miben tért el az itteni képzés a budapestitől?

B. L.: Azt hiszem, ezt a kérdést már megválaszoltam, hogy miben különbözött a két képzés.

(Fantasztikus. Igen, ez Ő. Az interjú végén van még egy fontos gondolat.)

T. B.: Ön szerint meg fog szűnni a Kaposvári színészképzés a jövőben?

B. L.: Azt, hogy valamit a közeljövőben az állam megszüntet vagy megalapít, azt hiszem, nem lehet megjósolni. Ha konzekvensek akarnának maradni, akkor más szakmákhoz hasonlóan, ezen a területen is támogatni kellene a képzés alternatíváit.”⁹¹

Leitner Sándor tehát megálmodta, Babarczy László elintézte, és ezzel 2003 szeptemberében útjára indult a kezdetben három éves kaposvári színészképzés – egyidőben a Menczel Róbert által akkreditált (!) látványtervező szakkal. Nem mellékes az a praktikus részlet sem, hogy ezzel a két új szakkal megnyílt az út, hogy 2004. július 27-én a Kaposvári Egyetemen létrejöhessen az önálló Művészeti Kar.

⁹¹ Trill Beatrix interjúja Babarczy Lászlóval (2021.)

4.4. Mi a különbség?

Talán nincs is gyakrabban feltett kérdés a szak történetében, mint az, hogy voltaképpen mi a különbség a képzések között. Babarczy tehát egyrészt említi a demokratikusabb és emberközelibb felvételi rendszert. Ez a következőképp néz ki:

felvételi

Az első rostán a jelentkezőket azonnal értesítik arról, hogy továbbjutottak-e a következő fordulóba. Az első válogatási kört követően a továbbjutók egy hétre beköltöznek az iskolába, ahol kis csoportokban dolgoznak egymással és a tanárokkal. A felvételizők délelőttönként készségfejlesztő és technikai órákon vesznek részt (beszéd, mozgás, ének), délutánonként pedig helyzetgyakorlatokat, jeleneteket csinálnak. A harmadik napon a jelentkezők száma a felére csökken, majd a hét végén, az osztálynévsor véglegesítése előtt, még egy utolsó egyéni megmérettetés következik. Ekkor a felvételizők egy szabadon választott dallal és szöveggel egy utolsó benyomást próbálnak tenni a tanárookra. A bizottság ezután visszavonul, hosszas mérlegelés...majd megszületik a döntés.

A végzett diákok körében végzett kérdőíves kutatásom visszaigazolja azt az állítást, hogy a felvételi mind a mai napig, sokaknak kellemes csalódás, sőt, kifejezetten jó élmény volt.⁹²

“Életem egyik legjobb élménye volt. Imádtam minden pillanatát.”

“Sokkal vidámabbak, mint a pesti harmadrosták. Kreatívabbak is. Úgy éreztem jobban meg tudom magam mutatni.”

“Úgy éreztem, hogy ők (a felvételiztetők) is szeretnék engem jónak látni.”

“Nagyon pozitív élmény volt a pesti felvételi után. Nyitott pozitív emberek, tanárok tekintetében. Pesti sötét, arctalan személyeknél való próbálkozás után világos tér, előítélet mentesség.”

trimeszter

A másik kézzelfogható különbség a trimeszter rendszer, amit azóta visszaállítottak szemeszterre. Ezt Pesten is Babarczy vezette be, aminek a lényege, hogy egy iskolai év mesterség szempontból három tizenkéthetes időszakra oszlik. Ennek célja egyrészt, hogy több rendezővel találkozzanak, másrészt, hogy a művészként is elfoglalt tanárok könnyebben össze tudják egyeztetni az egyetemi tanítást a színházi munkáikkal.

⁹² Nagy Kapösszvári Kérdőív - Valcz (2025.) “Bármilyen emlék vagy gondolat a felvétellel kapcsolatban?”

elmélet

Babarczy másik gyakran emlegetett tétele volt, hogy a színészet *értelmiségi* szakma, ezért az elméleti tantárgyakra nagy(obb) hangsúlyt fektetnek. (Ez a Csáki-korszakban lett csúcsra járatva.)

Egyértelmű különbség, hogy Kaposváron csak színészképzés van. Rendező, dramaturg, drámatanár vagy filmes képzés nincs. Ez a kapcsolathálóban komoly deficitet jelent.

elvonulás

Valamint van egy fizikai adottság, aminek hatását már a kaposvári színház kapcsán is sokszor emlegették. Ez pedig az elzártság. Ahogy Pallós tanárnő is említette, az általános vélekedés, hogy egy művészeti karnak annál jobb, minél pezsgőbb kulturális élet veszi körül. Emellett viszont az is igaz, hogy ebben az ingerszegényebb környezetben koncentráltabb munka tud folyni. Itt a képzésen kívül valóban nincs más, ami elvonhatná a hallgatók figyelmét. Egy több éves szakmai elvonulás.

hálózat

Ezek az eltérések kívül, viszont sok a hasonlóság a két képzés profilja között. Alapvetően ugyanarra a kőszínházi piacra termel, általánosságban ugyanazzal a módszerrel, és nem utolsósorban ugyanazt az akkreditációs szakleírást használják. És van még egy másik alapvető hasonlóság, aminek jelentőségére ekkor még kevesen gondoltak. A két képzés ugyanabba a hálózati rendszerbe tartozik. Ez még egy olyan korszak, mikor a szakma egységesnek látszott, de nyilvánvaló, hogy 2003-ban a Zsámbéki-Babarczy-Ascher-Székely alkotta színházi klán mellett más hitvallású alkotók is léteztek. Kristóf Luca *Kultúrdsaták*:⁹³ című könyvében szerepel az alábbi táblázat: *A kulturális elit önbesorolása a jobb-bal skálán (1 – nagyon jobboldali – 9- nagyon baloldali), százalékos megoszlás*

	Bal (6-9)	Közép (5)	Jobb (1-4)
2001	39	37	24
2009	47	24	29

A 2001-ben is jelentős jobboldali elit - hasonlóan az intézményvezetésből kimaradt közepgenerációhoz - nem rendelkezett számottevő befolyással a színházi világban. Az ő szemszögükből Babarczy újabb iskolája hegemon terjeszkedésnek hathatott.

⁹³ Kristóf Luca *Kultúrdsaták: kulturális elit és politika a mai Magyarországon* (2021.)

4.5. MAB-monológ

A Magyar Akkreditációs Bizottság (MAB) jogelődje az OAB ideiglenesen 1992 novemberében, hivatalosan 1994. január 1-től kezdte meg a működését – a mindenkori kormánytól független szervezet, aminek célja a felsőoktatás minőségbiztosítása. Leitnert idézem:

“Akkreditáció nem volt a rendszerváltásig Magyarországon. Ad hoc ellenőrzések voltak nagyon ritkán, mert nem volt rá apparátus sem, hogy megnézzék, hogy egy intézményben mit csinálnak az ott lévők, mire használják a pénzt. (...) Fölmentél a minisztériumba, föl vitted a papírt, ott behívtak egy-két embert, gondolom megnézték. Valamit engedtek, valamit nem. Igen. Ez így ment. Mosolygunk rajta, de bőgni is lehet, hogy ilyen fontos dolgokkal így foglalkoztak, de ilyen volt a világ. Tehát örült a felsőoktatás annak, hogy végre lesz akkreditáció. (...) Egy biztosított rendszer független, szakmai képviselőkkel, akik tudják, hogy működik az a terület. (...) Létrejött a MAB. Ettől kezdve nem volt elég leírni három oldalt, hogy nekem most van épp erre pénzem, van két státusom, adjatok még egyet hozzá és csináltattam egy termet abból a nem használt raktárból...ez így már nem ment.”⁹⁴

Akkreditációs szervezet először az Egyesült Államokban volt, abból a célból, hogy védje a minőséget az üzleti célból létrejött egyetemekkel szemben. Ezt a rendszert tanulmányozták a magyar szervezet létesítése előtt.⁹⁵ Magyarországon persze nem igen voltak üzleti célú egyetemek, itt a tét az államilag fenntartott rendszerbe való belépés volt. Egy szak akkreditációja hatalmas szellemi és szervezési feladat. Két nagy intézmény (az egyetem és a bizottság) tárgyalása, egyeztetése, tervekkel, számokkal, vállalásokkal és mindezek ellenőrzésével. (Leitner, aki annyi szakot hozott létre sikeresen a MAB létezése előtt és után is, szívesebben gondol erre a bürokratikus, de átlátható folyamatra, mint az egyszerűbb, de kiszámíthatatlan urambátyám rendszerre.) Az igazolhatóságból fakadó tetemes papírmunka azonban a rendszerváltás előtti ügyintézés zsigeri tapasztalatával együtt könnyen vált ellentmondásossá. A rendszernek való megfelelés közben lényegi kihívások, fontos részletek sikkadhatnak el, és központi kérdéssé válik, hogy mennyire lehet a valós helyzeteket papíron, hivatalos formában visszaadni? Ez ugye a demokrácia paradoxona: az általános igazságosságra való törekvés rendkívül lelassítja az dolgok menetét. Ha valaki megkerüli, rövidtávon hamarabb célt ér, de hosszútávon egy kevésbé biztonságos környezet működéséhez járul hozzá.

⁹⁴ Interjúm Leitner Sándorral (2025.)

⁹⁵ Róna-Tas András, Történetem nézetei: család, pálya és filozófia egy magyar értelmiségi nyolc évtizede (Budapest: Róna-Tas András, 2018),

Babarczy László a szocializmusban edződve a dolgok szervezését régimódon intézte. Nem akkreditálták a kaposvári színész szakot, ahogy Menczel Róberték a látványtervezőt – dacára annak, hogy a Képzőművészeti Egyetemen 1979-től már volt külön díszlet- és jelmeztervező szak. A kaposvári képzés egy az egyben átvette a pesti akkreditációt⁹⁶ – majd az egyetemmel váláskor a mesterképzés akkreditációját is.⁹⁷ Kétségtelen, hogy ez egy egyszerűbb – olcsóbb és rövidebb – folyamat, de az is igaz, hogy ezzel még messzebb kerülhet a valóság a megfogalmazottól. Az akkreditációs anyag alapján azt állíthatjuk, hogy vagy valóban nem volt szándék saját, egyedi képzés létrehozására, vagy nem érte meg a fáradtságot mindezt akkreditációs szinten rögzíteni. És azt sem zárhatjuk ki, hogy a különbséget nem leírható módon képzeltek el. Valószínűsíthető, hogy egy új képzés felépítése és akkreditálása – a rendszer összetett kritériumai miatt – komoly átgondolást követel. Ezt a gondolkodást az induláskor így sokkal inkább az határozta meg, hogy a helyi adottságokkal, hogyan lehet megfelelni egy már létező keretnek.

a mindenes

Tolnai Mária 1994-ben végzett az SZFE-n az első drámapedagógus osztályban (ezt Gabnai Katalin harcolta ki a szakma számára). Diplomáját Babarczy Lászlótól vette át, és lett évekkel később az induló szak “mindenese”. Babarczy mellett ő lett a tanszékvezető-helyettes. Az a nő, akire a legtöbb adminisztrációs és elintézős feladat várt. Idézem a vele készített interjú idevonatkozó részeit:

“Alapvetően én a budapesti Színművészetitől hoztam el egy nagy anyagot, a Tiszeker Lajostól, és akkor abból elég sok mindent így kiszemezgettünk, és átprofilíroztuk arra, hogy nekünk most itt milyen tanáraink vannak. Ebben hol gazdagodott, hol pedig kényszerműködést hozott. Hogy ezt ki tudja tanítani? A mesterségblokkal talán kevésbé voltak nehézségek.”⁹⁸

Gyakorlatban kevésbé, de papíron több olyan művész neve is szerepelt, akik aztán sosem vettek részt a képzésben (Ascher Tamás, Molnár Piroska, Bezerédi Zoltán). Erre azért volt szükség, mert a rendezők nagy részének nem volt egyetemi diplomája, így a ténylegesen oktató tanárok közül csak azok nevei kerülhettek be a szakindítási kérelembe, akik rendelkeztek már legalább Jászai-díjjal (Kelemen József, Znamenák István). A többiek pedig elkezdtek keresni egy olyan

⁹⁶ Interjúm Simonné dr Pallós Piroskával.

⁹⁷ “mindkét egyetemnek van egy akkreditációs anyaga, amihez igazodik, ez pedig ugyanaz az anyag, amin a bolognai rendszerre való átállás idején a Színművészeti tanárai másfél évet dolgoztak. (Ezt vette át egy az egyben a Kaposvári Egyetem.)” - Novák Eszter (<https://szinhaz.online/az-szfe-es-a-ke-szinhazi-intezet/>)

⁹⁸ Interjúm Tolnai Máriával. (2025.)

képzést, ami már egyetemi szintnek felel meg – legtöbbször a veszprémi színháztudomány levelező tagozatán kötődtek ki.⁹⁹ Az elméleti oktatás és a készségtárgyak esetében azonban fel volt adva a lecke:

“Sok esetben így történt, hogy ott volt a tantárgy (...), és el kellett kezdeni keresni elérhető földrajzi távolságban található olyan szakembert, aki azt is vállalja, hogy erre ő felkészül, megtanulja azt a nyelvezetet, amivel egy ennyire speciális emberi lényt, mint a színészkedésre bekerült fiatalat meg tud közelíteni tud, motiválni segíteni, fejleszteni tud, és közben el tudja magát fogadtatni.”¹⁰⁰

A szakindítási kérelem indokai közt szerepel egy még nem tárgyalt pont:

“A város országos és nemzetközi hírű Csiky Gergely Színházának művészeivel, rendezőivel közösen működtetett képzési forma a színházak belső képzési rendszerében (csoportos színész, statiszta) jelenleg is meglévő képzést váltaná ki és erősítené egységes minőségű egyetemi szintű képzéssé.”¹⁰¹

Tehát azt állítja, hogy a csoportos szereplői rendszer egyfajta képzés, amit felváltana ez az egyetemi képzés. Ha húsz év távlatából visszatekintünk, ez gyakorlatilag megtörtént. A legtöbb színházból – feltehetően költséghatékonysági szempontból gyakorlatilag eltűntek a csoportos szereplők. Ezt a tényt érdemes figyelembe venni a duális képzés tárgyalása során.

Az akkreditációs kérelem bevezetőjében szerepel még egy ilyen gondolat is:

“Jelzett egyetemi szintű szak nem a mennyiségi képzést kívánja növelni, hanem a szakmai, művészi minőség erősítését tekinti elsőrendű feladatának. A szakra meghatározott felvételi keretszám – egy tanévben 12-20 hallgató – az intézményben minimális létszámnövekedést eredményez. Ez nem teremt konkurenciát a Színház- és Filmművészeti Egyetemnek, – de megerősödését jelenti a fővároson kívüli művészeti szakemberképzésnek. A régióban indítandó képzés egy országosan is arányosabb kínálatot realizálna.”¹⁰²

Bravúrosnak tartom a megfogalmazást, ahogy a minimális *intézményi* növekedést követő mondat már a képzési konkurencia veszélyét kibővíti. Tizenkét ember nem jelent sokat egy egyetem életében, *tehát* ez nem jelenthet nagy konkurenciát az SZFE-nek. (Ma már látható: de jelent.) Végül pedig kijátszásra kerül a főváros-vidék kártya is, ami a vízfejű ország örök büntudatára apellál.

⁹⁹ Adta volna pedig magát egy jó kis pedagógiai továbbképzés - helyi és hasznos.

¹⁰⁰ u.o.

¹⁰¹ A kaposvári színész szak szakindítási kérelme (2002.)

¹⁰² u.o.

4.6. Az indulás

képzés hossza

A MAB végül három évre adta meg a képzési engedélyt. Találgatások vannak csak, hogy ez amolyan ideiglenes próbaidőszaknak szánták-e, vagy miheztartás végett a négy éves SZFE képzés mellett, vagy a fél évvel későbbi magyarországi EU-s csatlakozás és az abból következő bolognai rendszerre való átállás (3+2 év) kontextusában született-e a döntés. Az viszont biztos, hogy a hallgatók többsége örült, hogy egy évvel korábban kaphat diplomát. A másik folyamatosan visszatérő téma a színészképzés körül ugyanis az, hogy ha már képzünk, hány éven át kell képezni a színinövendékeket. Ha valamiben egyetért ez a szakma, az az, hogy az ötéves képzés sok. Legalábbis a hallgatóknak. Arra viszont jó lehet, hogy az utolsó két gyakorlati évben a színházak olcsó munkaerőhöz jutnak, ezzel kompenzálva talán a csoportos szereplők drasztikus csökkenését.

A képzés tehát elindul. 18 hallgató – 9 fiú és 9 lány – nyert felvételt az első kaposvári osztályba. A Bajcsy-Zsilinszky út 10-es szám alatti épület ekkor még a pedagógiai kar otthona is volt. Bár az engedély megadatott, de a kérvényben vállalt infrastrukturális feltételek megteremtésére a minisztérium nem különített el pénzt, hiszen a lobbizás pont arról szólt, hogy itt minden a rendelkezésre áll. Leitner bravúrja¹⁰³, hogy megtalálta azokat a forrásokat, amiből felépült az egyes mesterségterem.¹⁰⁴ Tolnai Mária szavai jól szemléltetik a kezdeti helyzetet:

idegállapot

“Nézd, nem lehet kiszakítani abból a helyzetből az egésznek a működését, amiben ez volt. [Első évben], amikor még együtt működött a tanító- és óvóképzéssel, hatalmas belső feszültségek voltak. Az alapmodell az, hogy pénteken, amikor vége van a képzésnek, akkor bezár az intézmény. És akkor erre ráépül egy olyan képzés, ami szombat-vasárnap is működik, aminek nulla háttérszemélyzete vagy kisegítő személyzete van, nulla jelmeztárral, nulla eszközrendszerrel. A mesterségtermek is csak lassan kezdtek el felépülni. Addig bérelni kellett a város különböző pontjain. A művészeti képzés sokkal nagyobb odafigyelést, ráfordítást, beruházást igényelt. Ez rengeteg energiát vitt el egy csomó embertől. És közben persze az emberi gyarlóság, a féltékenykedés, hogy mi a fenének kellett ez. Az ének-zene tanszék tíz éve kéri, hogy bizonyos zenei eszközöket szerezzenek be, és még mindig nem történt semmi. Erre a színészképzésben a hallgatóknak albérlete van a városban...

¹⁰³ Interjú Tolnai Máriával (2025.)

¹⁰⁴ Szándék van rá, hogy ez a terem, amit az első évfolyam első vizsgája után Szép Ernő teremnek neveztünk el, hamarosan Babarczy László nevét viselje.

Tehát tele volt emberi dolgokkal. Egy rendszer, amiben van egy innovatív, egy új elgondolás, ami nagyon sok új értéket tudna megtermelni, nagyon sok új lehetőséget tudna kibontani, de az indulásnak a nehézségeit és annak az összetettségét és annak a megértését, hogy most valamire többet kell fordítani, hogy el tudjon indulni... miután ez csak pár embernek volt az álma és a vágya, nagyon soknak nem, ugyanezen a rendszeren belül adódóan rengeteg féket kapott. Ezzel Laci kevésbé akart foglalkozni. Tehát az ütközőpont közte és a Leitner között én voltam. És ez nem azt jelenti, hogy a Sándor nem figyelt oda, és nem tett meg mindent, amit tudott. De hát a Laci jött egy színházból, ahol az történt, amit ő mondott, és megérkezett egy épületbe, ahol ha este nem volt portás, akkor nem volt portás.

Elmondhatatlan belső konfrontációs tömeg. Eszembe jut egy felvételi. Forró nyár, és Imréék nem szervezték meg rendesen a beléptetést [a kollégiumba], és hát egyenként engedték be őket. Megérkezett Babarczy tanár úr, és amikor meglátta a 40 fokban kígyózó sort, akkor hát... viszonylag keresetlen szavakkal megkérte a kollégiumi igazgatót, hogy most függessze fel azonnal az adminisztratív teendőit a beléptetésnél és azonnal engedje be a hallgatókat. Tettlegességig nem fajult a dolog. Na, de megint oda lyukadok ki, hogy mennyire nem volt felkészült infrastrukturálisan az épület, a kollégiumtól kezdve bármi, hogy itt ezt a teljesen új igényeket jelentő képzést ki tudja szolgálni. Ennek az időszaknak számtalan nagyon nehéz és nagyon rossz pillanata volt. Úgyhogy ha engem akkor így nem vitt volna tényleg ez a fajta szerelem... ez segített át bennünket.”¹⁰⁵

Szerelem. A kaposvári színészképzés létrejöttekor tehát nem volt háború okozta színész-hiány, mint Kolozsvár esetében, nem volt központi ukáz, mint Újvidéken és Vásárhelyen, nem volt nemzetiségi misszió, mint mindenütt, indulását nem követelte a szakma, sőt maga az alapító is eleinte kételkedett benne. Volt viszont szerelem és volt egy lelkes kaposvári festő, aki kijárta. Volt egy növekedni vágyó Somogy megyei tanárképző. Volt egy jó hírű anyaszínház, befolyásos igazgatóval és egy szerződötetett rendezői csapattal, akik izgalommal vetették bele magukat a tanításba. És nem melleleg rögtön volt 343 jelentkező, akik megérkeztek a Bajcsy-Zsilinszky utca 10-es szám elé, hogy felvételt nyerjenek az első osztályba.

¹⁰⁵ Interjú Tolnai Máriával (2025.)

5. KORSZAKOK

Nem véletlen, hogy egyre csak tologatom magam előtt ezt a most következő fejezetet. A képzés története tele van emberi gyarlósággal. Sokan bántottak meg sokakat, sokan akarva, még többen akaratlanul. A képzés négy korszakra szabdalt rövid történetében rengetegen sérültek. Tanárok és diákok egyaránt. Rengetegen hittek benne, és nevetséges összegért vállalták a tanítást, az utazást, de olyanok is sokan voltak, akik visszaéltek a helyzettel és nem tartották meg az óráikat. Sokan nem ismerték fel időben, hogy nem alkalmasak erre a speciális képességet követelő feladatra, és a rossz helyzetből, amibe kerültek, rosszul tudtak csak kijönni. Sok volt a versengés, a büszkeség, a bosszú, a hübrisz. Sokan átlépték a tanár és diák közti etikai határt, mintha a színészképzés nem lenne egy rendkívül intim és sérülékeny terep, mintha egy-egy ilyen viszony nem hozna létre egészségtelen dinamikákat egy osztályközösségben. Sokan elfáradtak. Miközben sokan rengeteg áldozatot hoztak, hogy a képzés működjön. Éjszakákba nyúló próbák, tervezések, rengeteg tudás és szakértelem, rengeteg tehetség és hit, számtalan nagyszerű vizsga és jól elindult karrier. És igen, mindezek az ellentmondások mind a négy korszakra jellemzőek voltak. De már ez a mondat is sokakban haragot kelt, mert sokszor volt háborús helyzet és a harcban csak jók vannak és rosszak, árulók vannak és mártírok, nincs árnyalás. Csak ez a kibeszélhetetlen mennyiségű sérülés, és kibogozhatatlan ellentétekkel keresztül kasul szőtt viszonyrendszer a diákok, a tanárok, a vezetés, a színház és az ország között. A három bírósági per, ami a húsz év alatt lefolyt, nem hozott megnyugtató igazságot az érintettekben.¹⁰⁶ A gyógyulás pedig továbbra is nagyon távolinak tűnik. És mégis – személyes szálak fűznek ehhez az egészhez. Nem akarom elfogadni, hogy a sok rossz felülemelkedik és felfalja a sok jót, ami ebben volt, és talán még a jövőben is lehet. Olyan ez a képzés, mint az ország. A többség jó szándékú, de valami rossz működés újra és újra létrehozza az ismerős helyzetet, amiben kilátástalanná válik a feloldás.

A kaposvári képzés hivatalos története alatt ott hömpölyög ez az emberi dráma. Ezt viszont lehetetlen elmesélni, mert a legtöbb hivatkozhatatlan pletyka, mégis meghatározóak. Ütköztetni kellene a különböző előjelű emlékeket, és ha ez sikerülne is, akkor is bajosan születne belőle konstruktív következtetés, mert oda lyukadunk ki, amit mindannyian jól ismerünk: a kibékíthetetlen emberi ellentétek jelenébe.

¹⁰⁶ Az egyik Uray Péter kontra Mohácsi János és Réthly Attila. 2012. Garázdaság és könnyű testi sértés. A bíróság Uray javára döntött. / A másik Csáki Judit kontra Kaposvári Egyetem. 2015. Munkaügyi per. / A harmadik Kocsis Pál kontra Kaposvári Egyetem. 2016. A bíróság mindkét esetben a munkavállaló javára döntött.

Most megkísérlem a korszakokat új megközelítésben szemléltetni. Objektív adatokkal kezdem, úgy mint *időszak, képzés típusa, vezetőség összetétele*. Majd az interjúkból és a kérdőívből kiindulva kísérletet teszek a korszak fő *missziójának* meghatározására, amik a kapott helyzetből, a környezetből és a vezető világlátásából áll össze. Ezután röviden összeszedem az egyetemet, a színház és az ország életére hatással bíró *meghatározó eseményeket*.

Büszke eredménye a kutatásnak, hogy elkészítettem a képzés első – bármennyire is hihetetlen – névsorát, amelyen valamennyi végzett osztály végzett hallgatója szerepel¹⁰⁷. Ebből összeáll az adott korszakban *végzett hallgatók száma*. A felvi.hu adatai alapján a felvételizők száma könnyen kimutatható.¹⁰⁸ Itt nem szabad elfelejteni, hogy a legtöbben többször felvételiznek. Ami viszont nem ilyen egyszerű, az a korábban már említett utánkövetés, hogy a végzett hallgatók közül mennyien képesek megmaradni a pályán. Ilyen adat eddig nem volt – most lett. Hogyan készült és hogyan érdemes bánni a *pályán lévők* számával?

Először a *pályát* kellett meghatározni. Úgy döntöttem, hogy a színész szakot végzett, de a színházi alkotófolyamat más részein tevékeny alkotókat (rendező, társulatvezető, író, koreográfus, stb.) nem jelent *pályaelhagyást*, annak ellenére, hogy a képesítés nem erről szól. Az inaktivitást az elmúlt három évadra határoztam meg (2022/23, 23/24, 24/25), kiszűrve ezzel a szülési szabadságra ment, egyébként aktív színészeket. Természetesen, nem tettem különbséget állami, önkormányzati, független vagy magán színházban dolgozó színész között. Már csak kellett egy adattár, ahol mindez kiszűrhető. Erre a *port.hu* közel sem problémamentes portálját használtam.¹⁰⁹ A keresőmotor minden olyan nyilvánosan meghirdetett előadást tartalmaz, amire jegyet lehet vásárolni. 2025-ig 18 osztály végzett 265 hallgatóval. Az utolsó három évben végzett osztályok (2023, 2024, 2025) *pályaelhagyási* statisztikáját nem tartottam relevánsnak, mert végzésük óta nem telt el annyi idő, hogy pályáról és annak elhagyásáról érdemes lenne beszélni. A kutatás a következőképp zajlott: az első 15 osztály valamennyi végzett hallgatóját beírtam a port.hu keresőjébe, és amennyiben legkorábban a 2022/23-as évadban még volt bemutatója, avagy mutatott korábban bemutatott, de jelenleg is futó előadást, amiben közreműködik, úgy *pályán lévőknek* ítéltam. Akik ilyennel nem rendelkeztek, azokra

¹⁰⁷ NÉVSOR (98. oldal)

¹⁰⁸ 50. oldal

¹⁰⁹ A portál egy hatalmas adathalmaz annak minden előnyével és hátrányával. Jó, mert a legnagyobb, nyilvánosan elérhető hazai felület, ami valamennyi jegyet értékesítő, magyarországi programot rögzít és archivál. Hátránya, hogy sok benne az elírás, azonos nevű színészeket összekeveri és nem mutatja, hogy egy előadást mikor játszottak utoljára. Valamint Nem listázza például a zártkörű drámapedagógiai előadásokat, színjátszó köröket és a legtöbb köztéri performanszt sem. Ezekre külön kellett rákeresni.

külön rákerestem, és ha úgy sem találtam aktivitást, *pályaelhagyónak* bélyegeztem. Kontrollcsoportként minden érintett osztályból megkerestem egy embert, aki megerősítette a kutatásomat.¹¹⁰

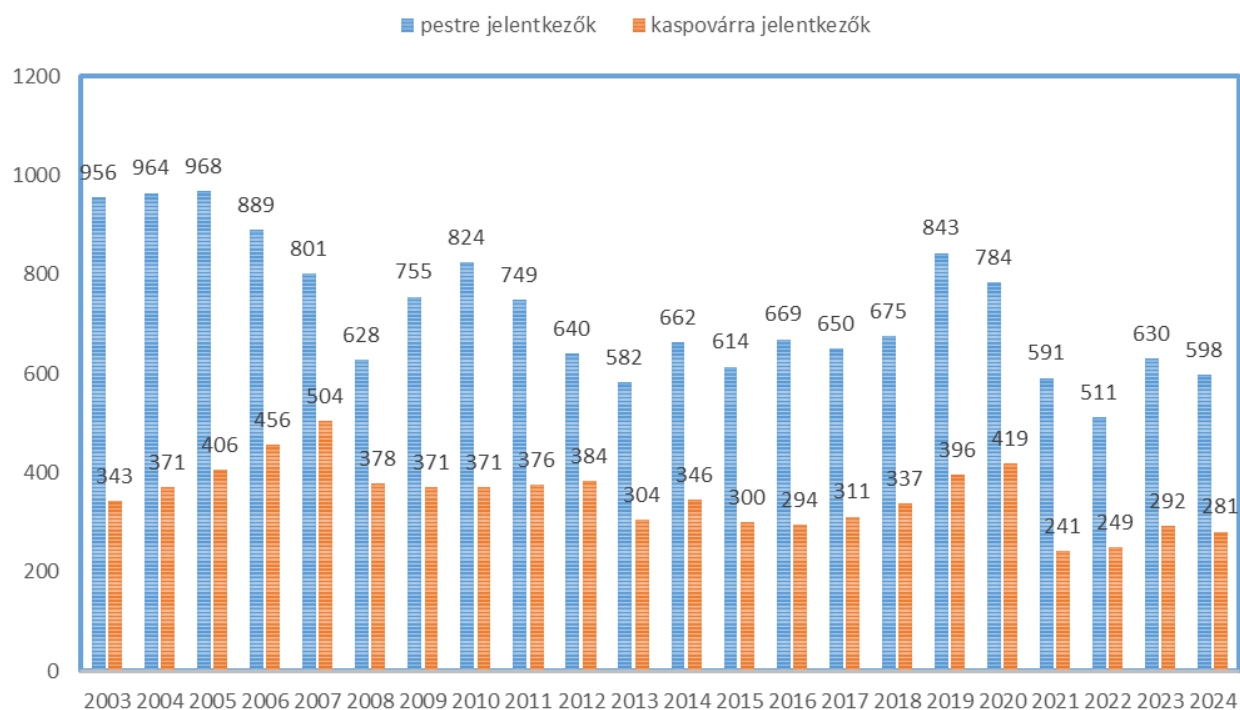
Ezt követően a korszak két, sokat tárgyalt témához való viszonyát jelzem: a **rosta** és az **osztályfőnök** rendszer. Majd következnek azok a nevek – a teljesség igénye nélkül – akik **mesterségvizsgát**, vagy kurzust tartottak ebben az időszakban. A **más tanárok** alatt az elméleti- és készségtantárgyak oktatóinak listáját gyűjtöm.

Végül kísérletet tettem egy olyan **viszonyrendszer** ábrázolására, ami a képzés helyzetét tágabb kontextusba helyezi. A mini-táblázatban jelöltem a képzés korszakos viszonyát a kaposvári Csiky Gergely Színházhoz, a Kaposvári Egyetemhez (majd Szent István Egyetem, majd MATE), valamint az országos kultúrpolitikához.

Ezt követően, egy rövid esszészerű szövegben próbálom megragadni a korszak dinamikáját, a meghatározó személyiségek hatását, személyiségét, megkeresni a korszakokon átívelő mintázatokat, és megpróbálni a beleérzés eszközét használva átélni – és feltételezni a jó szándékot. Az olvasót is arra kérem, hogy egy kis időre függessze fel az érintettségéből, meggyőződéséből fakadó narratíváját, és tekintsen erre a történetre úgy, mint egy színházi előadásra, ahol mindenkinek megvan a maga igaza. Hátha sikerül.

¹¹⁰ Bár a szám azzal a céllal született, hogy segítsen értékelni a képzést, néhány támpontot azért rögtön adnék az olvasásához. Minél régebbi egy osztály, annál nagyobb az esélye a pálya elhagyásának (születési szabadság, családfenntartás). Ezt a számot nagyban befolyásolja az is, hogy egy-egy korszak tanári kara milyen kapcsolat rendszerrel bírt, és ezáltal milyen sikerrel sikerült szerződést szerezni a hallgatóknak.

JELENTKEZŐK SZÁMA - PEST/KAPOSVÁR

2003 - 2024.

5.1. Babarczy-korszak

Időszak: 2003-2007

Képzés típusa: 6 féléves főiskolai képzés

Vezetőség: tanszékvezető: Babarczy László
dékán: Leitner Sándor

Misszió(k): képzés beindítása
infrastrukturális kihívások leküzdése
a képzés folytonosságának biztosítása

Meghatározó történések:

2004. május 1. Magyarország csatlakozása az Európai Unióhoz

2004. július 27. Kaposvári Egyetemen megalakul a Művészeti Kar

2006 tavasz-ősz országgyűlési és önkormányzati választások, Öszödi-beszéd

2007. június 30. vezetőváltás a Csiky Gergely Színházban

Induló osztályok száma: 4

Felvételizők száma: 1576

Végzett hallgatók száma: 70

Pályán maradt: 42 (60 %)

Rosta: nincs

Osztályfőnökök: nincs

Mesterségtanárok: Babarczy László, Balikó Tamás, Funk Iván, Kelemen József, Léner András, Keszég László, Kocsis Pál, Mohácsi István, Réthly Attila, Rusznyák Gábor, Uray Péter, Valcz Péter, Vékes Csaba, Znamenák István

Más tanárok Barabás Edit, Bozó Péter, Csáki Judit, Csikesz Erzsébet, Faragó László, Gál Laura, Gyarmathy Ágnes, Gyenes Zsolt, Kelemen Márta, Kovács Nóra, Litvai Nelli, Lóki Sándor, Ludmány Géza, Lugosi György, Simonné Pallós Piroska, Rónai Gábor, Spiró György, Stauróczky Balázs, Szabó Zsófia, Szarka Ferenc, Sziklai Anett, Szirányi Margit, Szöllősi András, Takács László, Tolnai Mária, Újláb Gábor, Vörös Árpád

VISZONY	színház	egyetem	ország
képzés	mindkét helyen Babarczy László az igazgató	szakindító Leitner mindenben segít, villámhárító	az esély megadva; SZFE-vel ellentmondásos a viszony, de egyívású

A korszakot a képzés indulása és Babarczy 2007-es távozása keretezi. A korszak elején Babarczy László, 62 éves, lassan már 30 éve a Csiky Gergely Színház igazgatója, rektorhelyettes a *pesti színműn*, tanszékvezető a *kaposvárin*. A korszak végére – alig négy évvel később – már egyik sem. Személyiségének rövid jellemzése elkerülhetetlen ennek az időszaknak a megértésében. Bámulatós stratégia, aki az indulat és a szeretet eszközeivel folyamatosan büntet és jutalmaz. Pontosan és egyértelműen fogalmaz, sokszor intellektuális fölényrel bír. Közösségi diktátor, jó király. Hitt a demokráciában és sokat is tett érte, de diktatúrában edződött személyisége őt magát már nem engedte be az *ígéret földjére*. Korábban boksztolt, fizikai tettlegesség is színesíti a róla szóló anekdotákat, miközben értünk – az első osztályáért például – tűzbe ment volna, ahogy védte, építette, újból és újból képes volt megújítani társulatát is. Rengeteget köszönhetnek neki sokan – viszont kevesen voltak, akik mertek volna ellentmondani neki. Egy don, egy keresztapa, aki bár összehívja a fiait, hogy a döntésekbe őket beavassa, de inkább azért, hogy azok okuljanak belőle.

Minden korszaknak lett egy *bezzeg-osztálya*, amit különleges figyelem övez. Ez általában a korszak első osztálya volt (Babarczy-osztály (2003-2006), Mohácsi-osztály (2007-2012) Vidnyánszky-osztály (2012-2017)). Az első kaposvári osztály¹¹¹ az infrastrukturális hézagok ellenére hatalmas figyelmet kapott. Mindenki érezte a történelmi pillanatot, bizonyítani akart, részt akart benne venni, áldozatot hozni érte. Sok kiváló tehetség torlódott fel, akik különböző okokból nem jutottak be Pestre. A pesti színmű abban az évben még megengedte magának, hogy valakit azzal utasítson el, hogy túl fiatal még. Ezt a következő években – a konkurencia miatt – már egyre kevésbé tették meg.¹¹²

A mesterségtanárok közül – Babarczyn kívül – Léner Andrásnak volt tapasztalata tanársegédként Huszit Péter mellett, valamint Kelemen József tanított korábban egy helyi stúdióban. A *pesti színműn* tanársegéd rendszer működött, amiben a tapasztaltabb tanárok mellett tanultak tanítani az arra kiszemelt fiatalok. Erre ebben a helyzetben nem volt lehetőség,

¹¹¹ Bányai Miklós, Dobra Mária, Fellinger Domonkos, Fridrik Noémi, Horváth Illés, Kovács Mimi, Krékits Péter, Losonczy Kata, Mészáros András, Sárközi-Nagy Ilona, Olt Tamás, Pál András, Patocska Katalin, Sipos Eszter, Szabó Veronika, Szirmai Melinda, Valcz Péter, Vékes Csaba

¹¹² Engem Ascher Tamás küldött el ezzel a címszóval Pesten az első rostáról - majd tanácsadóként (?) megjelent Kaposváron is, ahol meg felvettek. Érdekes lehetett látni, ahogy elviszik azokat, akikkel akár terveik voltak.

minden tanárnak a saját bőrén kellett megtapasztalni a tanítással járó kihívásokat és szembesülni a nagy kérdéssel, hogy *mi a különbség rendezés és tanítás között*.

“Szívesen is csinálom, mert nagyon szeretek tanítani. Talán azt szeretek legjobban.” – vallja Babarczy egy interjúbán¹¹³. Ennek ellenére, a saját osztályát leszámítva az általa fémjelzett korszakban csupán egy (!) vizsgát csinált.¹¹⁴ Ereje volt az elindításhoz, de valami már hiányzott a fenntartáshoz. A korábban hangoztatott osztályfőnök-nélküli rendszert – hogy minden osztályra közösen figyelnek – talán pont az ő hozzáállása is nehezítette. Mert sokáig voltak minden vizsga után össztanári megbeszélések, ahol az összes hallgató terítékre került, de mélyen igaznak tűnik Tolnai Mária mondata:

“Mert lehet, hogy az is van, hogy attól még, hogy Babarczy azt mondja, így legyen, attól még lehet, hogy akkor abban a helyzetben az úgy lesz, de nem válik rendszerré.”¹¹⁵

második osztály

A második osztályra¹¹⁶ közel sem jutott már akkora figyelem – sőt elterjedt egy olyan pletyka, hogy ez kollektíven egy nem annyira képeséges osztály. Ez természetesen az osztályhoz is eljutott. Idézem az egyik hallgatót, aki a *“Mi volt az osztályod legsikeresebb vizsgaelőadása?”* kérdésre így válaszol:

“A második év harmadik trimeszterének zenészmesterség vizsgája. Nem éreztük hogy bárkinek fontosak lennénk, úgy éreztük, hogy el vagyunk hanyagolva és be akartuk bizonyítani, hogy méltók vagyunk a figyelemre. Több segítséget kaptunk ugyan mint előtte, de az sem volt túl sok. Tanáraink utólag azt mondták, azért volt így, hogy megtanuljunk együtt dolgozni. Ez a vizsgánk a POSZT-on megkapta a legjobb off program díját.”¹¹⁷

Tolnai Mária pedig úgy emlékszik vissza, hogy az első év szervezési megpróbáltatásai itt a második évfolyamon csapódtak le.¹¹⁸ Akárhogy is, ott állt sorban a motivált rendezőgárda

¹¹³ A színház nem a szakmáért van - Koltai Tamás interjúja Babarczy Lászlóval. (2004.)
https://www.epa.hu/03000/03040/00451/pdf/EPA03040_szinhaz_2004_12.pdf

¹¹⁴ Bulgakov Bíborsziget 2008 - diplomaelőadás

¹¹⁵ Interjú Tolnai Máriával (2025.)

¹¹⁶ (2004-2007) Erdős Anna, Elek Ányos, Éry-Kovács Zsanna, Gere Dénes, Jelinek Erzsébet, Kálóczi Orsolya, Kaszás Ágnes, Kovács Napsugár, Kroó Balázs, Lőrincz Sándor, Müller Zsófia, Nagy Karina, Savanyu Gergő, Szabó Zoltán, Tóth Máté, Vizkeleti Zsolt

¹¹⁷ Nagy Kapösszvári Kérdőív - az osztály anonim tagja Valcz (2025.)

¹¹⁸ Interjú Tolnai Máriával (2025.)

(Keszég, Réthly, Rusznyák, Mohácsi...), akik még nem kaptak lehetőséget az első évfolyamnál, és mégsem működött valami. Az igaznak tűnik, hogy ha valódi figyelem van, akkor a diákokat nem érdeklik a szervezési gondok. Ha viszont valóban kialakult az osztályról egy negatív vélemény, akkor az sokat elárul a képzésről. Egy ideális világban egy hallgatónak nem kéne másfajta képzést kapnia attól függően, hogy melyik évben felvételizik. Ezért kétséges az egy személyhez kötött (osztályfőnök) rendszer, mert erősen differenciálja az osztályokat. Ezzel szemben javasolta Babarczy a közös felelősséget. De ha ebben a rendszerben – már rögtön a második évben – kialakulhat egy egész osztályt kollektíve elítélő vélemény, akkor megette az egészet a fene. (Olyan, mint vállalni egy gyereket, majd megállapítani, hogy nem ilyet akartunk.) Vagy Babarczy volt egyre kevesebbet jelen, és közben nem alakult (még) ki a közösségi felelősségvállalás, vagy a feltehetően szintén egyedül hagyott tanárok első pedagógiai kísérleteit nem koronázta siker, és ezt magyarázták a “tehetségtelen osztály” képével, nem tudni. Mindenesetre arányaiban – a húsz évet tekintve – ebből az osztályból maradtak a legkevesebben a pályán – kicsit több, mint a harmaduk.

Személyes történet: Vékes Csaba, osztálytársammal diploma után felvételizni akartunk Babarczy által akkor Pesten indított rendező-osztályba, de lebeszélte rólunk, hogy mi ott már nem tanulnánk semmit. Ehelyett leszerződttetett minket a Csikybe, valamint lehetőséget kaptunk rendezni ezt az osztályt. Így mi lettünk a képzés első sajátnevelésű tanársegédjei¹¹⁹ – bár elég ritkán látogatott meg bennünket. Az osztálynak ez a helyzet egyrészt negatív volt, mert nem nagyhírű rendezővel dolgoznak, másrészt pozitív, mert végre valódi figyelmet kaptak. Az, hogy Babarczy még 2006-ban is hitt abban, hogy a staféta átadása hosszabb távon is zökkenőmentes lesz, azaz hogy jobb lesz nekünk Kaposváron, mint Pesten – így utólag nézve naivitásnak tűnik. Mindenesetre itt szépen kirajzolódik az a helyzet, ahogy Babarczyban ütközik az új *kaposvári sajátnevelés* és a klasszikus *pesti* képzés.

harmadik

Újabb osztály¹²⁰ – három osztály Kaposváron – ez az akkori képzési rendszer maximuma. A mesterségtermék folyamatosan készültek el. Ez az első teljes év, amikor a Bajcsy-Zsilinszky úti épület már teljes egészében a Művészeti Kar használatában áll. Az új osztály megint kedvenc osztállyá lesz¹²¹. Az első évben szörnyű tragédia történik. Négy hónap különbséggel

¹¹⁹ A későbbiekben Pál András, Fábián Péter, Benkó Bence valamint Fándly Csaba vesz részt az oktatásban tanárként.

¹²⁰ (2005-2008) Csányi Dávid, Czene Zsófia, Egger Géza, Fándly Csaba, Gerlits Réka, Grisnik Petra, Guary Szandra, Hay Anna, Hegedűs Barbara, Józsa Richárd, Márcz Fruzsina, Molnár Gusztáv, Pásztor Pál, Poroszlay Kristóf, Rácz Panni, Szalma Noémi, Szik Juliska, Takács Géza

¹²¹ Nagy Kapösszvári Kérdőív - Valcz (2025)

az osztályból ketten is meghaltak. Horváth Gáspár és Basity Petra. Szörnyű, hogy nem találom róluk egy képet, sem cikket a halálukról. Az osztály – ezzel nyilvánvaló összefüggésben – végül választott magának tiszteletbeli osztályfőnököt: Rusznyák Gábort.

Nem lehet ezek mellett a tragédiák mellett elmenni – miközben nagyon visszatetsző bármilyen konzekvenciát levonni belőle. Basity Petra motorbalesetben hunyt el 2006 nyarán. Horváth Gáspár előtte, tavasszal. Az állomás melletti Resti Söröző volt legtovább nyitva, így sokat fordultunk meg ott. Brahiból felmászott a vonat tetejére és a felsővezeték átcsapott rá. Olvasom, hogy a Bodó-féle *Budapesti Színészképzésen* absztinencia van.¹²² Elhíresült tény, hogy Kaposvár nagy előnye, hogy ott csak a színháznak lehet élni, mert más nincs.¹²³ Látom színházak üres színészbüféit, ahol egykor nagy élet, nagy közösség volt - és ma már egyik sincs. A masszív alkoholfogyasztás és a nem diagnosztizált alkoholizmus magas száma egy hasonlóan ki nem beszélt tény, ami ott lappang a nem-hivatalos történetek mélyén. Ennek a problémának a vidéki színházak még inkább ki vannak szolgáltatva. A tragédia másnapján Babarczy megjelent az osztályban és mindenkinek hosszan a szemébe nézett. Néhányukkal hosszabban beszélgetett.¹²⁴ A mai korszellem azt diktálná, hogy az osztály vegyen részt egy szakszerű trauma-feldolgozón, de akkor az még nem volt ennyire előtérben. Egy pszichológus bevonása az összes magyar nyelvű színészképzésbe ugyanakkor egyre inkább elengedhetetlennek látszik. Egy szakértő rá tudna mutatni kezdődő (vagy már létező) alkohol- és drogproblémákra, önértékelési krízisekre, hatalmi visszaélésekre, és nem erősítené a “minél jobban fáj, annál mélyebb művész vagyok” tévképzetét.

negyedik

A következő osztály¹²⁵ a korszak utolsó osztálya, valamint ők az utolsók, akik még három éves képzésben vettek részt. Ők megint a kevésbé szerencsés osztályok közé valók voltak. Az anoním kérdőívet az osztályból hárman töltötték ki, és osztályuk jellemzésekor egymástól függetlenül mindhárman kiválasztották az “elhanyagolt” jelzőt, 2-2-en pedig az “elveszett”, “traumatizált” és az “erősen megosztott” jellemzőket. Mindeközben a képzés egyre elfogadottabbá vált. A jelentkezők száma három év alatt több mint száz fővel nőtt, míg Pesten kb 70 fővel csökkent.¹²⁶

¹²² Színészképzés az SZFE-n 2021–2026 (Tervezet)

¹²³ KOLTAI Tamás (2003): Az én Kaposvárom.

¹²⁴ Egger Géza szóbeli közlése.

¹²⁵ (2006-2009) Barsi Márton, Tenczler Tímea, Budai Zsófi, Csépai Eszter, Csillag Botond, Czákó Máté, Egri Bálint, Erdős Éva, Gulácsi Tamás, Kiss-Végh Emőke, Mezei Réka, Misurák Tünde, Ördög Tamás, Rák Zoltán, Székely Rozi, Téby Zita, Varga Balázs, Vaszkó Bence

¹²⁶ Lásd Jelentkezők száma 49.o.

Az elhanyagoltság érzést részben az is erősíthette, hogy a következő évben hivatalosan is elindult az osztályfőnök rendszer, amiből így ők kimaradtak. Nekik is volt választott osztályfőnökük, de az Mohácsi János volt, aki a következő évben osztályt indított. De emlékeznek egy Parasztopera-vizsgájukra, ahol szétszedték a társaságot – ezt nehezen élték meg. Valamint az első év harmadik trimesztere közepén egy mesterség tanár otthagya őket.¹²⁷

Összegzésül, úgy tűnik, hogy ennek a felépülő rendszernek minden második osztályra volt csak kapacitása. Babarczy nagy elszánással volt jelen az elején, de aztán fokozatosan háttérbe vonult, talán rögvest azon gondolkodott, hogy kinek tudná átadni. Viszont személye mellett nem alakult ki olyan döntésmechanizmus, kommunikáció, problémamegoldó reflex, amivel a különböző hétköznapi eseteket kezelni lehetett volna. A Babarczy-korszak csak Babarczyval működött. Ahogy a színházból, úgy a képzésből sem tudott úgy kiszállni, hogy ne dőljön össze minden. A mesterség tanárok motiváltak, de oktatási tapasztalat és pedagógiai tudás nélkül kezdtek el tanítani. Hadd idézzek egy frázist a kérdőívől, ami rávilágít a közösségi oktatás naposabb oldalára:

“Az Uray sztem pedagógus is volt, nem csak rendező.

Kelemen Józsiól megtanultam, h ne ripacskodjak annyit.

Keszég kihozta belőlem a humort.

Réthly megengedte hogy önmagam legyek.

Moha földbe zúzta az önbizalmam.

Rusznay megtanított a színpadon sírni.”¹²⁸

diplomácia

Ebben az időszakban az egyetlen Kaposváron kívüli színház, amit a képzésbe közvetlenül becsatornáztak, a Pécsi Nemzeti Színház volt. Balikó Tamás, a színház akkori igazgatója, potenciális szerződtető, az első három osztály mindegyikében tartott mesterség vizsgát. A negyedik osztálynál Funk Iván helyettesítette, aki fiatal rendezőként sokat dolgozott Pécsen. A képzés hálózata tehát Kaposvárra és Pécsre terjedt ki közvetlenül, és Babarczy személyes kapcsolati hálójára közvetve, amely viszont nagyban fedte az akkori SZFE hálózatát. Az első végzett osztályból gyakorlatilag mindenki elkelt, aki el akart – de ennek akkor a képzésre nézvést komoly tétje is volt. A Csikybe öten kerültünk, de rajtunk kívül jött egy végzős az SZFE-ről is. Csak feltételezni tudom, hogy ez amolyan diplomáciai alku lehetett a színpadok

¹²⁷ Nagyon Kapósszvári kérdőív - Valcz Péter (2025)

¹²⁸ u.o.

mögött. Nincs is ezzel baj – kell a diplomácia. Nem látunk bele, hogy Babarczy kikkel tárgyalt, de azt tudjuk, hogy az első osztály tagjai melyik színházhoz szerződtek diploma után (zárójelben az akkori igazgatók):

- kaposvári Csiky Gergely Színház (Babarczy László): 5 fő
- Pécsi Nemzeti Színház (Balikó Tamás): 3 fő
- nyíregyházi Móricz Zsigmond Színház (Tasnádi Csaba): 4 fő
- veszprémi Petőfi Színház (Kőváry Katalin): 1 fő
- zalaegerszegi Hevesei Sándor Színház (Bagó Bertalan): 1 fő
- egri Gárdonyi Géza Színház (Csizmadia Tibor): 1 fő
- Szegedi Nemzeti Színház (Székelyi József): 1 fő
- József Attila Színház (Léner Péter): 1 fő
- nem akart szerződni: 1 fő

politikai fordulat

A 2006-os választások komoly politikai fordulatot hoztak. A rendszerváltás óta ugyanis először történt meg, hogy egy kormányon lévő pártot újraválasztottak (MSZP). A tavaszi országgyűlési választás után egy hónappal került nyilvánosságra az Ősödi-beszéd, amit tömeges tüntetéssorozat kísért. A tüntetések oszlatását sokszor brutális rendőri intézkedések jellemezték, ami megalapozott egy szabadságharcos narratívának az elnyomó baloldaltól és elnyomott, de lázadó jobboldaltól. Az őszi önkormányzati választásokat már toronymagasan a jobboldal nyerte, így a legtöbb megyeközpont vezetésében, majd a színházigazgatói pozíciók lejártával a színházak élén is jobboldali váltás történt. Ebben az új – és 2014-re évekre kiteljesedő – kultúrpolitikai térben drasztikusan megváltoztak az erőviszonyok. Az addig “csak” létező, politikai hovatartozását csak burkoltan hirdető kulturális elitel szemben egy politikai-ideológiai hovatartozását nyíltan vállaló, új kulturális elit emelkedett fel. Amíg az addigi szereplők a politikát a magánügy területéhez tartozónak gondolták, addig az újak az új politikai berendezkedés mellett nyíltan kiállva csatlakoztak ahhoz az ún. *kutúrharchoz*, ami az addigi elit megdöntését és a nemzeti és konzervatív értékek nyílt képviselését tűzte ki célul.¹²⁹

Ebben a környezetben próbálta meg Babarczy László 2007-ben, 35 év igazgatás után átjátszani a pozíciót az általa kiválasztottnak. Sikertelenül. Znamenák István igazgatóként, Mohácsi János főrendezőként csupán egy évre kapott bizalmat a kaposvári önkormányzattól. A 2007-es

¹²⁹ Kristóf Luca: Kultúrcsaták

felvételi¹³⁰ második és harmadik rostája közötti megbeszélésen a felvételiztető tanárok (jelesül Babarczy és a “fiúk”) úgy összevesztek, hogy Babarczy másnap távozott a városból.¹³¹ A vita egy felvételiző személye körül robbant ki – továbbjusson-e a másodikról a harmadik fordulóra – de nyilvánvaló, hogy itt többről lehetett szó. Elnyomás, büszkeség, lázadás, felnövés, frusztráció... és mindez tíz férfi között, egy olyan kultúrpolitikai átalakulás kellős közepén, aminek célja pont az ő kiszorításuk. *A mindenható császár letaszított a trónról.* Mohácsiék éjjel közölték, hogy kik jutottak tovább a harmadik fordulóra. Leitner Sándor pedig kénytelen volt mindezt tudomásul venni.

“Vezetőként fogtam fel a helyzetet. Elmondtam, hogy gondoljátok végig mennyire sérülékeny az, hogy Kaposváron próbálunk megcsinálni valami olyasmit, amit senki nem tudott eddig megcsinálni.”¹³²

Leitner az akkor már ott tanító Csáki Judit, színikritikust kérte fel tanszékvezetőnek.

Babarczy egy interjúban (nem saját maga kapcsán) így fogalmaz: *“Ilyen az élet. Egyszer egy tigris nem tudott megenni egy kecskét. Attól kezdve ő már nem fenevad.”*¹³³

Babarczy László (1941-2022)

¹³⁰ A dolog ironiája, hogy a képzés eddigi történetében ekkor a legmagasabb a jelentkezők száma. (504 fő) - Beérett.

¹³¹ Interjú Tolnai Máriával (2025.)

¹³² Interjúm Leitner Sándorral (2025)

¹³³ A színház nem a szakmáért van - Koltai Tamás interjúja Babarczy Lászlóval. (2004.)
https://www.epa.hu/03000/03040/00451/pdf/EPA03040_szinhaz_2004_12.pdf

5.2. Csáki-korszak

Időszak	2007-2011
Képzés típusa:	10 féléves osztatlan egyetemi képzés
Vezetőség:	tanszékvezető: Csáki Judit dékán: Leitner Sándor (2010-ig), Lieber Erzsébet (2010-től)
Misszió(k):	az ötéves képzésre való átállás rendszerépítés, következetesség elméleti képzés erősítése a hallgatók láthatóvá tétele
Meghatározó történések	
2007. szeptember	Első ötéves képzésben induló színész osztály
2008. július 1.	Schwajda György lesz a Csiky Gergely Színház igazgatója Alföldi Róbert lesz a Nemzet Színház igazgatója
2008. november	megalakul a Magyar Teátrumi Társaság
2010	országgyűlési és önkormányzati választások hirtelen szívmegállás következtében elhunyt Schwajda György Rátóti Zoltán lesz a kaposvári színház új igazgatója
Induló osztályok száma	5
Felvételizők száma:	2000 ¹³⁴
Végzett hallgatók száma	60
Ebből pályán:	49 (81%)
Rosta	van
Osztályfőnökök	van
Mesterségtanárok	Anger Zsolt, Bal József, (Babarczy László), Balikó Tamás, Csapó Virág, Felhőfi-Kiss László, Gemza Péter, Jeles András, Kelemen József, Kocsis Pál, Mohácsi János, Novák Eszter, Pál András, Porogi Dorka, Rába Roland, Réthly Attila, Rozs Tamás, Rusznyák Gábor, Uray Péter, (Znamenák István)

¹³⁴ Ez nem egy kerekített szám. Pontosan ennyi.

Más tanárok

Bakó-Sas Médea, Balatinecz Márta, Bukszár Márta, Csáki Judit, Faragó László, Gál Laura, Gyarmathy Ágnes, Gyenes Zsolt, Hajagos László, Jandzsó Ágnes, Jászay Tamás, Kelemen Márta, Kovács Nóra, Litvai Nelli, Lóki Sándor, Ludmány Géza, Lugosi György, Nánay István, Seress Ákos, Pintér Attila, Rónai Gábor, Simonné Pallós Piroska, Solténszky Tibor, Szabó Zsófia, Szarka Ferenc, Sziklai Anett, Schneider Jankó, Szentiványi Kinga, Szöllősi András, Tiborcz Mónika, Takács László, Tolnai Mária, Újláb Gábor, Visontai Miklós, Vörös Árpád

VISZONYOK	színház	egyetem	országos
képzés	távolodó	egyre jobban elmérgesedő	szűkülő, átpolitizált

A Csáki-korszakot Babarczy 2007-es távozása és Vidnyánszky Attila 2011-es **személyiség** érkezése határolja. (A tanszékvezető váltás hivatalosan csak 2008-ban történt meg.) A Művészeti Kar dékánja továbbra is Leitner Sándor. Csáki Judit 2005-től a Kaposvári Egyetem Média Tanszékén oktatott, majd egy évvel később a színész szakon is megkezdte munkáját. Csáki rendelkezett minden olyan papírral, ami lehetővé tette a pozíció betöltését. 2002-ben az ELTE-n doktori címet szerzett, 2007-ben a MÚOSZ Kulturális Szakosztályának díját és a Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkeresztjét is elnyeri. Híres, hírhedt színházi kritikus, mesterének Molnár Gál Pétert tartja.¹³⁵ Mindkettejük kritikai stílusára jellemző az egyenesség és a kritikai vélemény nyílt felvállalása, mellőzik a köntörfalazást és az udvarias köröket. Értékrendjében stabil, véleménye kinyilvánításában – főleg a közösségi oldalán – szókimondó, ami szélsőséges rajongótábort teremt köré – rajongói és megvetői egyaránt sokan vannak, illetve azok is, akik bizonyos kritikai távolságtartással viszonyulnak a közéletben kialakult imídzséhez. Vannak rossznyelvek, akik Csáki pozícióba kerülését azzal magyarázzák, hogy Radnóti Sándor párjaként hatással lehetett a képzés akkreditációjára, ugyanis Radnóti akkor meghatározó tagja volt a MAB-nak.¹³⁶ Én úgy látom, hogy az akkori tanári karban senki más nem felelt volna meg. Ehhez sem motivációjuk, sem papírjuk nem lehetett. A rendezői gárda még javában folytatta tanulmányait, az elméleti tanárok közül pedig senki nem

¹³⁵ https://hu.wikipedia.org/wiki/Cs%C3%A1ki_Judit

¹³⁶ Nem hivatkozható szóbeli közlések. Azért írom le mégis, mert jellemző ez a fajta gondolkodás..

rendelkezett olyan színházi rálátással, mint ő.¹³⁷ Egy külsős ember odahívása pedig erősen kockáztatta volna a fiatal szak épülését, amire Leitner is utalt. Csáki újságíróként, főszerkesztőként pedig egy olyan felkéréssel találhatta magát szembe, ami kétségkívül embert próbáló és motiváló lehetett.

Csáki ennek megfelelően hatalmas lendülettel vetette bele magát a szervezésbe. Hogy azért ne legyen egyszerű a dolog, először is meg kellett birkózni a hároméves főiskolai képzésből ötéves, osztatlan egyetemi képzésre való átállással. (Pesten 4-ből lett 5 év.) A módszer itt sem változott – átvették a pestit.¹³⁸ Trill Bea szakdolgozatából idézek egy részt, ami csodálatos példája annak, ahogy kisemberhez leszivárognak a nagy történetek.

“A felvételi jelentkezés idejében még nem tudtak a diákok az öt évre hosszabbított osztatlan képzési időről, arról a felvételi alatt tájékoztatták őket.”¹³⁹

változások

Az ötéves képzés és a vezetőváltás rögvést elsöpörte az osztályfőnök nélküli rendszert, ami igazából addig is csak elméletben működött. A hosszabb képzési időszakból pedig az következett, hogy teltház esetén már nem 40-50 diákra kell figyelni, hanem 70-80-ra. Logikusan ez is alátámasztja a változást. Ezzel tehát a kaposvári tovább hasonult a pesti képzéshez.

A másik komoly változtatás a rosta bevezetése. Babarczy rosta-ellenes volt. Vidnyánszky pedig már a Csáki-korszakban létező rostálás ellenében foglalt állást. És valóban számít a fejkvóta is, és a színészek feje bizony sokat ér. Csáki így vall a rostáról:

“Bevezettük, igen. Hiszen a felvételin nem derül ki minden – minden csak a közös és intenzív munka során derül ki. Nehéz ügy volt; előfordult, hogy kilenc órán át beszélgettünk–vitatkoztunk, hogy ki legyen, mi legyen, legyen-e. Nem bántam meg. Ha valakiről kiderül, hogy nem igazán alkalmas a pályára – ezért, azért, vagy amazért –, akkor jobb, ha nem tölt el fölöslegesen éveket egy intézményben.”¹⁴⁰

¹³⁷ Interjúm Pallós Piroskával.

¹³⁸ “Ennek kapcsán **Novák Eszter** arra is emlékeztetett, noha az osztályfőnökök tanmenetet megtöltő gondolatai nagyon meghatározzák a képzéseket, mindkét egyetemnek van egy akkreditációs anyaga, amihez igazodik, ez pedig ugyanaz az anyag, amin a bolognai rendszerre való átállás idején a Színművészeti tanárai másfél évet dolgoztak. (Ezt vette át egy az egyben a Kaposvári Egyetem.)” <https://szinhaz.online/az-szfe-es-a-ke-szinhazi-intezet/>

¹³⁹ Trill Beatrix: Kaposvár színészképzés? Avagy...

¹⁴⁰ Trill Bea beszélgetése Csáki Judittal. 2021

Sodró Elizával készült interjúban olvastam egy remek pro-kontra gyűjteményt:

- “KONTRA: Ezt a rostát be kéne szüntetni. Basszus, akiket felvettek, azokért vállalják már a felelősséget, hogy kitanítják őket!
- PRO: Egy felvételin nem derül ki minden. Van, hogy csak később veszed észre, hogy valaki nem fejlődik, akkor miért jó, hogy kitanul egy szakmát, amiben nem elég jó, és valószínűleg soha nem lesz munkája, boldogtalan ember lesz.
- KONTRA: Nem feltétlenül, lehet, hogy ugyanebben a szakmában majd egy más területen helyezkedik el. Ez legyen az ő belátása! Ne helyette döntsenek!
- PRO: De addigra elpazarolja az államilag támogatott éveit, amit valami másra is költhetett volna, amiben sikeresebb.
- KONTRA: Az osztályok két év alatt összekovácsolódnak, mindenkinek meglesz a maga helye. Fájdalmas megbontani egy ilyen egységet.
- PRO: Vagy pont az húzza vissza a többiek fejlődését, hogy van egy-két olyan ember, akit a többiek mindig meg akarnak menteni.”¹⁴¹

Mindeközben Pesten meg kivezették a rostát.¹⁴² Kétségkívül, a világ nem a rosta felé halad. Olyan eszközt ad a tanár kezébe, ami ma már nem pízsi. A szülő nem mondja meg a gyereknek, hogy mi ne legyen. Vigyáz rá, de nem dönt helyette. Vagy mindezt sokkal szofisztikáltabban tesszük. A párizsi Jacques Lecoq Iskolában egyszerre három első és egy másodév tanul. Ilyen a rendszer. Az első év végén a 90 elsőből lesz 30 másodikos. Az egy durva rosta, de mégsem fáj annyira, mert senki nem mondja, hogy az a 60 ember alkalmatlan a pályára. A konstrukció miatt egyszerűen csak 30 ember mehet tovább. És az egy évnek is van egy szépen lezárt íve.

Tehát van rosta és van osztályfőnök, és elindul az első ötéves osztály.¹⁴³ Első trimesztert **első** még Babarczy tartja, de végül – ahogy a színház esetében is – elindul a Mohácsi-Znamenák osztály. Ők válnak a korszak első osztályává. Különleges képzéshez jutnak. Nem zavarja meg a képzésüket semmilyen külső tényező. A kérdőívbeli önmeghatározásuk egyértelműen: “összetartó, erős osztályközösség, szerencsés, kivételezett”.

2008-ban a kaposvári közgyűlés nem hosszabbítja meg Znamenák igazgatói kinevezését, így a folytonosság megszakad, és a kaposvári Csiky Gergely Színházban lezárul egy korszak. Ennek

¹⁴¹ Trill Beatrix beszélgetése Sodró Elizával (2021.)

¹⁴² Trill Beatrix beszélgetése Mohácsi Jánossal (2021.)

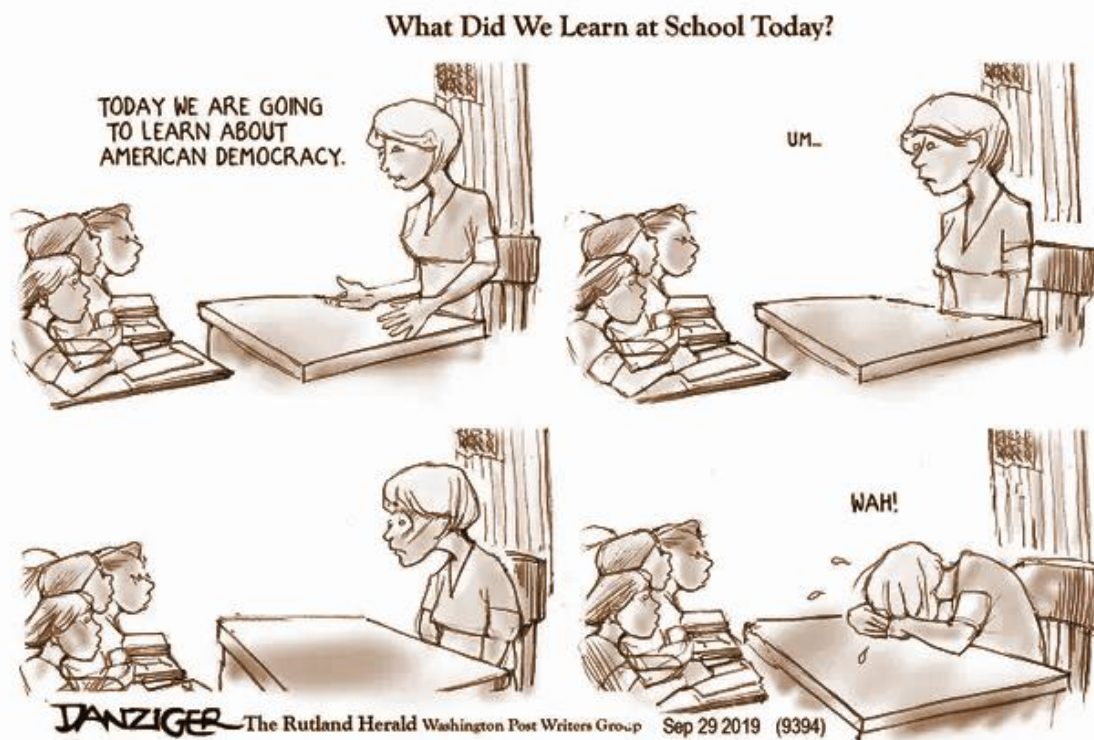
¹⁴³ (2007-20012) Béli Ádám, Boros Anna, Decsi Edit, Formán Bálint, Kárpáti Pál, Keresztény Tamás, Lábodi Ádám, Lovas Rozi, Porogi Ádám, Váncsa Gábor, Vitányi Juhász István

szimbolikus aspektusa a színház közelgő felújítása – új korszak, új épület – ami régóta terítéken volt, és amitől nem függetlenül kéri fel Schwajda Györgyöt **vezetőváltás** igazgatónak, aki a Nemzeti Színház építésének is kormánybiztosa volt. Znamenák nem marad a városban, hanem 19 év után ő is elhagyja Somogy megyét, előbb a Nemzetibe, majd az Örkény Színházhoz szerződik. Mohácsi Kelemen Mártát kéri fel osztályfőnök-helyettesnek.

Mindez azért fontos, mert a képzés ötödik évében az anyaszínházzal való kapcsolat átalakult... és ebből sok minden következik. Schwajda kinevezése esetében is egy furcsa keveréke zajlott a régi berögződéseknek és a tanulandó, új rendszernek. Schwajdát Szita Károly polgármester kérte fel, de ettől függetlenül lezajlott egy demokratikus színjáték (pályázat, szakmai bizottság, stb), ami meglehetősen kontraproduktív volt¹⁴⁴, és alkalmas arra, hogy igazat adjunk azoknak is, akik valódi versenyt akarnak és azoknak, akik tisztán felvállalt fenntartói döntést szeretnének látni. Mert hogy áll össze a szakmai bizottság és kik állítják össze? Miről szól valójában a társulati szavazás? Lehet-e színházigazgató valaki 30 évig? Csupa olyan kérdés, amire a rendszerváltás után bár érkeztek válaszok, de a reflexek mit sem változtak, és vezetői pozícióban keveseknek sikerült egy valóban transzparens, demokratikus döntéshozatalt végigvinni. Kaposvár vezetése – az országos politikai változástól nem függetlenül – pontot akart tenni a Babarczy László fémjelezte korszaknak a végére. Változást akartak. Hogy milyen, az nem világos. Az biztos, hogy a kaposvári képzésen tanító kaposvári rendezők lassan elszakadnak a kaposvári színháztól. Egyértelműnek látszik, hogy arra a rendezői csoportra, ami Babarczy körül kialakult, a színház a továbbiakban nem tart igényt. Ezek nem csak felkérések, hanem státuszok is. És ez nem csak szakmai kérdés, hanem egzisztenciális és családi is. Az eddig is Pestről leutazók természetesen máshogy viszonyulnak az újonnan kialakult helyzethez, mint azok, akik a városban családot alapítottak, építkeztek, akinek a gyereke épp most végzi tanulmányait az egyik helyi iskolában¹⁴⁵, stb.

¹⁴⁴ https://hvg.hu/kultura/20080415_kaposvar_csiky_szita_schwajda_znamenak

¹⁴⁵ Interjúm Kelemen Mártával (2025.)

Miről tanulunk ma az iskolában? / Ma az amerikai demokráciáról fogunk tanulni.

És visszaköszönnek a vándorszínházi kezdetek. Igen, ma is. Németországban kétszer öt évig maradhat valaki színházigazgató, azután tovább kell állnia. Egy új igazgató rendszerint hozza magával a saját embereit és habitusától, lehetőségétől függően tart meg embereket a társulattól. A törvény védi a 15 évnél hosszabb ideig egy társulathoz tartozó színészeket – ők gyakorlatilag már az épülethez tartoznak. De a többiek vándorszínészek. És nem ritka, hogy egy új igazgató érkezésekor a társulat 80%-át lecserélik. Persze minderről a színészek másfél évvel korábban értesülnek, így van idő az újratervezésre. Lukas Umlauf, egykori német kollégám azt mondta, hogy ő sem akar dolgozni egy olyan intendánssal, aki őt nem akarja.¹⁴⁶

Kaposváron ez nem így zajlott. Schwajda a színház gazdasági szerkezetének átalakításával, gyakorlatilag mindenkiel szerződést bontott, így valamennyien eldönthettük, hogy maradunk egy új szerződéssel, vagy fél évi munkabérrel távozzunk. Szóval más az igazgató, de maradhat mindenki, de aki akar el is mehet. Furcsa helyzet. Rendezőként még furcsább. Rendezhetsz egyet? Lesz közös főpróbanézés? Igény van még rád? A többiek? És a képzés? A kaposvári rendező-gárda tagjai úgy jutottak nagyobb szerephez az iskolában, hogy közben kiszorultak a

¹⁴⁶ Polgár Péter és Lukas Umlauf szóbeli közlése.

színházból. Ez frusztrált helyzetet szült, amitől az iskolai tevékenységnek sokkal nagyobb lett a tétje, a jelentősége. Mohácsi gyakorlatilag egy kis társulatot gründolt az osztályából.¹⁴⁷ A rendszerváltás utáni magyar színháztörténet egyik toposza, hogy hogyan nem jutottak vezetői pozícióhoz a középgeneráció tagjai.¹⁴⁸ A kaposvári színház körüli helyzet ennek ékes példája. Babarczy alatt növekvő középgeneráció helyett egy másik “öreg” kapott lehetőséget – megint. Azért írok erről hosszan, mert ez az alapélmény nagyban meghatározza a Csáki-féle korszakot.

Csáki könnyen azonosult Babarczy azon állításával, hogy a színészet egy értelmiségi szakma, így nagy hangsúlyt kell fektetni az elméleti képzésre. Fektettek is. Érkezett Jászay Tamást állandó óraadónak, kiemelt fontosságú volt a dráma- és előadáselemzés. Jött Karsai György kurzust tartani. Volt film- és regényelemzés. Sikerült meghívni többek közt Marton Lászlót, Bálint Andrást, Hegedűs D. Gézát, Horváth Csabát, Gergye Krisztiánt. Csató Kata bábkurzust adott, Novák Eszter vizsgát rendezett vizsgát.¹⁴⁹ Megnyitották a vizsgaelőadásokat a nézők előtt. Az *egyes mesterségterem*¹⁵⁰ kezdett olyan helyet betölteni, mint az Ódry Színpad Pesten.

új lendület

Egybehangzó vélemények szerint eleinte egy következetes és átlátható rendszer kezdett felépülni. Nagy hangsúly került a hallgatók budapesti vendégszerepeltetésére. Ez szükséges irány volt, mert a szakmabeliek ritkán látogatták a vizsgaelőadásokat. Magács Lászlónak, Nagypál Gábornak és Alföldi Róbertnek köszönhetően a Merlin Színházban, a Stúdió K Színházban, és a Nemzeti Színházban is vendégszerepelhettek az osztályok.¹⁵¹

A korszak második osztályát Rusznyák Gábor vitte.¹⁵² A 2009-ben indult osztály vezetője Kelemen József¹⁵³ lett. 2010-ben Réthly Attila vezetésével indult osztály¹⁵⁴. A 2011-ben induló

¹⁴⁷ <https://www.kapost.hu/meses-ferfiak-szarnyak-nelkul/>

¹⁴⁸ <https://szinhaz.online/miert-tuntek-el-a-kozepgeneracios-szinhazrendezok-mundurczo-kornel-domotor-andras-es-banyai-tamas-keres-valaszt/>

¹⁴⁹ T.B interjúja Csáki Judittal

¹⁵⁰ Hivatalosan Szép Ernő terem, mert az első osztály első vizsgája Szép Ernő egyfelvonásosai voltak. Ezt a termet szeretnék újabban Babarczy Lászlóról elnevezni.

¹⁵¹ T.B. 22.o

¹⁵² (2008-2013) Czákó Julianna, Deák Péter, Gergely Rozália, György Zoltán Dávid, Krajcsi Nikolett, Lakatos Máté, Mohácsi Norbert, Rainer-Micsinyei Nóra, Sipos György, Tolnai Hella, Varga Norbert, Vlasits Barbara

¹⁵³ (2009-2014) Bende Kinga, Benkó Bence, Dobó Enikő, Fábíán Péter, Horváth Szabolcs, Jerger Balázs, Kátai Kinga, Kiss Emma, Kopek Janka, Máté Anett, Rózsa Krisztián, Szakács Hajnalka

¹⁵⁴ (2010-2015) Borsányi Dániel, Domokos Zsolt, Fábíán Szabolcs, Gonda Kata, Hajmási Dávid, Móga Pirooska, Mózes András, Pallagi Melitta, Piti Emőke, Sodró Eliza, Szvetnyik Kata

osztálynak Kocsis Pál lett az osztályvezető tanára.¹⁵⁵ Uray Péter nem kapott lehetőséget, hogy osztályt vezessen, bármennyire is akart. Az általa képviselt mozgásalapú színházi forma nehezen volt összeegyeztethető a többiek színházi megközelítésével. Ez egyre komolyabb ellentétet szított a tanári karon belül. De más is volt.

végjáték

A 2007-ben indult Mohácsi-osztály abban a szerencsés helyzetben volt, hogy képzésüket nem szakította félbe semmi. A többi osztályt viszont már érintette a következő rendszerváltás. A színházi tanszék lassan ellenzékbe került, minden politikai színezetet kapott, és a hadiállapot szélsőséges környezetet teremtett. 2008-ban megalakul a Magyar Teátrumi Társaság, egy másik színházi szövetkezet, ami a Vidnyánszky körül csoportosuló színházak vezetőit tömöríti. A jobboldali fordulat igénye egyre egyértelműbb, amire Csáki egyenessége csak olaj a tűzre. 2010-ben a jobboldal mind az országgyűlési és az önkormányzati választásokon is toronymagas győzelmet arat.

2010-ben Schwajda György váratlanul meghal, és Rátóti Zoltán lesz a Csiky Gergely Színház új igazgatója. Rátóti alatt végleg megszakadt a korábbi időszakkal való folytonosság.¹⁵⁶

2010-ben Leitner Sándor dékáni megbízatását nem hosszabbítják meg.

“Kérlek szépen, 2004-ben indul el az egyetem. Ekkor kiadták az akkreditációt, hogy elindulhat, de visszatérő ellenőrzéssel meg kellett nézni minden frissen létesített szaknál, intézménynél, karnál, bármilyen szintű egységnél, hogy az megfelelt-e azoknak az elvárásoknak, amit ígért az intézmény, és vele szemben támasztott az akkreditációs bizottság. Ez 2010-ben történt meg, a felsőoktatási munkálkodásom legsikeresebb éve. És ez volt az az év, amikor tulajdonképpen kakukkfőőkaként itt termett emberek elérték azt, hogy leszavazzák az én programomat.”¹⁵⁷

A tanév végén, a diplomaosztón a Himnusz alatt le kellett ülnie. A ceremóniát még valahogy átvészelte, de utána rögtön kórházba szállították. Leitner agyvérzést kapott. Az évtizedeken át tartó építkezés megszakadt. Ő volt az utolsó védvonal az egyetem és a színész szak között.

¹⁵⁵ (2011-2016) Edvi Henrietta, Farkas Sándor, Gábris Nikolett, Gelányi Bence, Gyurkovics Zsófia, Hasenfrazt-Szegvári Júlia, Hartai Petra, Jámbor Nándor, Kenderes Csaba, Lénárdt Laura, Matusek Attila, Pilnay Sára, Ruscsák Péter, Tenki Dalma

¹⁵⁶ <https://magyarnarancs.hu/kismagyarorszag/ratoti-zoltan-es-a-polgari-szinhaz-mit-sikerult-megvalositania-kaposvari-direktorsaga-alatt-132243>

¹⁵⁷ Interjú Leitner Sándorral. (2025.)

Eltávolítása után hamarosan Csákit is kirúgták. Ezt a döntést Csáki bíróságon támadta meg, amit meg is nyert az egyetemmel szemben.^{158 159}

New yorki-csata

Erre a zűrzavaros időszakra esik a képzés történetének másik bírósági pere, ami Uray Péter kontra Mohácsi János és Réthly Attila között zajlott. Az eset *New york-i csataként* vonult be az iskola történetébe, és nyugodtan nevezhetjük ezt a legmélyebb pontnak. New Yorknak hívják azt a kaposvári kocsmát, ahol az atrocitás történt. Uray Péter mozgásvizsgáján, amit a Réthly-osztállyal csinált egyszer csak megjelent Vidnyánszky Attila is. Ez úgy rakódott rá az addigra már közel sem baráti viszonyra, hogy Uray is *velük* van, miközben saját bevallása szerint nem ismerte Vidnyánszkyt korábban.¹⁶⁰ Mohácsi szerint Uray nem tartotta meg az órákat, és csinált egy értékelhetetlen vizsgát, és mikor ezt Réthly számon kérte rajta, Uray kipenderítette őt a szobájából.

“Ezen felhúztam magam. Majd a vizsga után a kocsmában gyűlt össze az egyetemi forradalmi ifjúság, ahol Uray végig gyalázta az egész tanári kart a diákoknak, de ez nem volt egyedi eset, előtte órákon is oltotta a tanszék és a tanárok ellen a diákokat. A kocsmában összeverekedtünk a dolgon.”¹⁶¹

Mikor kezdődött a köztük lévő konfliktus? Miért mérgesedett el ilyen mértékben? Mennyire játszott mindebben szerepet az emberi gyengeség és mennyire a szakmai ellentét? Nyilvánvalóan, ez is egy hosszabb folyamat következménye, ahogy a botrányos vacsora is az volt Babarczyval a 2007-es felvételin. Most ide idézem Sodró Eliza beszámolóját az esetről, hogy lássuk miként kulminálódik a hallgatókban ez a dinamika, ami az országban, a színházban, az egyetemen és a tanszéken zajlott.

“márc. 9: Ez a nap nagyon élénken él az emlékeinkben. (...) Délután a félévi mozgásvizsgánk van, melyre leutazik a teljes tanári kar, és először jelenik meg V. A. is a nézőtéren. Ekkor már mint intézetvezető. A feszültség szinte tapintható a levegőben. Mi a nagy nyomás ellenére meglepően koncentráltak vagyunk, és mindenki egyetért abban, hogy ez egy kivételesen jó vizsga.

¹⁵⁸ https://nepszava.hu/1059232_csaki-judit-pert-nyert

¹⁵⁹ Később Kocsis Pál is pert indított, miután eltávolították ötöd éves osztálya mellől. A bíróság Kocsis javára döntött.

¹⁶⁰ Uray szóbeli közlése

¹⁶¹ T.B. interjú Mohácsi Jánossal

Az öltözőnkbe az osztályfőnökünk és Rusznyák Gábor mellett Csáki Judit is belép. Nagyon furcsa állapotban van, elmondja, hogy mennyire gratulál, hogy sikerült elkápráztatnunk, és hogy fogalma sincs, hogy mi lesz velünk, mert most úgy tűnik, hogy ennek az egésznek vége. Ezen a ponton elsírja magát. Én nagyon meglepődöm. Sose gondoltam volna, hogy a tanárnő tud sírni, hogy vannak érzései.

Többet azonban ő se árul el. Gábor elmondja, hogy ez olyan lesz, mint mikor az embernek elválnak a szülei. Itt lopva rám sandít, jelezve, hogy én erről többet tudok. „Na! Fasz!” – gondolom. Inkább eszem egy pizzát. A pizzériában találkozom két osztálytársnőmmel, akik olyan mereven és sápadtan ülnek egymás mellett, mint két antik szobor.

- Mi van? – kérdezem – nagyon szarul néztek ki!

- Hát nem látod? Csak ez az egész.

- Jaj már! Minden rendben lesz! Kértek? Négysajtos! Premierünk vooolt!

- Nem vagyok éhes.

- én se... – mondják.

- Öhm... ok... akkor este New York?

Bólintanak. Én vállat vonok és eszem.

Este a New Yorkban rengetegen vagyunk. A Csikyben is aznap van premier, vagy darabtemetés (?), így azokat is várjuk, akik azt nézték. Közös lazulás, némi alkohol, én egy harmadikos csajjal sörözöm a hátsó teremben, próbálok figyelni, de fogalmam sincs, miről beszél, mert lopva a másik termet lesem, hogy belép-e végre a fiú, akivel egy hónapja kerülgetjük egymást. Egyszer csak óriási kiabálás a másik teremből. „Mi a szar?” – mindenki megindul a pult felé. Mi is felállunk. Látom, ahogy a fiú osztálytársaim lefogják az osztályfőnökömet, aki azt kiabálja, hogy „verik a Mohácsi Jánost!” A pult felé nézek, Uray Pétert éppen egy vadidegen csávó kanalazza fel a földről, Mohácsi a pult mellett áll, az arca vörzik. Ekkor már minden pasi ugrik: próbálják megakadályozni, hogy a tanáraink egymásnak ugorjanak. Sikerül nekik. „Basszátok meg a tanáraink vagytok!” – kiabálja egy harmadéves lány.

- Mi az? Mi történt? – kérdezem egy mellettem állótól.

- A Mohácsi lefejelte az Urayt, aki erre hozzávágta a sörét.

(...) Kint üvegsörömpölés hallatszik, egy osztálytársnőm összetört egy korsót, egy másik meg épp zokogva elrohan. A feszültség tovább hullámszik a kocsmán. Elfojtott magánéleti feszültségek pattannak ki. Úgy tűnik, ma este még miattam is lesz verekedés, egy osztálytársam

kel védelmemre egy volt pasimmal szemben. Gyorsan kapcsolok, és sikerül idejében leszerelnem. Iszonyatosan büszke vagyok magamra, hogy ilyen ügyes vagyok. Pár perc múlva belép a fiú, akire egész este vártam.

- Itt mi volt? –kérdezi

- Hát hosszú.”¹⁶²

A kaposvári bíróság végül garázdaság miatt elítéli Mohácsi Jánost és Réthly Attilát. Vidnyánszky Attila az ítéletre hivatkozva a két tanárt elküldi az egyetemről. Ezzel végleg lezárul a Csáki-korszak.

Statue of Liberty is sad.

¹⁶² T.B. interjúja Sodró Elizával.

5.3. Vidnyánszky-korszak

Időszak	2012-2017
Képzés típusa:	10 féléves osztatlan egyetemi képzés
Vezetőség:	intézetigazgató: Vidnyánszky Attila (2012-13) Galántai Csaba (2013-16) Simonné Pallós Piroska (2016-17) rektorhelyettes: Vidnyánszky Attila (2013-2020) tanszékvezető: Csáki Judit (2008-2013) dékán: Lieber Erzsébet (2010-2015) Hatos Pál (2015-)
Misszió(k):	képzés nemzetközivé tétele kooperatív (duális) képzés indítása és működtetése az új vezetés kialakítása és elfogadtatása
Meghatározó történések	
2012-től	nyári nemzetközi színházi műhely
2013. július 1.	Vidnyánszky Attila lesz a Nemzeti Színház igazgatója
2016.július 1.	Fülöp Péter lesz a Csiky igazgatója művészeti vezető: Bozsik Yvett
2017. március 22.	megnyílik az egyetem stúdiószínpada a KE KÖZPONT
Felvételizők száma	2278
Induló osztályok száma	6
Végzett hallgatók száma	89
Ebből pályán	78 (87%)
Rosta	Vidnyánszky, Eperejes, Cserhalmi, Bozsik: nem Uray, Cseke: igen
Osztályfőnökök	van
Mesterségtanárok:	<i>lásd bontásban lent</i>
Más tanárok	Barkóczy László, Cszuzda Kitti, Domonkos Áron, Erdei János, Faragó László, Gál Laura, Galántai Csaba, Kelemen Márta, Kozma András, Litvai Nelli, Lóki Sándor, Lugosi György, Pintér Attila, Szöllősi András, Takács László, Takaró Mihály, Újláb Gábor, Varga István

VISZONYOK	színház	egyetem	országos
képzés	kielégítő	kultúrpolitikai biztonság, szinte kiszolgáló	a konzervatív oldal erőfölényhez jutott a képzésen. kialakul a két pólusú képzés

A Vidnyánszky-korszak idejében voltaképp minden osztályfőnök kialakította a saját képzését. Gyakorlatilag kis korszakokról van szó. Az osztályokban tanító mesterségtanárok névsora sokat elárul:

Vidnyánszky-osztály¹⁶³: Vidnyánszky Attila, Gemza Péter, Méhes László

Uray-osztály¹⁶⁴: Uray Péter, Horváth Lajos Ottó, Kelemen József, Takács Katalin, Kovács Zsolt, ifj. Vidnyánszky Attila, Vecsei H. Miklós, Galambos Péter, K2, Zsótér Sándor,

Eperjes-osztály¹⁶⁵: Eperjes Károly, Kéri Kitty, Spindler Béla, Uray Péter, Kelemen József, Babarczy László (!), Szabó István, K2

Cserhalmi-osztály¹⁶⁶: Cserhalmi György, Derzsi János, Radnay Csilla, Szikora János, Bagó Bertalan, Hargitai Iván, Blaskó Borbála, Uray Péter, Egyed Attila, Vidnyánszky Attila, Hudi László, Nagy Norbert, Dékány Barnabás, Udvaros Dorottya, Rozs Tamás, Rusznák András

Cseke-osztály¹⁶⁷: Cseke Péter, Réczei Tamás, Rusznyák Gábor (!), Barta Dóra, Csapó Virág, Kelemen József, K2, Sente Vajk, Porogi Dorka, Uray Péter, Zayzon Zsolt

Bozsik-osztály¹⁶⁸: Bozsik Yvett, Réczei Tamás, Sarkadi Kiss János, Dér András, Kelemen József, Bakos-Kiss Gábor, Móczár Bence, Vidnyánszky Attila

¹⁶³ (2012-2017) Ács Eszter, Barta Ágnes, Berettyán Nándor, Berettyán Sándor, Bordás Roland, Fülöp Tamás, Katona Kinga, Kovács András, Krausz Gergő, Kránicz Richárd, Mikecz Estilla, Nagy Johanna, Roehnelt Zsuzsanna, Stefánszky István, Vas Judit Gigi

¹⁶⁴ (2013-2018) Benedek Dániel, Dér Mária, Dunai Csenge, Helvacsi Ersan Dávid, Herczegh Péter, Horváth Julianna, Koltai-Nagy Balázs, Kónya Merlin Renáta, Mészáros Martin, Nagy Márk, Szabó Nikolett, Szép Domán, Ticz András, Varga Bori

¹⁶⁵ (2014-2019) Arató Ármán, Bach Zsófia, Bánföldi Szilárd, Bera Márk, Bergendi Barnabás, Habodász István, Kádas Petra, Kazári András, Krupp Bence, Maizác Fanni, Mucsi Kristóf, Orosz Csenge, Papp Barbara, Rábaközi Gergő, Réti Nóra, Sziládi Hajna, Takaró Kristóf, Törő Gergely, Török Sára, Tóth János Gergely, Varga Fekete Kinga

¹⁶⁶ (2015-2019) Bölkény Balázs, Cseke Lilla Csenge, Hermányi Mariann Borbála, Karácsony Gergely, Kisari Zsolt, Kocsis Gábor, Kovács Panka, Kovács Sándor József, Péteri Lilla, Szász Júlia, Szurcsik Ádám, Varga-Husztai Máté

¹⁶⁷ (2016-2021) Dura Veronika, Kelecsényi Anna, Kovács Martin Krisztián, Nagy Péter János, Pálóczi Bence, Szabó Dorottya, Tímadi Anita, Trill Beatrix, Urbán Richárd, Varga Ádám

¹⁶⁸ (2017-2022) Bocskai Virág, Dánielfy Gergely, Gulyás Gabriella, Hege Veronika, Horváth Márk, Kárpáti Barnabás, Kecskés Alexisz, Kovács Vecsei Fanni, Móczár Bence, Pál Péter, Pertics Villő Virág, Posgai Márton, Sikó Koppány, Szeri Martin, Tar Dániel, Tary Patrícia, Urbán-Szabó Fanni

A névsorból látszik, hogy gyakorlatilag mindenki izzította a kapcsolatrendszerét. A korábbi képzésről – a készség- és elméleti tanárokon kívül – Uray Péter és Kelemen József maradtak. Állandó visszatérők voltak a korábban itt végzett K2-sök (Fábián Péter és Benkó Bence), illetve Eperjes hívására visszatér egy kurzus erejéig Babarczy László, valamint a Cseke-osztályban eleinte feltűnik Rusznyák Gábor is. Az új tanárok bevonásának két előnye van. Ahogy már említettem, az első osztályfőnökségét általában mindenki nagy odaadással viszi, így ez az energia becsatornázódhat a képzésbe. A másik pedig, hogy szélesedik az a kapcsolatrendszer, ami a képzést a magyar színházi világgal összeköti. Nem ugyanazt a hálózatot terhelik a végzősök, hanem különböző közegek érezhetik a saját nevelésből fakadó erősebb kötődést.

Vidnyánszky első osztályának képzését, szinte teljes egészében ő vitte, ahogy tette **duális képzés** ezt Babarczy is az első osztállyal. Előbb Debrecenben, majd a második évtől, mikor Vidnyánszky a Nemzeti Színház igazgatója lett, Pesten. Vidnyánszky a távolságot és az egyre sűrűsödő elfoglaltságait áthidalandó megoldása az lett, hogy az osztály mesterségbeli képzését gyakorlatilag felköltöztette Pestre, így a hallgatók – és sokszor a többi tanár is – két városban tanultak, tanítottak. Többek közt ez a koncepció indította el a kooperatív képzés (becenevén duális képzés) koncepcióját. Ez röviden annyit jelent, hogy az egyetem együttműködési szerződést köt egy színházzal, hogy az osztály készség- és elméleti képzését az egyetem, mesterség képzését viszont az színház vállalja. Ez bizony a régi stúdió-rendszer és az egyetemi képzés elegye. Mozgó egyetem. A hallgatók szorosabb kapcsolatba kerülnek egy kőszínházzal, cserébe a színház *anyaszínházzá* válik (szerződtetési előjogok), valamint csoportos szereplőkhöz jut, aminek finanszírozását egyre kevésbé engedheti meg magának. Hátrányai közé tartozik a csoportos ingázás, az egyetemi kampusz kiüresedése, valamint azok az infrastrukturális és szervezési kihívások, hogy a különböző színházak mennyire képesek megfelelő környezetet biztosítani az oktatáshoz.

“Ami számomra hasznos volt ebben a rendszerben, hogy korán találkoztunk a színházi világgal, a kőszínházi működéssel, feladatkörökkel. Nagyon komoly színészeket nézhettünk próba közben, amiből szerintem valóban lehetett tanulni. A problémám, hogy talán korán kerültünk be produkciókba, a műhelymunkától vett el időt. Ezért is döntöttünk úgy, hogy a negyedévet nem gyakorlati évként kezeljük, hanem együtt maradunk és osztályként dolgozunk.

Egy másik észrevétel, hogy a színház nem egyetem. Sok segítőkész munkatárssal találkoztunk (természetesen pár kevésbé segítőkésszel is) de a színház működési rendje eredendően más, mint az egyetemé. Nem volt megoldható, hogy hajnalig próbáljunk, ha éppen arra lett volna szükség. A termeknél is sokszor más próbákhoz kellett alkalmazkodnunk. Hangsúlyozom sok segítséget kaptunk, de a színház mint üzem természetesen nem alkalmazkodhatott mindenben hozzánk.”¹⁶⁹

A kooperatív képzés nem volt kötelező az osztályfőnökök számára. A korszak hat osztályból hivatalosan három osztály esetében volt kooperatív rendszer. A Cserhalmi-osztály Székesfehérvárral, Cseke-osztály Kecskeméttel, Bozsik-osztály Kaposvárral (!) kötött ilyen megállapodást. Vidnyánszky osztályai (és a legtöbb osztály) pedig egy általánosabb együttműködésben vettek részt a Nemzeti Színház életében. Összességében az az általános vélemény, hogy a Cserhalmi-osztály esetében kevésbé, a Cseke-osztálynál viszont egész jól működött a rendszer. A Bozsik-osztálynál pedig gyakorlatilag visszatértünk az elejére, hiszen az egész képzés voltaképp a kaposvári Csiky Gergely Színházzal való kooperatív képzésre épült.¹⁷⁰ Az Uray- és az Eperjes-osztály viszont az egyetemen maradt.

És újra visszatértünk a dolgozat egyik első kérdésére: kell-e egyáltalán felsőfokú színészképzés? Másképpen megfogalmazva: egyetemi képzés kell-e a színészeknek? Valamint kell-e a mesterségtanároknak oktatási tapasztalat, végig kell-e járni az egyetemi ranglétrát, ahhoz hogy bekerüljenek a képzésbe? Vidnyánszky látszólag szakít az olyan egyetemi kiváltságokkal, mint a biztonságos légkör, egyetemi közösség, speciális figyelem, az elméleti oktatás fontossága. Kis alapozás, gyakorlat és színház, színház, színház.

statisztálás

A korszakban a Nemzeti Színházban való statisztálás a legtöbb osztály esetében megvalósult. Hogy egy színészhallgató képzéséhez egy jó kis statisztálás hozzáad-e vagy sem – nehéz megmondani. Az én életemből ez kimaradt. Babarczy gyakorlatilag elkényeztetett minket. Miközben a kaposvári színház hajdani csoportos szereplőiből lett nagy színészek életéből nem. Meggyőződésem, hogy Vidnyánszky úgy gondolja, hogy egy hallgatónak meg kell tapasztalnia ezt az élményt – miközben persze szeret sokszereplős előadásokat rendezni.

Tehát a Vidnyánszky-korszak, ha lehet, még nagyobb szabadságot ad az osztályfőnököknek. Nincs megkötés, nincs kontroll, és ebből kifolyólag a képzés minősége is változó. Jó is lehet

¹⁶⁹ T.B. interjúja Bölkeny Balázssal (Cserhalmi-osztály) 2021.

¹⁷⁰ Interjúm Bierer Judittal (2025.)

és rossz is. Az biztos, hogy a sokfajta képzés az egyetem adminisztrációra hatalmas terhet ró. A hallgatók időszakos jelenléte, tömbösített elméleti órák, ismeretlen színházak problémáinak távmegoldása teljesen idegen az egyetemi rendszertől. Ha a korábbi két korszak különösen nagy kihívás volt az oktatásszervezők számára, ez a korszak még rátett pár lapáttal.

Uray Péter így vall Trill Beatrixnek:

“T.B. Mi változott Vidnyánszky Attila érkezése után a legjelentősebben az egyetemen?”

Uray Péter.: Erős elhatárolódás történt a korábbi tanári kar vezette osztályok és az újabbak között. ’12 őszén Attila indított osztályt, ’13-ban én. A felsőbb évfolyamok hamar, még a gyakorlati évük előtt kimentek színházakhoz (javarészt az osztályvezetőjükkal), a Vidnyánszky-osztály egy idő után felment a Nemzetibe, úgyhogy volt, hogy csak magunk voltunk az egyetemen. Rendkívül fontos volt az osztályommal végzett munka, meghatározóan sok segítséget kaptam hozzá, de hiányzott az az egyetemi élet, aminek fontos tényezője az osztályok egymás melletti jelenléte, a folyamatos kommunikáció lehetősége és az a légkör (annak minden velejárójával), ami az egyetemisták számára a művészeti kart otthonná varázsolja.

Nincs elegendő létszámú, állandó, jelenlevő tanári kara a tanszéknek. A szak alapítás idején az alapfeltételek teljesülhettek a kaposvári alkotógárda képzésbe lépésével, tehát az oktatók helyben, elérhető közelségben voltak, de problémák már az elbocsátásokat megelőzően is érezhetőek voltak. A váltást követő évek láthatóvá tették, hogy Kaposvár a fővárostól való 200 km-es távolsága és a bérék/óradíjak nevetségesen alacsony színvonala nem teszi lehetővé, hogy az oktatók ingázással vegyenek részt a tanszék munkájában. A mesterség-trimeszterekre meghívtak vagy leköltöztek Kaposvárra arra az időszakra, vagy nekünk kellett pesti próbahelyet találnunk, hogy az adott rendező dolgozni tudjon velünk.”¹⁷¹

És igen. Megint a földrajz. A kaposvári képzés egyik legnagyobb küzdelme azzal a 185 kilométerrel van, ami elválasztja Pesttől. Ezt kell áthidalni, ha meg akarod mutatni magad, és ezt kell megtenni, ha le akarsz hívni valakit tanítani. A kooperatív képzés kínált erre egy megoldást. (Még akkor is, ha Vidnyánszky Attila önmagán érzékelte először, hogy nem fog tudni lejárni Kaposvárra.)

¹⁷¹ Trill Beatrix interjúja Uray Péterrel (2021.)

5.4. Kéri-korszak

Időszak	2018-től
Képzés típusa:	10 féléves osztatlan egyetemi képzés
Vezetőség:	intézetvezető: Kéri Kitty (2017-2021) tanszékvezető: Kéri Kitty (2021-)
Misszió(k):	a kooperatív képzés átalakítása a hallgatók a campusra való visszaszervezése a képzés életben tartása
Meghatározó történések	
2020. április - november	modellváltás az SZFE-n
2020-21	Covid-járvány
2020. augusztus 1.	Kaposvári Egyetem beolvad a Szent István Egyetembe
2021. február 1.	modellváltás a SZIE-n - új giga egyetem létrejötte gödöllői központtal - Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem(MATE)
Jelentkezők száma	813
Induló osztályok száma	3 (2020-ig)
Végzett hallgatók száma	46
Ebből pályán	<i>nem telt el annyi idő, hogy ez a kérdés értelmezhető legyen</i>
Rosta	<i>változó</i>
Osztályfőnökök	van
Mesterségtanárok	Botos Bálint, Eperjes Károly, Fándly Csaba, Gemza Péter, Guelmino Sándor, Kelemen József, Kéri Kitty, Réczei Tamás, Szabó Attila, Szalma Tamás, Uray Péter, Varga Zsuzsa, Vidnyánszky Attila, Zalán János
Más tanárok	Bozóki Marianne, Faragó László, Fazekas Sándor, Gál Laura, Gombos Péter, Kelemen Márta, Kovács Zoltán, Kovács Péter, Litvai Nelli, Lóki Sándor, Ruzsa Dénes György, Szabó Zsófia, Szöllősi András, Takács László, Újláb Gábor, Vörös Árpád

VISZONYOK	színház	egyetem	országos
képzés	együttműködő	Gödöllői központ, kölsönösen értetlen, távoli viszony	az SZFE átvételével a képzés jelentősége csökken

A Vidnyánszky- és a Kéri-korszak között nincs jól érzékelhető határ. Akár azt is mondhatjuk, hogy a képzés életében ez az első békés átmenet. Elindulnak a második osztályok. “kisUray-osztály”¹⁷², amit Uray Kéri Kittyvel visz, a második Eperjes-osztály¹⁷³, ahol meghatározó tanár még Szalma Tamás, valamint a második Vidnyánszky-osztály¹⁷⁴, amit Varga Zsuzsával és Zalán Jánossal indít. Utóbbiról az osztálynak közel két éves csatározás után sikerül elválni.

Meghatározó történés a covid-járvány, az SZFE-botrány, és az hogy Vidnyánszky Attila a modellváltott SZFE alapítványának elnöke lett, így a két magyarországi képzés újra egy hálózatba került. Csakúgy, mint a kezdetekkor. Akkor Babarczy Lászlónak volt befolyása mindkét intézményben, most Vidnyánszky Attilának van. A két kör felépítése azonban eltérő. Babarczy osztozott a befolyáson többekkel. Vidnyánszky Attila viszont gyakorlatilag egyedül van. És véleményem szerint, ez az ő legnagyobb bánata. Hatalmas átalakításokat eszközölt országos szinten, demokrácia ellenesen rövid idő alatt, amikben sok esetben volt ráció, de nem állt rendelkezésére az a személyi állomány, akikkel közös szakmai platformon állna, és akikkel egy ilyen volumenű változást kivitelezni lehet. A kaposvári képzés azonban Vidnyánszky távoztával veszélybe került. Addig a képzés fontosságát az adta, hogy nem az SZFE. Sőt, ha politikai, ideológiai alapon is, a kultúrharc részeként, de 2011 és 2020 között vált el legmarkánsabban a kaposvári képzés az SZFE-től. Ebben az időszakban volt valóban más. Ha akarom, ebben az időszakban Kaposvár a Magyar Teátrumi Társaságnak képzett, az SZFE pedig mindenki másnak. Ez a szempont a magyar társadalmi megosztottságot mélyíti, és nem a hallgatók szemszögét veszi figyelembe, akik csak sima színészek akarnak lenni.

Gál Laura (ének), Lóki Sándor (cselgáncs) Kelemen Márta (beszéd), Kelemen József és Uray Péter (mesterség). Ők azok a tanárok, akik végigtanították a húsz évet. A kaposvári képzés most csendes. Ahogy Uray pontosan summázza, “nincs elegendő létszámú, állandó, jelenlevő tanári kara a tanszéknek”.¹⁷⁵ Vajon a politikai viharok csendesedésével, ki tud-e itt alakulni az

¹⁷² (2018-2023) Csabai Csongor, Csapó Judit, Farkas Laura Natália, Foltányi Edina, Hajdú-Sobor Csaba, Katona Levente, Kövesi Csenge, Madácsi István, Martos Hanga, Potonyecz Fanni, Sándor Soma, Szentgyörgyi Dániel, Urszinyi Ádám, Virágh Panna

¹⁷³ (2019-2024) Balaskó Bence, Góg Tamás, Horváth Barnabás, Juhász Jázmin, Komlódy Márk, Kucskár Kamilla, Lábán Roland, Nagy L. Ferenc, Német Klára, Sinka Edina, Szalai Katalin, Sóvári-Fehér Anna, Tóth Marcell, Varga Levente, Venyige Petra, Várhelyi Áron

¹⁷⁴ (2020-2025) Battai Lili Lujza, Bognár Bence János, Duma Kata, Ionescu Raul Gabriel, Jakab Tamás, Juhász Péter, Kerék Benjámin Dominik, Kiss Anna Gizella, Krauter Dávid Róbert, Mikita Dorka Júlia, Polyák Anita, Puskás Balázs Ákos, Séra Dániel, Sipos Ilka, Wettstein Márk, Winkler Tamás Ábel

¹⁷⁵ Trill Beatrix interjúja Uray Péterrel (2021.)

itt felhalmozott tapasztalatok alapján egy szakmailag valóban erős profillal rendelkező alternatív képzés?

Jövőre Crespo Rodrigo és Guelmino Sándor indít osztályt. Felkészül a tatabányai Jászai Mari Színház.

6. AKIÉRT A HARANG SZÓL

2003 és 2025 között 18 osztály végzett a Kaposvári Egyetemen (később Szent István Egyetem, később MATE). Ez 265 végzett hallgatót jelent. Az anonim kérdőívet a végzett hallgatók nagyjából negyede töltötte ki (64 fő), és minden osztályból legalább ketten (ez a felvételi időpontjával azonosítható be). A szervezésben segítségemre voltak azok a hallgatók, akikkel a *Kapösszvár* elnevezésű össz-diáktalálkozót szerveztük – minden osztályból egy kapcsolattartó. Az eredmények sokat segítettek a korszakok hangulatainak, dinamikáinak megragadásában, most azonban az összehasonlítást szándékosan felfüggesztem, és arra teszek kísérletet, hogy egy ilyen képzés, ahol gyakorlatilag minden meghatározó ideológiai irányvonal lehetőséget kapott, mit ad ki *egyben*. Hogy triviális példával éljek, a gyerek fejlődése szempontjából nem az egyes szereplők erényei, hanem az összes őt érő hatás együtt válik meghatározóvá. Az ország fejlődése szempontjából sem lehet csupán az egyik oldal igazságát kiemelni, a másik hibáit kárhóztatni, hatásukat kizárólagossá tenni, hanem hatás szempontjából kénytelenek vagyunk egyszerre rátekinteni, hogy így együtt, közösen mire jutottunk. Mert lehetnek nagyszerű ötleteink, kiváló koncepcióink a felsőfokú képzést illetően, de végül mégis csak az számít, hogy mit éltek át azok, *akikért a harang szól*, a hallgatók.

A kérdőív öt szakaszból állt – itt most csak az első kettőt mutatom be részleteiben.

1. felvételi és az azt megelőző ismeretek felmérése
2. az osztály jellemzése
3. egyéni fejlődés, meghatározó élmények
4. a diploma utáni elhelyezkedés
5. egy ideális képzés

1/1 Mit hallottál a kaposvári képzésről, mielőtt felvételiztél ide?

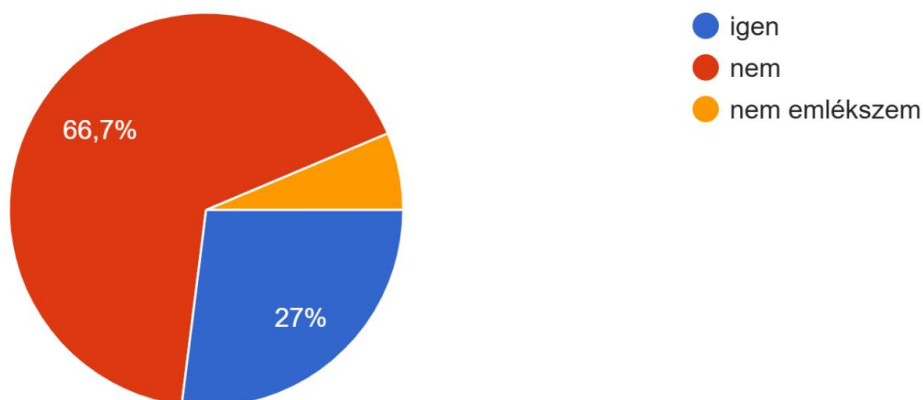
79

A válaszok egyértelműen a felsőfokú végzettséget jelölték meg döntő szempontnak. Második helyen szerepel a képzésre járó hallgatók vagy korábban felvételizők véleménye. Harmadik helyen pedig az, hogy ki indít osztályt. Meglepő a negyedik helyen befutott lokalizáció is. És ha belegondolunk, valóban fontos szerepet játszhat egy fiatal életében, hogy kiszakad a családi körből. A felajánlott válaszok közül a *módszer* kapta a legkevesebbet.

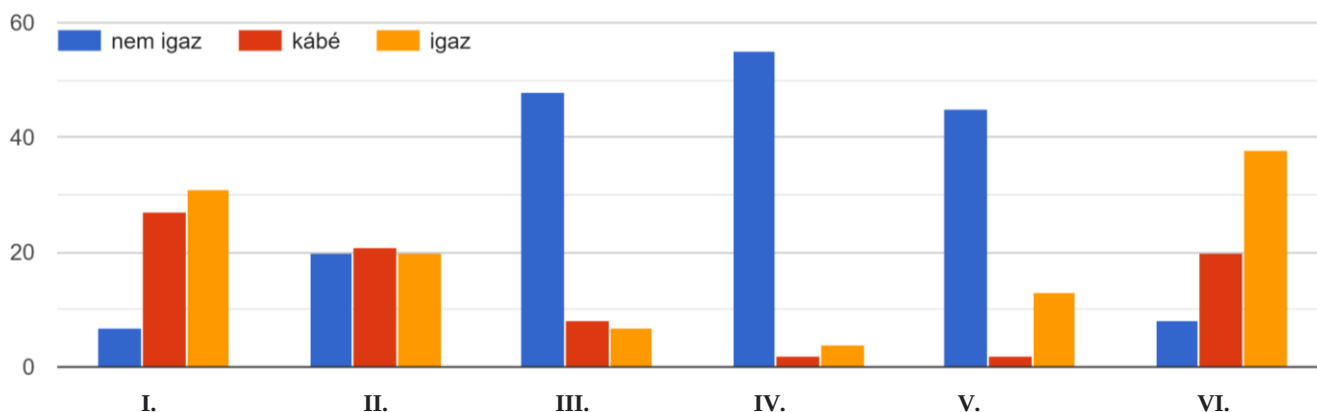
1/4. Jártál-e korábban Kaposváron?

Egy egyértelmű diagram arról, hogy a városnak miért jó ez a képzés.

1/5. Mennyire igazak Rád a következő állítások?

- I. Színész akartam lenni és mindenhova felvételiztem, ahova csak lehet.
- II. Fiatal voltam, azt se tudtam mi van.
- III. Úgy felvételiztem, hogy később majd átjelentkezem az SZFE-re.
- IV. Csak Kaposvárra felvételiztem.
- V. Láttam korábban kaposvári vizsgaelőadást.
- VI. Csak színészként tudtam magam elképzelni.

A diagram összefoglalja, hogy a felvételizők vajmi keveset tudnak a képzésről, de elhivatottak. Elenyésző azok száma, akik nem csak színészként tudták magukat elképzelni, és azok is kevesen vannak, akik előzetes számításból úgy felvételiznek, hogy majd átjelentkeznek az SZFE-re. Ahogy sejteni lehetett, ez egy erősen érzelmi döntés, ahol olyan kicsi a bekerülés esélye, hogy a fiatal nem mérlegel, nem jár utána, nem taktikázik. Egyszerűen felvételizik mindenhova, aztán lesz, ami lesz.

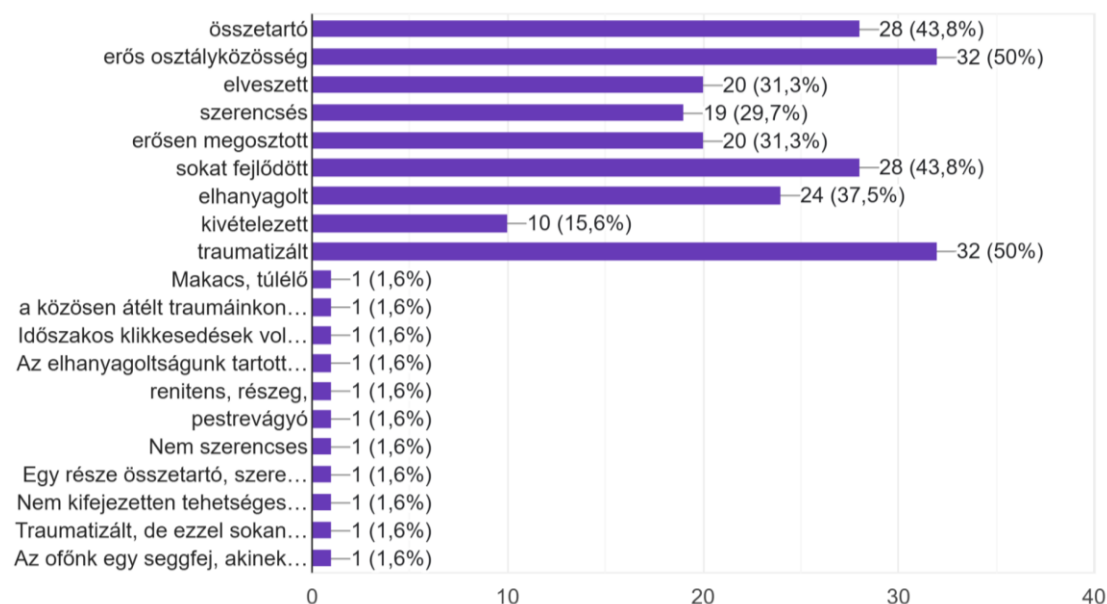
1/6 Felvételi élmény

Ahogy korábban említettem, a felvételi élménye korszakokon átívelően pozitív. Árnalunk kell azonban ezt a képet azzal, hogy valamennyi válaszadó egy (vagy több) sikertelen pesti felvételi után érkezett Kaposvárra, ahol elsőre (vagy sokadjára), de végül *bejutott* a képzésbe. Ez olyan eufórikus tény, ami visszamenőleg is hathat. De ettől függetlenül is, a visszaemlékezések túlnyomóan pozitívak. Szófelhő:

6.2. Második szakasz - Az osztály

2/1. Mi jellemző az osztályodra? (több válasz is adható)

Ez egy nagyon izgalmas eredmény, mert az első helyen két holtverseny is kialakult. A válaszadók fele érezte úgy, hogy “erős osztályközösség” alakult ki és hogy az osztály valamilyen módon “traumatizált”. Ez a kettő persze nem zárja ki egymást. A közösen átélt rossz élmény épp úgy összetartó erejű lehet, mint a pozitív - persze az a képzés, ami ezt szándékosan előidézi, rossz úton jár. A második helyen a “sokat fejlődött” és az “összetartó” szerepel. A továbbiakban 20-24 szavazatot kapott, tehát a válaszadók harmada érezte azt, hogy osztálya “elhanyagolt”, “elveszett” és “erősen megosztott”. Míg a legkevesebbet a “szerencsés” ambivalens jelzője kapott, és csupán 15% jelölte a “kivételezett” jelzőt. Ez egy meglehetősen színes kép. Az 50%-os “traumatizált” jelző viszont nagyon magas szám. A trauma valami drasztikus külső beavatkozást jelöl, ami lehet politikai, szexuális, hatalmi természetű. Ha van bűne ennek a képzésnek, akkor ez az 50% az.

2/2 Mi volt az osztályod legnehezebb időszaka?

- Amikor meghalt egy osztálytársam első év tavaszán , majd nyáron még egy osztálytársam.
- Az első covid hullám. Első év második felében, mikor pont összeszoktunk, hazaküldtek minket két hétre, és három hónap lett belőle.
- Első évek. Duális képzésnek nem voltunk részesei, így sem színházhoz, sem igazgatóhoz, de más jelen lévő osztály hiányában szaktársakhoz sem tudtunk kapcsolódni.
- Az SZFE foglалás.
- Amikor elkezdünk egy próbafolyamatot egy tanárral, de nem készültünk el, és félbe hagytuk.
- Mikor elkezdtek kirúgni a tanárainkat.
- Az utolsó év, rettegés a kilátástalan pályakezdéstől.
- Amikor kiderült, hogy az osztályfőnökünk kapcsolatban van az egyik osztálytársunkkal.
- A harmadév második fele, amikor már kiengedtek munkákra, és 10-ből 6 ember hol jelen volt a képzésen, hol nem, és közben nyakunkon a vizsgaidőszak.
- Nem volt. Végigittam az egészet. Semmire nem emlékszem.
- Talán amikor féltünk a rostától.
- 2012, Vidnyánszky jön, New yorki csata.
- Covid. Amikor a Nemzetiben statisztáltunk és a Soroksári úton laktunk egy színészlakásban, aminek csak egy wc-je volt, és ráadásul kijárási tilalom volt este 8 után.
- Amikor az osztályfőnök eljegyezte az egyik osztálytársunkat.
- Pandémia
- Rosta
- Első évben a harmadik trimeszterben az egyik tanár másfél hét után "visszaadott" minket. Érzékeltette, hogy nem vagyunk túl fontosak.
- A második év első két trimesztere. Az elsőnél a folyamat egyharmadánál kiderült, hogy nem azzal fejezzük be, akivel elkezdük. A másodiknál alig láttuk a tanárunkat és magunkra lettünk hagyva.
- Nem emlékszem ilyenre.
- Mikor jöttek a szerződtetések, és megéreztük, hogy vége lesz annak, ami eddig volt.
- A modellváltás és az akörüli tanári csatározások.
- Nem volt látványos mélypont.
- A szerződtetések előtti időszak.
- Másodév. Nem volt tanár. Aki volt, alkesz volt. Kértük a vezetőséget, hogy történjen valami, azt mondták, fel lehet állni, el lehet menni. Ekkor alakult a társulat. Plusz utolsó év, az elhelyezkedés nem segítése.
- Eleinte a munkamennyiség. Mindent is szerettek volna nekünk átadni. Aztán meg az elhelyezkedés.
- Amikor Vidnyánszky Attila megérkezett, és az addig ott tanító vezető tanárok egy részének felmondtak vagy elmentek.
- Az első-másodév. Két nagyon rossz mesterségtanárt kaptunk, és az egyetem nem állt ki mellettünk, amikor változást akartunk.
- Volt egy hónapokig tartó időszak, amikor az egnem volt más színészosztály rajtunk kívül.
- Covid, SZFE botrány, politika
- Amikor felkerültünk Pestre a Nemzeti Színházba statisztálni... szétszakadt az osztály, és összezavarodtak a viszonyok
- Amikor Vidnyánszky eljövételét már sejteni lehetett, és az ofőnk felajánlotta, hogy jelentkezünk át Pestre, aztán lefűjta, mondván hogy áruló van köztünk, aztán kiderült, hogy az osztály "kiválasztott" része a többiek tudta nélkül mégiscsak átjelentkezett.

2/3. Mi volt az osztályod legsikeresebb vizsgaelőadása, szakmai pillanata?

- Uray Péter - Ahogy tetszik, fizikai színház vizsgája
- Tévedések vígjátéka Mohácsival.
- A második covid hullám. Különböző lakásokat rendeztünk be térnek, négy kamerával tudták nézni a tanárok a jeleneteket. Kisfilmeket forgattunk, zeneket irtunk...
- Ifj. Vidnyánszky Attila rendezte R&J. Szerethető produkció lett, sok helyre eljutottunk vele.
- Hamvas Béla: Ördögösök. Az Ördögkatlan Fesztiválon áramszünet lett és a nézők világítottak telefonjaikkal.
- A Psyché volt a diplomamunkánk. Szép előadás volt, sok sikert értünk meg vele.
- Nekem az Uray-vizsgánk, a Tavaszi áldozat volt a legjobb időszak. Ott baromi kemények, és erősek voltunk.
- Caligula helytartója/ nagyon jó volt a k2-s srácokkal dolgozni és egy szuper vizsga lett belőle.
- A Marat-Sade, mert akkor láttam, hogy a régi kaposváriaknak ez milyen sokat jelent, és erőt adott, hogy a színház évtizedekig tud hatni, ha jó.
- Csehov Három nővér vagy a Jónás Tamás estünk.
- Uray-vizsga Ahogy tetszik, kemény munka volt, nagy siker.
- Carmina burana vizsgánk. Szinte segítség nélkül, maximum erőbedobással dolgoztunk saját és mások jelenetein.
- Jeles András: Intelligens szervíz című vizsgaelőadásunk. Újszerű volt és különleges.
- Amikor "maszekba" csináltunk magunknak egy előadást - végre egy teljes darabot - és nem csak jelenetek voltak különböző művekből random sorba rendezve.
- Saját rendezés!
- Tartuffe előadásunk, amit Kelemen Józsi csinált. Az tényleg fasza lett.
- Az összes. Mindig azt éreztem, hogy menő, amit csinálunk.
- Elsőben csináltuk a tavaszi áldozatot. Mert olyasmi volt, ami egyedülálló, és teljes egészében mi raktuk össze.
- A Babarczy-vizsga. Az volt talán az utolsó jelenléte egy osztály életében.
- A harmadéves modern vizsgánk is jól sikerült, szerettték.
- Jeles András: Intelligens szervíz
- Hamvas Béla: Ördögösök harmadév (sok helyre elvittük, csapatként dolgoztunk a k2-vel)
- Kálmán nap, diploma előadás. Sok rendező eljött, szült új munkákat. Szerettük
- Uray: Tavaszi áldozat, Pintér-Darvas: Parasztopera
- Az első zenés mesterség vizsgánk, ahol rögtön olyan feladattal kellett megküzdenünk, ami jóval meghaladta sok ember képességét (hangszer, tánc, ének).
- Parasztopera a Posztón és a Nemzetiben. Tavaszi áldozat egy külföldi vendégszereplésen. Pár évvel később látni a poénjainkat a pécsi Parasztoperában :D :D :D (Kösz, Moh!)
- A második év harmadik trimeszterének zenés mesterség vizsgája. Nem éreztük hogy bárkinek fontosak lennénk, úgy éreztük, hogy el vagyunk hanyagolva és be akartuk bizonyítani, hogy méltók vagyunk a figyelemre.
- Viripajev: Részegek, mert önerőből csináltuk
- Az államvizsga előadás a Csiky nagyszínpadán, Mohácsi rendezésben.
- Végig úgy éreztem.
- Amikor elvittük a vizsgánk a Szombathelyi színházba ahová 5 embert leszerződttettek instant.(3 nővér-Kelemen Józsi)
- Cseh Tamás vizsga, New yorki út filmforgatással, teltházas vizsgák a Merlinben, Kis háleány nyolcezer előadás a Csikyben

- Egy Brecht vizsga. Ott mindenki meg tudta mutatni magát, erősek voltunk együtt, frissek, szépek és színesek.
- Talán a Perzsák de ez nem összehasonlítható mert más színésztechnikát igényel mint amihez szokva vagyunk
- Az első tanévünk. Amikor meg nem kellett statisztálnunk úgy tűnt "lesz ebből valami".
- A parasztopera, a nemzetiben és a Naftalin Balatonföldváron. Nívós helyeken szakmailag is elfogadható vizsgaelőadások voltak.
- Osztály saját előadása. Mert annyira együtt dolgoztunk, a munkáért és nem sikerért vagy valami más érdekért, csak egymásért, az előadásért. Hogy működjön.
- Rómeó és Júlia, gyakorlatilag az országot jártuk vele és nagyjából mindenhol szerettük is játszani. Díjakat is nyert.
- Bíborsziget a posztton - jó közönség, nevetés, szakmai visszajelzés.
- A diploma előadás, mert annak végre színház szaga volt
- Amikor az egyik osztálytársunk megrendezte nekünk a Lear királyt
- A Sebő vizsga elsőben. Rozs Tamás rendezte. És az Auschwitz működik Jeles Andrással.

2/4. Adj címet annak az időszaknak, amikor Kaposvárra jártál?

Vidéken az élet	Önismereti terápia.	Szenvedés
Fent lent kint	Alkoholizmus kialakulása	Duális kísérleti bukás
Főnix	"Amikor igazán elkezdett	ÉLD TÚL
Bölcső	elbaszódni/szétszakadni ez a	Átgondolatlanul
A hanyatlás kezdete	szakma"	Fényhomály
Önbizalom szerzés	A vidéki kutató	Híj de szar emberré tesz a
Köd	Kaotika	hatalom...
A legyőzhetetlen	Színészképzés, emberesedés	Robbanócukorka pezsgővel és
A buborék	Fénykorszak	egy korty ecettel
Úrhajón	Napóra	A versenystálló
Hegyet hágék lőtöt lépék...	Megosztó	Mármoros álom
Amikor a naivitást és az	Elanyátlanodva	Egyszer fent, egyszer lent
optimizmust megölték.	Kaotikus szabadság	Godot-ra várva
Magasságok és mélységek	Tanulópénz	A remény rabjai
Minden, amit a vízzel főzésről	Félelem, szorongás,	Változókor
tudni kell	Bizonytalanság, barátság	Kiszolgáltatottság és a lélek
Az 5 év ami 10-nek tűnt!	Bírd ki! Kell a papír!	lassú de biztos rothadása.
Kik ezek az emberek? Ki	Az ifjúság édes madara	Önazonosság teljes
vagyok én?	Az elszigetelődés	ellehetetlenítése
Felnövéstörténet.	3 év a virágok városában.	Nem kellett volna...
Hátizsák 3+1 évnyi	Hektikus	Új élet.
traumával.	Káosz amigos	Korlátolt szabadság
Önmagam keresése.	Rendszerváltozás és narnia	Csöbörből Vödörbe
Nagy reményekkel	Átalakulás	Credo found
Szükség évei	Hőskorszak:)	
Forrongó üst	Felnövés	

7. ZÁRÓ GONDOLATOK

7.1. Mi történt itt?

A dolgozat vége fele, megpróbálok távolabbról rátekinteni erre a húsz évre, és gondolatban visszaugrani az alapkérdésre: mi történt itt a húsz év alatt? Kik és mire tanították a fiatal magyar színésznemzedék egy jelentős részét? Milyen dinamikák alakították a képzést és mindezt mi befolyásolta?

Egy kiváló szervező és egy legendás direktor életre hívja az ország második színészképzését, ami nem sokban különbözik a már létezőtől. Hasonló megközelítéssel és ugyanarra a kőszínházi piacra képi a színészeket. Ez nem feltétlenül okozott gondot, hiszen az első 15 osztály 219 végzett hallgatójának 70%-a jelenleg színházi munkát végez. Az időközben egyre hangsúlyosabb független színházi szcéna is sok, Kaposváron végzett hallgatót foglalkoztatott¹⁷⁶. A különböző korszakok, különböző osztályai esztétikában mind egy szöveg- és történetalapú, realista színjáték alapjait sajátították el.¹⁷⁷

A képzés hálózati szempontból kezdetben a kaposváriságra épült, az ottaniakon kívül az oktatásban egyedül Balikó Tamás vett részt Pécsről. Kérdés, hogy szabad-e egy képzést ennyire kitenni egyetlen színháznak. A képzés arra a helyzetre lett kitalálva, hogy a színháznál dolgozó rendezők áttanítsanak az iskolába. Ez nem Kaposvár-specifikus jelenség, valamennyi színészképzés azt mutatja, hogy a legtöbb esetben a tanárok két próba közt *átslattyognak* tanítani. Lehetett volna-e eleve két színházhoz kötni a képzést? Egy szorosabb Kaposvár-Pécs együttműködés talán eleve ellenállóbbá tette volna.

A helyzet még belterjessé sem válhatott igazán, amikor a kultúrpolitikai változások megdöntötték a színházban meglévő több évtizedes status quo-t. Az új helyzet és a belső feszültségek generációs szakadást eredményeztek a képzésen, ami után Babarczy elhagyta a várost. A színházból kiszorult rendező-tanárok vagy a képzésről is távoztak (Znamenák, Keszég), vagy felszálltak egy kevés

¹⁷⁶ KOMA Társulat, K2 (majd Apertúra), Dollár Papa Gyermekei...

¹⁷⁷ Leszámítva a mozgásalapú tanárokat (Uray, Bozsik, Gergye, Blaskó Borbála), valamint Jeles András és Vidnyánszky Attila esztétikáját.

férőhelyes túlélő-egység fedélzetére, a kaposvári színészképzésre. Az esztétika mit sem változott, a main-stream vonulatot egyedül Uray Péter mozgásalapú megközelítése, és Jeles András kanonizált avantgárdja törte meg olykor. A hálózat nyitott (menekült?) a főváros felé, és több olyan rendezőt kért fel, akik oszlopos tagjai voltak az SZFE-nek (Marton, Novák, Hegedüs D., stb.). Ez egy olyan mértékű átjárás volt a két egyetem között, amilyen nem történt még. Mintha a külső fenyegetettség összehozta volna a konkurenciát. A kezdeti lendületet és akkurátus építkezést hamar megtörte az egyre szűkösebb tér, amit az előbb színházatlan, majd 2010-től az egyetem támogatását is nélkülöző képzés nyújtani tudott. Fenyegetettségre adott válaszok jogos perekbe (Csáki/Kocsis-Vidnyánszky) és szégyenteljes konfliktusokba (Mohácsi-Uray-Réthly) manifestálódtak.

A képzés egyik legnagyobb, korszakokon átívelő kihívása az a 185 kilométer, ami Pesttől elválasztja. A megfelelő szakemberek elérése, a vizsgaelőadások és a hallgatók láthatósága, és ebből a helyzetből fakadó utazási költség és elszállásolás állandó kihívása a szaknak. Az első korszakban az újdonság (és Babarczy) ereje valamelyest orvosolta a problémát. A második korszak ezt a vendéglátékok és turnék fontosságával kezelte. A harmadik korszak pedig megpróbálta az osztályokat különböző színházakhoz kötni, ettől remélve a láthatóságot és a beágyazottságot.

láthatóság

A láthatóság elérését a Csáki- és a Vidnyánszky-korszak is attól remélte, hogy a hallgatók minél több színházi alkotóval dolgozzanak, hiszen egy közösen létrehozott vizsga kiváló lehetőség a megismerésre. Ebből fakadóan a kaposvári képzés nagyszámú rendezőnek és színésznek adott lehetőséget arra, hogy először próbálja ki magát tanárként. Több, mint ötven mesterségtanár tanított Kaposváron, akik közül keveseknek volt korábban tanári tapasztalata. Egyértelműnek látszik, hogy egy ilyen tanítási lehetőség - az általánosan alacsony fizetés mellett - fontos motiváció lehet a zömében férfi tanároknak.¹⁷⁸ (Idősebbeknek természetes összegzés és tudásátadás, fiatalabbaknak inspiráló kísérleti terep, kiábrándultaknak a jövő reménye.)

Ennek kétségtelen előnye a többször említett hálózatosodás, azaz hogy a hallgatók minél több emberrel kerüljenek kapcsolatba - bízva egy esetleges jövőbeni szerződésben. Hátránya viszont, hogy a hallgatók könnyen válnak kísérleti nyulakká egy-egy befutott rendező kezdő pedagógiája

¹⁷⁸ A húsz év alatt Novák Eszter, Porogi Dorka, Szilágyi Regina, Radnay Csilla, Blaskó Borbála, Kéri Kitty, Takács Katalin és Csapó Virág - tehát nyolc női mesterségtanár volt.

alatt. A tanárok mindhárom korszakban (másodikban legkevésbé) meglehetősen magányosak voltak. Sem egy kanonizált módszer, sem a vizsgák egymásra épülése nem segítette őket.

Módszerét jellemzően mindenki maga rakosgatja össze saját tapasztalatból, hallott feladatokból, és csak a korszakokon átívelők szerezhettek komoly - több mint tíz éves - tanítási tapasztalatot.

(Kelemen, Uray)

módszer

Mit tanítottak tehát? A kérdőív és az interjúk alapján általánosságban a következő módszer rajzolódik ki. A hallgatók első félévben alapozó, szituációs gyakorlatokat csinálnak, rendszerint néma-jelenetekkel kezdenek, majd ún. én-történetekkel foglalkoznak, ahol saját élményből kell jelenetet létrehozni. Valahol bejönnek az állatmozgások, valakik eleinte novellákkal, mesékkel, balladákkal foglalkoznak. Ezek a rávezető feladatok nagyjából az első évben lemennek (valahol csak pár hét, valahol az első fél év). Majd ezt követően elkezdődnek az egyre komplexebb és eltérő műfajú színházi jelenetek feldolgozásai. Gyakorlatilag ez a képzés gerince. Különböző rendező-tanárok, különböző szövegekkel alapvetően a *mindenkitől lehet valamit tanulni* módszer alapján tanítanak. Ez nagyban hasonlít magához a színházi munkához, azzal a fontos eltéréssel, hogy itt a hallgatók hozzák a jelenet-javaslatokat, a tanár pedig kommenteli. Szemben a színházzal, ahol a rendező rendszerint megmondja, hogy mit akar látni. De a képzés voltaképp leképezi a majdani színházi működést, ahol a színészek különböző rendezőkkel és szövegekkel, eltérő műfajokban, a *mindenkivel lehet valahogy dolgozni* módszer alapján működnek. A tanítás tere ebben a rendszerben a hozott jelenetek kommentálása. Tanára válogatja, hogy a kommenttel kérdez, elemez, esetleg elkezd rendezni.

Tehát azt lehet látni, hogy függetlenül a politikai ellentétektől, a módszer a lélektani realizmuson alapul, ahol a legtöbb hallgató viszonylag hamar találkozik a saját, személyes érzéseinek színpadra adaptálásával (én-jelenetek). A képzés lényege emellett a készségtárgyak (beszéd, ének, mozgás) elsajátítása, valamint az elméleti tantárgyak. Ez utóbbi az első két korszakban kiemelt fontosságú volt. (Hitvallásuk: színművészeket nevelünk és az egy értelmiségi szakma.) A harmadik korszakban nagyon vegyes megközelítések voltak, de a korszak hitvallása talán az, hogy a színészet gyakorlati képzés, úgyhogy a hallgatók mielőbb kerüljenek a színpadra.

Bár a kaposvári képzés nagyon sokféle volt, de alapvető felépítésében, megközelítésében, és esztétikájában hasonlított egymásra. Valamennyi korszak közel ugyanazt a klasszikus, történet- és szövegalapú, színházi esztétikát képviselte. Valahol erősebb volt az elmélet, valahol a gyakorlat, valamelyik szervezettebb volt, valamelyik képzés szétszúszott. Egy hosszabb-rövidebb alapozó

szakasz után jönnek a szövegek, a hallgatók hozzák a jeleneteket, a rendező-tanár meg kommentel. Eleinte jelenetek, majd végül teljes darabok.

Mindeközben - jobb esetben - megtanul beszélni és énekelni, kifinomultan mozogni, fizikailag megerősödik, megtanul szöveget értelmezni, de legfőképp szakmai magabiztosságot szerez, hogy a színházban már ne kelljen vele annyit szöszölni. (De kell.)

követelmény

És akkor álljon itt a színművész képzés hivatalos kimeneti követelményének részlete:

“A képzés célja színművészek képzése, akik az elsajátított elméleti ismereteik és komplex gyakorlati képességeik birtokában alkalmasak a hazai színházi műhelyekben, a filmes és televíziós produkciókban, a rádiós előadóművészetekben, illetve filmszinkronizálási munkákban magas szintű színművészeti tevékenység folytatására.”¹⁷⁹

Tehát kell még egy gyors szinkron- és rádió-gyakorlat is. De Kaposváron volt vívás, lovaglás, balett, kontakt, néptánc, tánc, akrobatika, cselgáncs, csoportos beszédóra, egyéni beszédóra, művészi beszéd, egyéni hangképzés, hangszeres zene, szolfézs, informatika, jogi alapismeretek, kommunikáció, korrepetíció, karének, zenés mesterség, dramaturgia, dráma- és színháztörténet, bibliaismeret, filozófia, költészet, management, művelődéstörténet, művészettörténet, előadáselemzés, drámaelemzés, filmelemzés, filmtörténet, multikulturális ismeretek, operatortörténet, viselettörténet, zenetörténet, regényelemzés, bábtörténet, bábozás, maszk készítés, szövés-fonás, stb...

Tehát van mit tanulni ezen az öt éves osztatlan képzésen. A kérdőívben megkérdeztem a végzettséget, hogy egy ideális képzésen milyen órákat tartanának a legfontosabbnak. A megadott tantárgyak közül¹⁸⁰ íme az első tizenkét legtöbb szavazatot kapott (zárójelben, hogy a 62 válaszadóból hányan jelölték) :

¹⁷⁹ <https://kormany.hu/dokumentumtar/kepzesi-es-kimeneti-kovetelmenyek-2>

¹⁸⁰ Teljes listát magam állítottam össze. Itt olvasható: énjelenetek, karakterépítés, improvizáció, jelenetek klasszikus drámákból, rendhagyó stílusok (moralitás, görög kar, abszurd dráma, esztrád, bohóc), szövegelemzés, szövegrírás, Sztanyiszlavszkij-technika, Más színész-technikák (Chekhov, Method Acting, Mejerhold, Grotowski, Lecoq), beszédtechnika, művészi beszéd, hangképzés, korrepetíció, karéneklés (kórus), filmszínészet, filmkészítés, casting helyzetek, szinkronizálás, akrobatika, zsonglörködés, újcirkusz, klasszikus táncok, modern táncok, kortárs tánc és mozgás, lovaglás, vívás, erőnléti edzések, színházi verekedés, önmanagement (social media, interjúhelyzet), számlázási alapismeretek, portfólió készítés, pályázatírás, dramaturgia, drámatörténet (híres darabok), színháztörténet (híres alkotók), művelődéstörténet (kultúratörténet), színpad és jelmeztörténet, költészet, művészettörténet, együttműködés más művészetekkel (akciók, installációk, kísérletek), alkalmazott színház (drámapedagógia, színházi nevelés), zenetörténet, idegen nyelv (játszani is azon a nyelven), hangszeres oktatás, szolfézs, kottaolvasás, világítás- és hangosítás technikai alapismeretek

1. **beszédtechnika (96,8%)**
2. **improvizáció (93,5%)**
- 3-4. **hangképzés (90,5%)**
szövegelemzés (90,5%)
5. **filmszínészet (87,1%)**
- 6-8. **kortárs tánc és mozgás (85,5%)**
más színésztechnikák (Chekhov, Method acting, Mejerhold, Grotowski, Lecoq)
színháztörténet (híres alkotók) (85,5%)
9. **drámatörténet (híres darabok) (85,5%)**
10. **karakterépítés (82,3%)**
- 11-12. **jelenetek klasszikus drámákból (80,6%)**
Sztanyiszlavszkij-technika (80,6%)

(Ehelyütt szeretném kiemelni Kelemen Márta, beszédtanárt, aki a kezdetektől mind a mai napig végigtanította a 265 hallgatót. Az interjúk és a kérdőív alapján a hallgatók többször *az ország legjobb beszédtanárának* titulálták. Díjat kéne neki adni. Én most neki csak ezt a pár sort tudom. Kelemen Márta esetében külön kiemelendő, hogy azon kevés tanárok közé tartozik, aki folyamatosan képzí magát.¹⁸¹)

Tehát a hallgatók a beszédkésztséget tartják legfontosabbnak. Az ideális kollektív órarend nagyjából megtalálható a képzésben, de ami kevésbé jellemző az az improvizáció (2.) és más színésztechnikák (6.)

Mind a vágyak, mind a valóság rendkívül szerteágazó tudást céloznak meg. Így a *minél több mindenkivel dolgozzunk* praktikuma a *minél több mindent tanuljunk* vágyával és az *akkreditáció követelményével* együtt egy hatalmas anyaggá áll össze, ami a legtöbb színészképzést túlterheli. Az intenzív, kis létszámú osztállyal, a sokszor testi és lelki önfeladással, a fenyegető rostával és a hön vágyott szerződéssel együtt ez az egész egy erősen fanatizált képzéssé lesz. Felmerül a kérdés, hogy

¹⁸¹ Interjúm Kelemen Mártával (2025.)

miért. Nem egy öröklött berögződéssel állunk szemben itt is? Az önfeláldozás, önsanyargatás Kelet-európai misztikumával?

Patrice Pavis, francia színháztudós jelenti Nyugat-Európából a *Színházi szótár* című könyvének hasábjain:

“Úgy tűnik, hogy a színészképzés körül halmozódnak a nehézségek, és ez legalább annyira zavarba ejti a színésztanoncokat, mint az oktatási szerveket. Ezeket a nehézségeket annál is inkább nehéz leküzdeni, mivel a nyugati hagyomány nem a test edzésére és egy adott hagyomány, illetve technika elsajátítására korlátozódik, hanem a színész teljes személyiségének mindenre kiterjedő képzésére törekszik. (...)

1. Észszerűtlen program

Az eszményi iskola programja nem ismer határokat: minden szerző, minden technika, minden színpadi művészet, minden kutatási módszer a tárgyat képezi.(...) Ahelyett, hogy színházi tudás egész területének lefedésére törekednénk, talán észszerűbb lenne az oktatást és a tanulást néhány kiemelt tengely köré szervezni, mint például a színházi írás, a színész, a tér, a rendezés, az intézmény, a művészetek közötti kapcsolat, a befogadás. E tengelyek lehetővé tennének egy egyszerre elméleti (akadémiai, a leírás értelmében) és gyakorlati (megvalósítás, amely művészeti tárgyat hoz létre, majd megpróbálja azt elemezni) megközelítést.”¹⁸²

7.2. Mi történhet itt?

Lecoq

A párizsi Jacques Lecoq iskolában heti ötször, napi négy óra volt a képzés. Emellett önállóan készültünk a feladatokra, amiket heti egyszer az összes tanár és az egész iskola előtt mutattunk be. Háromszor 12 hét egy évben, közben 2-2 hét szünettel. Kétéves képzés, három elsős és egy második osztállyal. A két évre vetítve ez nagyjából 1440 óra. A kaposvári képzés 2024-es mintatantervében (terepgyakorlattal együtt) összesen 5523 (!) óra szerepel¹⁸³. Nos, nem éreztem a párizsi iskolát kevésbé intenzívnek, vagy akár kevésbé elmélyültnek.

Távol álljon tőlem, hogy külföldről importált konstrukciót ajánljak átvételre, de átgondolásra mindenképp hasznos. A kérdőív alapján a felvételizőknek fogalmuk sincs, hogy mit akarnak

¹⁸² Patrice Pavis: *Színházi szótár - Egyetem (és színház)* (2006.)

¹⁸³ Színművész (osztatlan képzés, Kaposvár, nappali, magyar) mintatanterv 2024.09

tanulni, amikor felvételiznek. A kutatás alapján a tanárok többsége módszer nélkül tanít. Az akkreditáció papírszagú, miközben komoly elvárásokat támaszt. Közben meg akkora fontossága van az egésznek, hogy csaknem *beledöglünk*. A helyzet már rég megérett egy alapos újragondolásra. Bodó Viktor vezette *Budapesti Színészképző* sok szempontból gondolta újra a képzést.

Bár végül az SZFE körül kialakult botrány nem tette lehetővé, hogy egyetemi keretek **Bodó** között megmérettessen, de 2024-ben a Jurányiban elindult képzés még talán jól is járt ezzel. Nem lesz egyetemi diplomájuk, de cserébe kiszakadhatnak az akkreditációs elvárásokból és kizárólag az *ideális képzés* felépítésén dolgozhatnak. Az időzítés se rossz, hiszen az erőszakkal átvitt modellváltás sok fiatalban visszatetszést váltott ki, és ma már nem elképzelhetetlen, hogy azonos presztízzsel mérjünk egy fővárosi művész színházak tanáira alapozó, jól átgondolt képzést, mint egy diplomát. Az első osztályba 176-an jelentkeztek, és végül 16 főt vettek fel. Bár korai bármilyen következtetést levonni, érzésem szerint, ők is ugyanarra a kőszínházi piacra jelentkeztek be és esztétikában is hasonlót képviselnek, mint a már meglévők.

A képzés már most sejthető erényei:¹⁸⁴

- törekvés a párhuzamosságok felszámolása (minden elmélet, készségi tárgy egyszerre egy téma felé tart, ami az adott időszak mesterségvizsgálója)
- a tanári kar csapatként működik (egy osztályt kísérik végig a három év alatt)
- tudatosság, próbanapló tanárnak-diáknak egyaránt
- egy-egy rendező páros visz végig egy évet, majd egy másik
- átlátható, megfogalmazott, számonkérhető képzés
- fizetős (450.000 egy évre), ami meglehetősen motiváló

Az akkreditáció intézménye az USA-ban eredetileg az üzleti alapú képzésektől védte meg a minőségi oktatást. Magyarországon ugyanez az állami támogatásba való belépésről szólt. Komoly folyamatok, brutális adminisztráció. Tanítok egy egyetemen. A tantárgy neve olyan, amihez én nem értek. Azt tanítom, amihez értek, de mindezt nem ellenőrzi senki. Első félév végén meghívtam a szakon tanító tanárokat egy nyílt órára, hogy találjak valami kapaszkodót. Nem találtam. Mindezt azért írom, mert egy valóban átgondolt képzés, ami nem kényelmesedik el az állami támogatás akol melegében, ami törekszik a minőségbiztosításra, dacol a bürokratikus kényszerekkel és nem utolsósorban folyamatosan továbbképzzi magát, nagyon komoly versenyelőnyhöz jut.

¹⁸⁴ <https://juranyihaz.hu/hu/szineszkepzo>

Mikor nekiveselkedtem ennek a dolgozatnak, terveztem hogy itt a végén leteszek az asztalra egy konkrét képzési tervet az iskola számára. Ez túl ambiciózus, sőt **vitaindítás** kontraproduktív gondolat volt. Egy reform megalkotása nem lehet egyemberes feladat, azt közösen gondolkodva, egymás közt leosztva, konszenzusra jutva, időt adva - egyszóval demokratikusan kell megalkotni. Egy ilyen munka elindulásához kínálok végezetül egy állításokat tartalmazó listát, amit a dolgozat alapján érdemesnek tartok első körben megvitatni. Köszönöm a figyelmet.

I.

Leitner eredeti víziója még mindig megállja a helyét. A művészeti ágak közti átjárás nem csak izgalmas esztétikákat eredményezhet, hanem elsősorban nyitottságra nevel, és ez a készség az egyik legnagyobb hiánycikke a magyar társadalomnak. El kell indítani egy kis létszámú próba-osztályt, és meg kell találni azokat az alkotókat, akik nem jönnek zavarba attól, ha a színház kicsit elhagyja a nyelvet és realizmust. Nem utolsósorban ez valódi belépő lehet a nemzetközi kulturális piacra.

II.

Át kell gondolni a színészet népszerűségéből fakadó felelősséget. A színház ma már nincs abban a helyzetben, hogy ennyire elzárkózzon a nézőktől. Meg kell találni azokat a formákat, ahol az alkotás, a játék élménye megoszthatóvá válik, és ebben az elit tud legtöbbet segíteni. Meg a drámapedagógia. A MATE szerteágazó képzései kiváló lehetőséget nyújtanak annak gyakorlásához, hogy a különböző szubkultúrák belső történeteit a színház láthatóvá tegye. Meg kell mutatni a gödöllői központnak, hogy milyen erő rejlik a színházban, mielőtt megrendelnek egy újabb nóta-estet.

III.

A kaposvári képzés (és az ország) története számomra azt üzeni, hogy a színháznak komoly szerepe kell, hogy legyen e szétszabdalt társadalom tagjai közt közvetíteni. Segíteni a traumák feldolgozásában, ventillálásában, az empátia erősítésében. Ez nem műfaji kérdés, hanem egy hozzáállás. Minden olyan attitűd, színházi gesztus, ami kirekeszt, elítél, kigúnyol, csak még távolabb taszít bennünket egymástól. Minden olyan színházi gesztus, ami kötődik, áthidal, átérez, részvétet ébreszt, gyógyító lehet.

IV.

A képzéssel kapcsolatban el lehet gondolkodni egy nagyobb létszámú első évfolyamról, egy olyan képzési tervvel, amiből olyanok is gazdagodhatnak, akik nem kőszínházi színészként akarják leélni az életüket. Az osztatlan képzést valahogy meg kell hekkelni, akár új akkreditáció benyújtásával, akár olyan egyetemek közti együttműködéssel, ahol az első év után a hallgató - óráinak elfogadtatásával - átjelentkezhetsz egy másik szakra. El kell fogadtatni az oktatásszervezőkkel, hogy a művészeti képzésben az 5 év rengeteg. Át lehet állni, ahogy Romániában is, a 3+2-es képzésre, ahol akár a mesterképzésen tanulhatnak tovább azok, akik alkotni (rendezni) akarnak.

V.

Kezdeni kell valamit a földrajzi pozícióval kapcsolatban. Vonzóvá kell tenni a perifériát (pl.: petőrkői rezidencia program, Balaton déli part). Komolyan együtt kell működni a Pécsi Egyetemmel. Fel kell fedezni a szerb-horvát-szlovén együttműködésekben rejlő lehetőségeket, az újvidéki-eszéki-zágrábi-ljubljánai képzéssel kapcsolatos interakciós pontokat. Kapcsolatba lehet lépni a szekszárdi DBU-val, ami nagyon komoly német kortárs jelenléttel bír. És nagyon jutányossá és rugalmassá kell tenni a városba érkező vendégek elszállásolását.

VI.

Külön kell választani a képzést a kapcsolatépítéstől. A képzésen tapasztalt tanárok kellenek, akik időről-időre fejlesztik magukat. Olyan alapképzésre kell törekedni, ami nem múlik azon például, hogy milyen az osztályközösség. Közben meg kell találni azokat a formákat, ahol érdemi kapcsolatba lehet kerülni a szakma nagy/fontos/befolyásos/izgalmas szereplőivel. Ilyen lehet az egyhetes kurzus például, de végig lehet turnézni az összes vidéki színházat egy cirkuszi sátorral.

VII.

Különös figyelmet kell fordítani a hallgatók és a tanárok mentális egészségére. Nyilván nem kell túlgondolni sem a dolgot, de túl terhelt érzelmileg, függőségekben, kitettségben ez a szakma, hogy ne legyen biztosítva legalább egy elérhető pszichológiai konzultálás lehetősége. Hosszútávon kell az egészséges fizikai és lelki önrendelkezést elsajátítani. (50% a traumatizált osztályok aránya - és ez csak azok, akik kimondják.)

VIII.

El lehet gondolkodni a tematikus osztályokon, a kétévente induló osztályokon, a csereprogramokon. Ebbe belefér a kooperatív képzés egy újragondolt változata, belefér a beregszászihoz hasonló együttműködés. A képzésnek folyamatosan résen kell lennie, hogy reagálni tudjon a hálózat alakulására. Semmi sem állandó, minden folyamatosan mozgásban van. Meg kell találni a képzésen belül azt a gyorsan reagáló egységet, ami működőképes lehet az általánosan lassú egyetemi közegben.

IX.

Komolyan újra kell gondolni az elméleti képzés helyét és szerepét. A hallgatóknak nem a *mindent* kell bebiflázni, hanem azt kell elsajátítani, hogy hol találnak elméleti forrásokat és hogyan tudják azt beépíteni. Nem a tudomány eredményeit, hanem a tudományos gondolkodást, valamint az elmélet és a gyakorlat közti transzformációt kell megtapasztalniuk.

X.

Végezetül komoly alumni hálózatot kell kiépíteni. Fel kell használni az itt végzettek egyre bővülő kapcsolatrendszerét, a bennük lévő humán erőforrást. Nem árulom el, hogy a Kapösszvár Összdiáktalálkozó szervezői hány százalékban szavazták le, hogy a találkozó Kaposváron legyen. Vigyázni kell a diplomásokkal és a valaha itt tanított, kurzust tartott emberekkel való kapcsolatra, mert egy-egy apró gesztus is sokat jelent annak, akivel meghatározó képzés történt Kaposváron.

Ezeket az állításokat, ahogy az egész dolgozatomat vitaindítónak szánom. Sok mindenre nincs rálátásom, talán leírtam pontatlan dolgokat, de ez olykor jó is tud lenni. Amennyiben valakit megsértettem, úgy szeretném megkövetni. Az a jó szándék vezérelt, hogy hozzájáruljak a kaposvári színészképzésen tátongó sebek gyógyulásához. Ehhez, úgy hiszem, fontos volt látni a születés ártatlanságát, az utat, amit megszenvedett, és egy ideális jövőt, amit megérdemel.

Köszönöm, hogy végigjötték velem ezen a történetet.

Valcz Péter

IRODALOMJEGYZÉK

- TRILL Beatrix: Kaposvári Színészképzés? Avagy... - szakdolgozat, MATE (2021.)
Trill Bea beszélgetése Csáki Judittal
Trill Beatrix beszélgetése Mohácsi Jánossal
Trill Beatrix beszélgetése Sodró Elizával
Trill Beatrix beszélgetése Uray Péterrel
- KOLTAI Tamás: A színház nem a szakmáért van. Színház, (2004/12)
- BODÓ Viktor és társai: Színészképzés az SZFE-n 2021–2026 (Tervezet) (2020.)
- CSILLAG Ilona: A százéves színészképzés. Budapest: Magvető Kiadó, (1964.)
- TALLIÁN TIBOR: MAGYAR SZÍNHÁZTÖRTÉNET II. (1873–1920) (2021.)
- GOMBOS Péter: A Kaposvári Egyetem húsz éve. Kaposvár: Kaposvári Egyetem (2020.) s
- KOLTAI Tamás (2003): Az én Kaposvárom.
- NÁNAY István: Tanodától - egyetemig (2005.)
- LÁZOK János és társai: A Szentgyörgyi István Színművészeti Intézet története I. (2018.)
- TALPASSY Tibor *A magyar színház hűskora* (1983.)
- MIHÁLYI Gábor: A Kaposvár-jelenség (1984.)
- IMRE Zoltán: Inter- és intrakulturalitás, mimikri és színház (2018.)
- GAÁL Gábor: Erdélyi színház (1928.)
- OLÁH Tamás: “Kisebbségi (színházi) nyelv - kisebbségi (színház)politika” - doktori (2022.)
- TÁBOROSI Margaréta: Újvidéki Művészeti Akadémia megalapítása (2025.)
- KRISTÓF Luca Kultúrcsaták: kulturális elit és politika a mai Magyarországon (2021.)
- PAVIS, Patrice: Színházi szótár - Egyetem (és színház) (2006.)
- RÓNA-TAS András, Történetem nézetei: család, pálya és filozófia egy magyar értelmiségi nyolc évtizede (2018)

SAJÁT IRODALOM:

- Nagy Kapösszvári Kérdőív - Valcz (2025.)
- Interjúm Simonné dr. Pallós Piroskával. - Valcz (2025.)
- Interjúm Leitner Sándorral - Valcz (2025.)
- Interjúm Tolnai Máriával. -Valcz (2025.)
- Interjúm Kelemen Mártával - Valcz (2025.)
- Interjúm Bierer Judittal - Valcz (2025.)

INTERNETES HIVATKOZÁSOK

[A Pesti Színiakadémia története](#) [utolsó megnyitás: 2025.04.15]
[G.TÓTH Ilda interjúja Bodó Viktorral - Forbes \(2025.\)](#) [utolsó megnyitás: 2025.04.15]
[KOVÁCS Patrik: Diploma nélküli őstehetségek \(2022.\)](#)[u m: 2025.04.15]
[Interjú Hajdú Steve, színésszel. \(Life TV, Bréking c. műsor\) \(2020.\)](#)[u m: 2025.04.15]
[Színházas Mémek Csoport a Facebookon \(2024.\)](#) [u m: 2025.04.15]
[MATALIN Dóra: A magán színtanodák aranykorát hozhatja el Vidnyánszkyék hatalomátvétele az SZFE-n - HVG \(2021.\)](#) [u m: 2025.04.15]
[HIÁNYZÓ SZÍNHÁZTÖRTÉNETEK - Célok](#) [u m: 2025.04.15]
[Csákányi Eszter nem vették fel a színművészetire - Femina.hu](#) [u m: 2025.04.15]
[SZFE-archívum Kerényi-osztály](#)[u m: 2025.04.15]
[Kolozsvári színészképzés - bemutatkozás](#) [u m: 2025.04.15]
[VAJNA Tamás nekrológja “Minket a szarból tapasztott az úristen” Qubit \(2025.\)](#) [u m: 2025.04.15]
[Intézményfikciók - MODEM Debrecen](#) [u m: 2025.04.15]
[Leitner Sándor életrajz - MultiMedia az Oktatásban](#) [u m: 2025.04.15]
[Kieselbach Galéria - Leitner Sándor életrajz](#) [u m: 2025.04.15]
[Csáki Judit életrajza](#) [u m: 2025.04.15]
[Kaposvárott sértegetik a közönséget? \(HVG, 2008\)](#) [u m: 2025.04.15]
[Mesés férfiak szárnyak nélkül \(2015.\) \(kapost.hu\)](#) [u m: 2025.04.15]
[Miért tűntek el a középgenerációs művészek? \(szinhaz.online\)](#) [u m: 2025.04.15]
[Rátóti Zoltán és a “polgári színház” \(magyar narancs\)](#)v

HIVATALOS:

[2020. évi XXXII. törvény a kulturális intézményekben foglalkoztatottak közalkalmazotti jogviszonyának átalakulásáról, valamint egyes kulturális tárgyú törvények módosításáról](#)

2008. évi XCIX. törvény Előadó-művészeti szervezetek jogállásáról

A kaposvári színész szak szakindítási kérelme (2002.)

NÉVSOR

a kaposvári színészképzésen végzett tanulók teljes névsora

(2003-2025)

2003- 2006

Tiszteletbeli Osztályfőnök: Babarczy László

Bányai Miklós

Dobra Mária

Fellinger Domonkos

Fridrik Noémi

Horváth Illés

Kovács Mimi

Krékits Péter

Losonczy Kata

Mészáros András

Sárközi-Nagy Ilona

Olt Tamás

Pál András

Patocskai Katalin

Sipos Eszter

Szabó Veronika

Szirmai Melinda

Valcz Péter

Vékes Csaba

2004-2007

Osztályfőnök: -

Erdős Anna

Elek Ányos

Éry-Kovács Zsanna

Gere Dénes

Jelinek Erzsébet

Kálóczi Orsolya

Kaszás Ágnes

Kovács Napsugár

Kroó Balázs

Lőrincz Sándor

Müller Zsófia

Nagy Karina

Savanyu Gergő

Szabó Zoltán

Tóth Máté

Vizkeleti Zsolt

2005-2008

Tiszteletbeli Osztályfőnök: Rusznyák Gábor

Csányi Dávid

Czene Zsófia

Egger Géza

Fándly Csaba

Gerlits Réka

Grisnik Petra

Guary Szandra

Hay Anna

Hegedűs Barbara

Józsa Richárd

Märcz Fruzsina

Molnár Gusztáv

Pásztor Pál

Poroszlay Kristóf

Rácz Panni

Szalma Noémi

Szik Juliska

Takács Géza

2006-2009

Tiszteletbeli Osztályfőnök: Mohácsi János

Barsi Márton

Tenczler Tímea

Budai Zsófi

Csépai Eszter

Csillag Botond

Czakó Máté

Egri Bálint

Erdős Éva

Gulácsi Tamás

Kiss-Végh Emőke

Mezei Léda

Misurák Tünde

Ördög Tamás

Rák Zoltán

Székely Rozi

Téby Zita

Varga Balázs

Vaszkó Bence

2007-2012

Osztályfőnök: Mohácsi János

Béli Ádám

Boros Anna

Decsi Edit

Formán Bálint

Kárpáti Pál

Keresztény Tamás

Lábodi Ádám

Lovas Rozi

Porogi Ádám

Váncsa Gábor

Vitányi Juhász István

2008-2013

Osztályfőnök: Rusznyák Gábor

Czakó Julianna

Deák Péter

Gergely Rozália

György Zoltán Dávid

Krajcsi Nikolett

Lakatos Máté

Mohácsi Norbert

Rainer-Micsinyei Nóra

Sipos György

Tolnai Hella

Varga Norbert

Vlasits Barbara

2009-2014

Osztályfőnök: Kelemen József

Bende Kinga

Benkó Bence

Dobó Enikő

Fábián Péter

Horváth Szabolcs

Jerger Balázs

Kátai Kinga

Kiss Emma

Kopek Janka

Máté Anett

Rózsa Krisztián

Szakács Hajnalka

2010-2015

Osztályfőnök: Réthly Attila (2013-tól Kelemen József)

Borsányi Dániel

Domokos Zsolt

Fábián Szabolcs

Gonda Kata

Hajmási Dávid

Móga Piroska

Mózes András

Pallagi Melitta

Piti Emőke

Sodró Eliza

Szvetnyik Kata

2011-2016

Osztályfőnök: Kocsis Pál

Edvi Henrietta

Farkas Sándor

Gábri Nikolett

Gelányi Bence

Gyurkovics Zsófia

Hasenfratz-Szegvári Júlia

Hartai Petra

Jámbor Nándor

Kenderes Csaba

Lénárdt Laura

Matusek Attila

Pilnay Sára

Ruscsák Péter

Tenki Dalma

2012-2017

Osztályfőnök: Vidnyánszky Attila

Ács Eszter

Barta Ágnes

Berettyán Nándor

Berettyán Sándor

Bordás Roland

Fülöp Tamás

Katona Kinga

Kovács András

Krausz Gergő

Kránicz Richárd

Mikecz Estilla

Nagy Johanna

Roehnelt Zsuzsanna

Stefánszky István

Vas Judit Gigi

2013 - 2018

Osztályfőnök: Uray Péter

Benedek Dániel

Dér Mária

Dunai Csenge

Helvaci Ersan Dávid

Herczegh Péter

Horváth Julianna

Koltai-Nagy Balázs

Kónya Merlin Renáta

Mészáros Martin

Nagy Márk

Szabó Nikolett

Szép Domán

Ticz András

Varga Bori

2014-2019

Osztályfőnök: Eperjes Károly

Arató Ármin

Bach Zsófia

Bánföldi Szilárd

Bera Márk

Bergendi Barnabás

Habodász István

Kádas Petra

Kazári András

Krupp Bence

Maizác Fanni

Mucsi Kristóf

Orosz Csenge

Papp Barbara

Rábaközi Gergő

Réti Nóra

Sziládi Hajna

Takaró Kristóf

Törő Gergely

Török Sára

Tóth János Gergely

Varga Fekete Kinga

2015-2020

Osztályvezető: Cserhalmi György

Bölkény Balázs

Cseke Lilla Csenge

Hermányi Mariann Borbála

Karácsony Gergely

Kisari Zalán

Kocsis Gábor

Kovács Panka

Kovács Sándor József

Péteri Lilla

Szász Júlia

Szurcsík Ádám

2016-2021

Osztályvezető: Cseke Péter

Dura Veronika

Kelecsényi Anna

Kovács Martin Krisztián

Nagy Péter János

Pálóczi Bence

Szabó Dorottya

Támadi Anita

Trill Beatrix

Urbán Richárd

Varga Ádám

Varga-Husztai Máté

2017-2022

Osztályvezető: Bozsik Yvette

Bocskai Virág

Dánielfy Gergely

Gulyás Gabriella

Hege Veronika

Horváth Márk

Kárpáti Barnabás

Kecskés Alexis

Kovács Vecei Fanni

Móczár Bence

Pál Péter

Pertics Villő Virág

Posgai Márton -

Sikó Koppány

Szeri Martin

Tar Dániel

Tary Patrícia

Urbán-Szabó Fanni

2018-2023

Osztályvezető: Kéri Kitty és Uray Péter

Csabai Csongor

Csapó Judit

Farkas Laura Natália

Foltányi Edina

Hajdú-Sobor Csaba

Katona Levente

Kövesi Csenge

Madácsi István

Martos Hanga

Potonyecz Fanni

Sándor Soma

Szentgyörgyi Dániel

Urszinyi Ádám

Virágh Panna

2019-2024

Osztályvezető: Eperjes Károly

Balaskó Bence

Góg Tamás

Horváth Barnabás

Juhász Jázmin

Komlódy Márk

Kucskár Kamilla

Lábán Roland

Nagy L. Ferenc

Német Klára

Sinka Edina

Szalai Katalin

Sóvári-Fehér Anna

Tóth Marcell

Varga Levente

Venyige Petra

Várhelyi Áron

2020-2025

Varga Zsuzsa, Vidnyánszky Attila

Battai Lili Lujza

Bognár Bence János

Duma Kata

Ionescu Raul Gabriel

Jakab Tamás

Juhász Péter

Kerék Benjámín Dominik

Kiss Anna Gizella

Krauter Dávid Róbert

Mikita Dorka Júlia

Polyák Anita

Puskás Balázs Ákos

Séra Dániel

Sipos Ilka

Wettstein Márk

Winkler Tamás Ábel